EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA METEEBUEPMO AL SOCIETĂŢII FILOZOFICE ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE psihologie- JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XIX Editat de 'L M Lopatina Cartea a II-a ( ) mat-aprilie- OS > MOSCOVA Litografia tip a parteneriatului I N Kushnerev și K * str Lkiyaovskaya, suspin naiba Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină utopia socială a lui Platon Carte Evgheni Trubetskoy (Sfârșit) •Fizician-idealist (În memoria lui N I Shishkin) L Lopa- Tina (Sfârşit) i Pesimismul ca credință și înțelegere a lumii Semințele Gruzenberg Principiul celei mai mici măsuri de forțe David Viktorov Geniul scandinav Nikolai Shapyr (Sfârșitul) Critică și bibliografie I Recenzie de cărți S A Ananyin Sofist Dialogul lui Platon Traducere din greacă cu o introducere istorică și literară și note la dialog Kiev, S Sobolevskago A Bohdanov Empiriomonism Carte I Moscova, • ! Carte IL Moscova, Г· Kn III Sankt Petersburg, N An- dreeva Ernst Laae idealism și pozitivism În primul rând, partea generală și principală Transl cu el ed S N Everlinga Evg Borichevkago Dr S Meumann Einführung in die Aesthetik der Gegen- neg Leipzig, Evg Borichevkago Dr Broder Christianson Psihologie și teoria cunoașterii niya Pe E I Borichekago, ed B A Fokhta L Lyashkevich II Pliant bibliografic Societatea Psihologică din Moscova (Raport cu privire la ședința administrativă anuală Lista membrilor Societatea Psihologică) Condiții pentru concursul premiului stabilit la Societatea Psihologică din Moscova de D A Stolypin Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " utopia socială a lui Platon VII Scopul statului ideal și mijloacele de implementare a acestuia Paradoxul utopiei sociale a lui Platon devine acum clar pentru noi În mijlocul unei lumi în care adevărul nu trăiește, într-o societate esențial ostilă înțelepciunii, filozoful este neputincios și neputincios Și totuși, în înțelepciunea și puterea lui stă singura speranță pentru mântuirea acestei societăți Căci el este singurul posesor al revelației Necondiționului, chiar adevărul care salvează De aceea "orașul superior" din învățătura lui Platon apare sub forma unui oraș al filosofilor Mulțimea urăște filozofii și nu are încredere în ei Și, totuși, lui Platon îi este clar că "statul nu va fi niciodată fericit dacă nu este desenat de pictori care folosesc prototipul divin" *) Sarcina mântuirii îi leagă pe oameni într-un întreg; prin urmare, singur, filosoful însuși nu va obține mântuirea: pentru a salva un individ este necesară o reînviorare a întregului său mediu social Nu este suficient ca o persoană să se întoarcă cu toată ființa de la perisabil la nepieritor: este necesar ca, împreună cu el, întreaga societate să facă aceeași ascensiune și să se întoarcă; este necesar în general să se potrivească conținutul divin în Forma umană Civitas, VI Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" kN EVGENY TRUBETSKOY noi, să facem viaţa omului "asemănătoare şi divină" Aceasta este sarcina stării ideale) Vedem aici o speranță care nu numai că nu găsește fundamente și sprijin în realitatea contemporană a lui Platon, dar nici măcar nu se încadrează în cadrul propriei înțelegeri a lumii Aici nu există doar o discrepanță clară, ci și o contradicție fundamentală între scopul gânditorului și mijloacele pe care le poate folosi, discrepanță profund recunoscută de însuși Platon Nimeni nu a descris mai bine decât Platon contradicția dintre sarcina politică a filosofului și înclinațiile sale: aceste înclinații trebuie reeducate pentru a-l face pe Filosof capabil de guvernare Tipul de conducător - filozofi evident că nu există pentru Platon, ci doar trebuie creat; Cât despre alți politicieni, lipsa lor de înțelepciune adevărată, cu îngâmfarea lor nemărginită de sine ■ a fost demascată de Socrate *),

care a plătit-o cu viața Cercul de observație al lui Socrate era limitat la orașul său natal, Atena; dar Platon, care a călătorit și a observat mult, a trebuit să se asigure că nu există în lume politicieni care să-i îndeplinească deloc cerințele: de fapt, există fie conducători de tip antifilozofic, spartan, fie oligarhi absorbiți în urmărirea bani, sau demagogi care adora animalele sau, în cele din urmă b , un om care a devenit lup este un tiran Totuși, din inexistența a ceva, nu se poate concluziona la imposibilitatea a ceea ce nu există în prezent Prin urmare, Platon încearcă să fundamenteze posibilitatea unui stat ideal - Printre descendenții regilor și ai dinastilor, s-ar putea întâmpla să fie printre ei și oameni cu daruri filozofice) Le este greu să reziste ispitelor și să se salveze de acțiunea corupătoare a mediului; dar aproape nimeni ar susține că pentru totdeauna o ființă ibid) Apologia,) C ivitas, VI, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON starea vaniya nimeni nu a putut fi salvat Dacă, totuși, chiar și unul este mântuit, iar statul îi ascultă, atunci tot ceea ce acum pare de necrezut se poate împlini Dacă acest domnitor conturează legile și instituțiile unui stat ideal, este posibil ca cetățenii să-l urmeze Dacă suntem convinși de oportunitatea unui astfel de aranjament, nu este posibil ca și alții să fie convinși de acest lucru? *) Toate aceste "dacă" arată că pentru a realiza o stare ideală este necesar să se acumuleze o serie de accidente fericite și, în plus, improbabile: este nevoie de un conducător inexistent care să "purifice statul", să transforme instituțiile existente și obiceiurile în tabula rasa, ceea ce, după Platon, nu este ușor), și poporul, care va servi drept material pasiv pentru o nouă reorganizare radicală Mai mult, chiar dacă se împlinește, starea ideală va rămâne totuși un accident Doom gravitează asupra lui: "Este greu să se schimbe o stare, așa aranjată; totuși, din moment ce tot ceea ce se naște piere inevitabil, atunci acest dispozitiv nu va rezista în orice moment, ci va fi distrus "*) Ceva mult mai mult pare a fi întâmplător în învățătura lui Platon decât Starea sa filozofică: este întâmplător ceea ce pentru el constituie scopul vieții - mântuirea omului El spune direct că în starea socială existentă o persoană poate fi mântuită nu prin propriile puteri, ci numai prin ajutorul divin) Pentru mântuire, este necesar să depășim rezistența nu numai a omului, ci a întregii naturi pământești Și acesta este un miracol pentru care nu se găsește nicio explicație în filosofia lui Platon) Ibid W) Ibid VI,) Ibid VIII,) Ibid VI, - : este util să vezi că dacă salvezi, chiar dacă se naște virusul, va distruge stări, este soarta lui Dumnezeu să salvezi pe câțiva și ești rău * Biblioteca "Runivers" КН ЕВГЕНИЙ ТРУБЕСКОЙ nu, nici un motiv Căci ne-a înfățișat, pe de o parte, pământul, prin însăși esența lui, smuls pentru totdeauna din cer, prin însăși natura sa condamnat la deșertăciunea veșnică, la nesfârșitul nonsens al nașterii și morții, iar pe de altă parte, cerul , neputincioasă să ridice pământul la sine și să se încarneze în ea Contradicția utopiei sociale a lui Platon își are rădăcinile în însăși fundamentele viziunii sale asupra lumii: el recunoaște opoziția ireconciliabilă a celor două principii ale lumii și pune în fața filozofului-conducător o sarcină care sugerează posibilitatea reconcilierii lor Pentru a obține asemănarea cu Dumnezeu și divinitatea perfectă, o persoană trebuie să devină complet nemuritoare Iar în Fedra, Platon spune direct că nemurirea presupune o unire indisolubilă, eternă, a sufletului cu trupul O ființă formată dintr-un suflet nemuritor și un corp muritor este de aceea numită muritor însăși; "Nu numim o zeitate nemuritoare în virtutea oricărui raționament atent; dar, nevăzându-l şi ne gândindu-ne exact la el, ne imaginăm că este un

fel de ființă nemuritoare care are sufletul şi trupul topite pentru totdeauna" *) Această nemurire perfectă, pe care filosoful o închipuie doar în imaginația sa, în momentul inspirației, se dovedește a fi de neatins pentru om; nici uniunea sa perfectă, reală, cu zeitatea Sufletul uman în sistemul lui Platon este descris ca un rătăcitor etern care nu își atinge niciodată pe deplin scopul și, prin urmare, nu își găsește niciodată pacea finală În cele mai bune, alese suflete, erosul ceresc crește aripi, pe care se ridică la cer Acest zbor începe și se pregătește deja aici, pe pământ, dar se termină abia după moarte, când sufletul este eliberat de lanțurile trupești Aici !) Fedru, · Biblioteca Runiverse UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON sufletul, stăpânind aripile, zboară până la locuința zeilor; acolo, în contemplarea frumuseții, înțelepciunii și bunătății, aripile se întăresc și cresc; dar în contact cu lumea divină în contemplare, sufletul nu se transsubstanțiază în ea și nu se perpetuează în ea Nu este eliberată de atracția față de corp și cade din nou la pământ - aici uită revelațiile primite și își pierde aripile Apoi trece prin transmigrări sufletești nesfârșite, își amintește din nou de lumea uitată a munților, își crește din nou aripile, se ridică și coboară din nou și așa mai departe până la infinit Cu alte cuvinte, este sortită unui ciclu nesfârșit al vieții, unde scopul său nu este niciodată pe deplin atins, căci aici nu există sfârșit al morții *) Întregul proces mondial este același cerc vicios Este o străduință nesfârșită care nu își atinge niciodată scopul: pentru că scopul ei este să umple un abis care nu poate fi umplut niciodată Scopul a tot ceea ce se naște este acela de a atinge adevărata ființă, de a realiza o esență nepieritoare - "fiecare naștere separată se face de dragul unor entități separate; intreaga geneza in general are loc de dragul a tot ce exista in general*) Totuși, acesta este un sfârșit complet de neatins, căci existentul nu poate intra în fluxul fenomenelor: în cuvintele lui Timeu, existentul este "ceea ce întotdeauna este și nu se naște niciodată**; dimpotrivă, lumea pe care o observăm este "ceea ce se naște și moare, dar nu există niciodată cu adevărat**, ') Întreaga lume, într-o continuă schimbare de fenomene care apar și dispar, se străduiește să realizeze ideea divină, să o întrupeze în sine; dar el nu reușește niciodată în efortul său, ci produce Forme neîncetate pe moarte - ceva între a fi și a nu fi * *) Ideea de "nu !) În diverse imagini mitice, acest proces de circulație a sufletelor este înfățișat în Febp - și în Pc din public, X, - s) Philebus, de ani) Timeu, - Civitas, V, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY se naște și nu moare, nu percepe altceva în sine, nu se trece în altceva; este inaccesibil văzului şi altor simţuri şi este contemplat numai prin gândire^ *)· Cu alte cuvinte, divinul nu este întruchipat în materie Mai sus a fost citat pasajul din Sofist, unde ideile sunt definite ca cauze ale fenomenelor, ca forțe care se mișcă și se mișcă singure Dar, în primul rând, Platon nu indică modul în care această doctrină a mișcării ideilor este în acord cu textul lui Timeu tocmai citat, unde ideile nu permit nicio schimbare sau tranziție; în al doilea rând, acțiunea ideilor asupra procesului lumii pare, în orice caz, a fi foarte superficială: în loc să realizeze ideea în sine, lumea doar o imită, o reflectă într-un multitudine de fenomene individuale create de ea Mai mult, aceste asemănări de idei în fenomenele sensibile nu sunt altceva decât fantome, umbre, imagini înșelătoare O idee nu poate fi recunoscută în reflexiile ei: aici apare nu în puritatea ei primitivă, ci într-un ambiguu combinație cu definițiile și calitățile sale opuse Așadar, de exemplu, nu există un singur fenomen care să exprime în sine o frumusețe irelevantă sau o justiție irelevantă, dar

fiecare este frumos într-o privință, urât în altul, corect într-un aspect, nedrept în o alta Fenomenele concrete, reproducând în multe feluri ideea, care este una în sine, o reflectă atât de inexact și incomplet, încât nu am putea-o cunoaște generalizând fenomenele , făcând abstracție de la ele; sufletul nostru nu ar putea deloc să cunoască idei prototip dacă nu le-ar putea contempla direct, înainte de experiența senzorială)) Timeu, de ani) Civitas, V,) Phaedo, ; Parmenide, Biblioteca Runiverse UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON ■ Ideile divine există în sine (αυτά ζαθ' έαυτά), separat și independent de fenomene) Pe de altă parte, materia există independent de idei Adevărat, Platon definește materia ca inexistență, absența oricăror calități Dar aceasta este contrazisă de faptul că, conform învățăturii sale, materia rezistă ideii, o întunecă și o distorsionează în fenomen, o desparte în reflecție în multe imagini, este în general o sursă de mulțime și de mișcare străină de idee În general, lumea materială se opune lumii ideale, divine, ca o limită eternă: ideea este neputincioasă să-și învingă rezistența Această neputință a ideii în univers corespunde perfect neputinței omului-filosof divin în stat și dependenței statului însuși de șansa oarbă În dorința sa de a umple golul dintre cele două lumi, Platon ridică un lanț de intermediari între ele Acesta, după cum am văzut deja, este eros, sufletul lumii, orice suflet nemuritor în general Particularitatea sufletului constă în faptul că poate trăi o viață dublă - să se ridice în contemplație la divin și să trăiască într-un trup muritor Dar acești intermediari nu își îndeplinesc sarcina și scopul principal În suflet, ca și în eros, ambele principii - pământesc și ceresc, trupesc și spiritual - nu se pătrund unul în celălalt, nu se îmbină într-o unitate inseparabilă, veșnică, ci se ceartă între ele Iar disputa nu găsește o soluție Cerul strălucește în frumusețea sa eternă, indiferentă, desprinsă de tot ce este pământesc Și pământul rămâne în puterea morții și a decăderii În aceste condiții, încercarea de a realiza un oraș mai înalt pe pământ este fundamental contradictorie și zadarnică La Platon, nu este altceva decât o încercare cu mijloace nepotrivite) Parmenide,) χωριστά I, după Aristotel Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY VIII Începuturile spirituale și materiale din sistemul lui Platon se luptă între ele și se limitează reciproc, dar nu sunt capabile să se învingă în cele din urmă unul pe altul Așadar, universul îi apare lui Platon ca rezultat al unui fel de compromis între unul și celălalt: "lumea s-a născut dintr-un amestec de rațiune și necesitate" *) Starea lui ideală pare a fi aceeași creație duală, mixtă: în vederea rezistenței insurmontabile a materiei, Platon este nevoit să facă compromisuri, să se mulțumească cu relativul și să folosească mijloace care nu conduc la scop, contrar acestuia În aceste condiții, subiectul compromisului devine inevitabil acel lucru care, prin însăși natura sa, nu permite compromisul, acela în care Platon vede sensul necondiționat al existenței În Politia sa, ceea ce este izbitor este, în primul rând, contrastul dintre sarcina umană universală, universală pe care și-o propune filozoful și limitările cărora ea este supusă în practică Triumful spiritului asupra materiei este sensul a tot ceea ce există Nemurirea, perpetuarea omului în Dumnezeu, adică scopul În practică, însă, acest motiv al filosofiei platonice intră într-un târg cu necesitatea, scopul uman universal, comun, este înlocuit cu o sarcină îngust naţională şi îngust politică se dovedește a fi nu soarta tuturor oamenilor, ci doar o minoritate aleasă În teorie, tărâmul filozofilor este un bine pentru toată lumea: fără el, nici statele, nici neamul omenesc în general nu pot fi salvate (α'νθρωπίνφ γένει) *) Și, totuși,

acest oraș înalt din Platon se închide în strânsă etnografie Timeu, : νήθη) Civitas, V, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON și limitele geografice El spune direct că este un oraș elen *), și prin aceasta îl separă de tărâmul necesității, în care intră barbarii, adică toată cealaltă umanitate Baza unei astfel de disocieri nu este o cerință morală care decurge din idealul filozofic, ci un fapt pur material, fiziologic: elenii sunt prin fire prieteni și rude: barbarii prin fire (φύσει) sunt străini și dușmani Prin urmare, războiul împotriva elenilor este o luptă civilă inacceptabilă; războiul împotriva barbarilor este război în adevăratul sens al cuvântului, permis și legal; convertirea prizonierilor de război în sclavi este o consecinţă firească şi normală a acesteia *) Platon este clar conștient de faptul că principala cerință a împărăției adevărului proclamată de el este unificarea oamenilor în slujirea comună a scopului lor suprasensibil, viața de apoi Dar unitatea universală a rasei umane este înlocuită în el de o unitate națională, pan-elenică; de altfel, această asociere este justificată la el printr-un motiv utilitarist: elenii trebuie să-și uite vrăjiturile, pentru a nu cădea sub stăpânirea barbarilor Pentru aceasta trebuie să se abțină de la războaie între ei; dacă un război începe fără nicio vină a lor, cetățenii unui stat ideal ar trebui să-l poarte numai pentru a-i pedepsi pe autorii luptei fratricide În purtarea acestui război forțat, ei trebuie să se abțină de la batjocura asupra cadavrelor dușmanilor morți, de la profanarea templelor, jafurile și devastările, nu trebuie nici să vândă prizonierii de război greci în sclavie, nici să nu permită altora să facă acest lucru) În raport cu barbarii, aceste obligații morale nu există Dar asta nu este tot: necesitatea naturală oarbă impune ideii divine o serie de alte restricții și îngăduințări Rară în general printre oameni este sămânța înțelepciunii lui Dumnezeu x) Ibid ,) Civitas, V,) Ibid , - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY cresc rar printre eleni; nebazându-se pe influența largă a filosofiei, Platon își poate imagina "orașul superior" doar ca un mic oraș grecesc printre alte orașe non-filosofice Întregul plan de reconstrucție socială este redus de însuși filozoful la dimensiuni microscopice Pe de o parte, patosul înalt al "poliții" despre prototipul divin al comunității umane înscris în ceruri *), și, pe de altă parte, cheltuirea unor daruri bogate de geniu pentru descrierea cea mai detaliată a structurii sociale ideale pentru cinci mii patruzeci de cetățeni în "Legile" aceluiași Platon *) ! Acest contrast produce o impresie inimaginabil de dureroasă În "Polity", în lipsa unor indicații numerice precise, este vorba și despre un stat nu prea mic, dar nici prea mare Ceea ce este cel mai interesant aici este recunoașterea directă că cu un teritoriu mare și cu un număr mare de locuitori, statul nu si-ar atinge scopul ' si-ar pierde unitatea: unanimitatea este posibila numai intr-un cerc apropiat, prietenos ') Sa nu uitam ca unitatea in ochii lui Platon este semnul principal al dominatiei divinului idee; ; după cum vedem acum, tot ceea ce depășește familia mică și unită de cetățeni ideali poartă această ștampilă! Platon nu vrea să extindă teritoriul, pentru că îi este frică de acel val fără sens, spontan, care amenință să-i copleșească starea ideală El știe din experiență că un stat vast este înghițit de urmărirea intereselor materiale și, împărțindu-se în bogați și săraci, se împarte în două Și acum vrea să-și salveze cetățenii de la o scindare, cel puțin pentru asta este necesar) Ibid , VI, , IX,) Leges, V, - s) Civitas, IV, Biblioteca Nivers" UTOPI SOCIAL PLATON í> era necesar să se țină statul sub hotă, să-l furnizeze acea îngrijire de seră pe care

o cere o plantă tropicală într-o latitudine geografică străină de ea Dar chiar și acest vis se prăbușește ca o utopie nepractică: viața grecească nu oferă nici material, nici instrumente pentru a o realiza Platon vrea să folosească uneltele pe care le are; dar aceasta atrage după sine nevoia unor compromisuri suplimentare, abateri suplimentare de la ideal până la pierderea lui completă IX Statul este biserica Pentru realizarea scopului religios al mântuirii este nevoie de o uniune religioasă specială, nelegată de sarcini lumești, distinctă de stat și liberă de acesta Antichitatea păgână nu cunoștea o asemenea unire; scopul suprem al existenței umane în viziunea despre lume a grecilor antici era supus statului, care era considerat cea mai înaltă formă de comunicare umană Neputând să se rupă de aceste idei actuale, Platon își încredințează visul prețuit statului Rezultatul este acea făptură ciudată, ambiguă, pe care a înfățișat-o în Polity: este un stat cu funcțiile bisericii, o mănăstire păgână de cetățeni ideali, o societate de credincioși complet înarmați cu o sabie sfântă În primul rând, este o etapă pregătitoare pentru beatitudine, o instituție de învățământ care ar trebui să conducă o persoană la scopul său etern de mântuire În starea platoniciană, mântuirea nu este una dintre multele sarcini, ci acea singură și singura sarcină care îi determină întreaga structură și întreaga direcție a activității sale Unul dintre subiectele preferate ale Politiei este polemica împotriva multitaskingului (πολυπραγμονία) Păcatul principal al statelor existente constă în urmărirea multor fapte și a multor beneficii Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Donația, la fel ca fiecare cetățean, avea un singur lucru de făcut, o preocupare atot-consumătoare - cu privire la singurul lucru de care era nevoie Această cauză unică a statului și a cetățeanului este dreptatea, adevărul (δικαιοσύνη) *) Adevărul în sensul social, obiectiv al acestui cuvânt constă într-o corelare atât de armonioasă a claselor separate din stat, în care fiecare își face munca sa specială, își îndeplinește propria funcție specifică și toate împreună servesc binelui întregului Știm deja că acest bine, care constituie sensul existenței, este prin însăși natura sa suprasensibil, imaterial și se află de cealaltă parte a vieții pământești Aceasta definește conceptul de adevăr în sensul subiectiv al cuvântului: este în esență identic cu neprihănirea, se exprimă prin faptul că fiecare abilitate mentală separată își face treaba, adică își îndeplinește scopul special și toate împreună slujesc mântuirii sufletului în ansamblu Adevărul în stare și în suflet sunt așadar unul și același Corelația armonioasă a forțelor sociale pe care o stabilește în stare corespunde perfect armoniei interioare a forțelor și abilităților pe care o dispune în suflet: căci starea este un produs al activității mentale umane; şi de aceea o stare dreaptă este exact ca un om drept (r)) În suflet, există trei facultăți principale Acestea sunt mintea (νους, λογιστικόν), partea afectivă sau inima (θυμός, θυμοειδές) *) și, în sfârșit, atracția senzuală, dorința (επιθυμία) Starea normală a sufletului constă în dominarea celor mai înalte J) Civitas, IV, a) Civitas, IV,) În rusă, acest cuvânt nu permite o traducere exactă; în germană este de obicei tradus prin cuvântul GetnUth, care, de asemenea, nu este complet exact; Am împrumutat expresia "parte afectivă" de la Solovyov Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON capacitatea gâtului peste partea inferioară, adică mintea peste inimă și înclinații senzuale Mintea vede frumusețea, adevărul și bunătatea: recunoaște scopul spre care ar trebui să se străduiască: se cuvine ca ea să conducă sufletul spre acest scop Fiecărei facultăți mentale separate îi corespunde propria sa virtute specifică: virtutea minții

este înțelepciunea (σοφία); virtutea părții efective sau a inimii este curajul (òvSpeta); în cele din urmă, virtutea părții inferioare, senzuale a sufletului este abstinența sau modestia (σωφρωσυνη) Fiind singura virtute a părții senzuale a sufletului, cumpătarea, totuși, trebuie să fie caracteristică și altor abilități superioare Dreptatea sau adevărul nu este virtutea oricărei facultăți mentale, ci o virtute spirituală generală, care se exprimă în raportul normal al forțelor spirituale individuale Când mintea conduce, inima își îndeplinește poruncile și supune tărâmul întunecat al înclinațiilor senzuale, adevărul sau dreptatea domnește în suflet Aceasta este aceeași structură normală a sufletului care îl salvează, păstrându-i unitatea și integritatea Nu este greu de observat că toate aceste "facultăți și virtuți în general formează un întreg Curajul, care la Platon este definit ca "cunoașterea groaznicului și nu a teribilului", nu numai că intră în contact cu înțelepciunea, ci, așa cum am văzut mai înainte, constituie adaosul ei necesar; căci clarvederea spiritului, văzând binele cel mai înalt deasupra pământului, presupune o atitudine filozofic indiferentă față de pericolele care amenință trupul; nu mai puțin esențială pentru înțelepciune este abstinența - singura atitudine filozofică față de tot ce este trecător, perisabil Sarcina Statului Filosofic constă tocmai în aceasta, pentru a realiza această structură mentală normală, a face acea întoarcere completă a omului către Dumnezeu, despre care se povestește în celebra comparație a vieții pământești cu o peșteră A fi perfect bun Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY (τελέως όγαδήν), statul trebuie să fie "înțelept, curajos, cumpătat și drept" *) Ar trebui să existe trei clase în stat, după cele trei facultăți ale sufletului și virtuțile lor specifice Reprezentanți ai celei mai înalte abilități - mintea - adică înțelepți, se cuvine să conducă; oamenii din inimă, reprezentanți ai curajului, ar trebui să apere statul ca războinici; în cele din urmă, acea masă gri de oameni care nu sunt capabili să se ridice deasupra dorinței senzuale ar trebui să-și asume toată povara muncii fizice, să devină muncitori, susținători ai statului Când fiecare dintre aceste clase își face treaba, înțelepții guvernează, războinicii protejează, muncitorii lucrează și nicio clasă nu interferează cu munca alteia, dreptatea domnește în stat Ea constă, așadar, într-un anumit fel din diviziunea muncii Conform explicației lui Platon, însăși originea statului se explică prin necesitatea implementării dreptății, așa înțeleasă O persoană singură nu este capabilă să-și satisfacă nevoile vitale; de aceea, pentru a coopera, oamenii s-au format un stat, în care, fiecare dedicându-se la o îndeletnicire specială, toți împreună se completează reciproc În statele care există efectiv, vocațiile sunt amestecate, iar fiecare își asumă o altă meserie decât a lui; părțile inferioare ale societății, corespunzătoare talentelor inferioare, se răzvrătesc împotriva celor superioare; oamenii chemați la meșteșug și neînțelegând managementul preiau puterea; prin aceasta pervertiază scopul statului În confuzia vocațiilor, în multitasking-ul și încălcarea repartizării corecte a funcțiilor sociale în funcție de abilități, stă esența neadevărului sistemului statal existent *) Civitas, IV,) Pentru întreaga doctrină a facultăților sufletești, virtuțile fundamentale și clasele corespunzătoare facultăților, vezi Civitas, IV, - ; I, - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON Din aceasta se poate observa că sarcinile seculare propriu-zise în statul platonic se află în ultimul plan: ele nu sunt aici un scop, ci un mijloc și sunt permise numai în limitele preocupării pentru pâinea zilnică Sarcina principală constă în renașterea spirituală completă a unei persoane, în schimbarea

tuturor valorilor sale de viață, în transformarea întregii sale lumi interioare Dar chestiunea mântuirii sufletului se împletește cu chestiunea formelor de guvernare atât de strâns și atât de bizar, încât ar putea avea loc numai în Grecia, unde statul a servit ca centru întregii vieți Pentru a rupe lanțurile care împiedică zborul sufletului uman spre înălțimi, este necesar să-l eliberăm de ambiție și dragoste de putere, de achiziție, de libertatea pasiunilor nestăpânite, de tirania afectului Dar toate aceste diverse căi ale neadevărului și tipurile umane care le corespund, așa cum am menționat deja mai sus, exprimă conținutul interior al formelor existente de guvernare - timocrație, oligarhie, democrație, tiranie De aceea domeniul adevărului în filosofia lui Platon tinde să se exprime într-o formă specială de guvernare Această nouă formă de viață comunitară va trebui să aibă grijă nu atât de trupuri, cât de suflete Nu este surprinzător că atunci când Platon vorbește despre ea, însuși limbajul său anticipează expresii creștine de mai târziu și mai ales medievale: conducătorii săi sunt ciobani, războinicii sunt câini de pază care păzesc turma (Platon este îngrijorat că ei nu degenerează în lupi) ; in sfarsit, alti cetateni sunt oi x) Și exact în același mod ca mai târziu în Evul Mediu, în prim plan la Platon se află unitatea turmei Începând cu Augustin, literatura religios-politică a Evului Mediu vede în unitate Forma împărăției lui Dumnezeu, pecetea divinului în ordinea universului, în sufletul uman și mai ales în societatea umană; pe *) Civitas, III, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY împotriva - dualitatea pentru aceiași scriitori este un început prost, - pecetea comună a tot ceea ce este material, principiul discordiei și al diviziunii!) De fapt, avem aici o tradiţie venită de la Platon, poate chiar de la pitagoreici *) Chiar dacă lăsăm deoparte mărturiile scriitorilor de mai târziu că Platon în conversațiile orale a identificat unitatea cu binele), atunci în orice caz este fără îndoială că pentru el ideea de bine este începutul unității întregului lumea ideilor, iar ideea în general este una în multe feluri, ceea ce reduce la unitate diversitatea lumii fenomenelor, începutul unei ordini armonioase; bifurcarea este o manifestare a unui principiu rău, material, care se opune ideii In Politia aceasta schema se realizeaza de la inceput pana la sfarsit Aici se dezvolta ideea ca nu exista rau mai mare pentru stat decat bifurcarea, si nu exista un bine mai mare decat unificarea interna Avantajul unui stat ideal fata de toate cele existente cele în realitate constă tocmai în faptul că aceasta este o singură stare (πόλις μία), în timp ce celelalte state conțin în sine începutul discordiei - diviziunea Prin urmare, în ciuda dimensiunilor sale mici, trebuie să aibă o putere nemaiauzită în rândul barbarilor și greci, și fii invincibil, fie și numai pentru asta nu au luptat mai mult de o mie de cetățeni Și nu numai statul ideal este unul: fiecare dintre cetățenii săi este unul în sine: căci nu se împrăștie, nu își irosește forțele la multe ocupații, dar face singurul lucru pentru care este destinat în mod natural *) Astfel, aici vorbim H Vezi opțiunea mea "Idealul religios-social al creștinismului occidental în secolul al V-lea", pp - , cf și "Idealul religios-social al creștinismului occidental în secolul al XI-lea, în special cap I, p i- ; cf Gierke, Genossenschaftsrecht, vol III, de la p) miercuri Zeller, Die Philosophie d Griechen, B I, - (Aufl) s) Zeller, Die Philosophie d Griechen, II B , i Abth p și urm (III Aufl) ') Civitas, IV, ; V, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON despre refacerea integrităţii interioare a persoanei individuale şi a comunităţii Știm de la Phaedo că calea către o astfel de vindecare constă în detașarea treptată a

sufletului de lanțurile sale trupești: numai așa își poate aduna și uni puterile și abilitățile împrăștiate anterior într-un singur centru *) Când sufletul se ridică deasupra zonei intereselor materiale disputate, sursa disputei dintre oameni este astfel învinsă Oriunde se instalează neadevărul, într-o uniune tribală, într-o armată sau într-un stat, el introduce discordie peste tot și îi face pe oameni să nu poată îndeplini împreună vreo faptă comună; bifurcă chiar și o persoană individuală și astfel îi paralizează energia: "adevărul dă naștere la ceartă civilă, la ură și la războaie, dar adevărul creează unanimitate și prietenie" (όμονοΐαν χα; φιλίαν) *) Unanimitatea este chiar rezultatul pe care Platon vrea să-l atingă de către toate instituțiile statului său ideal Cea mai puternică legătură într-o comunitate este comunitatea plăcerii și tristeții, în care aceleași evenimente ale tuturor cetățenilor mulțumesc sau întristează în mod egal Dimpotrivă, izolarea (ίδΐωσις) acestor sentimente distruge viața comunității: statul își pierde integritatea atunci când aceleași experiențe le umplu pe unii de bucurie, în timp ce altele duc la descurajare Între membrii individuali ai statului trebuie să existe o legătură de simpatie reciprocă la fel de strânsă ca între organele unui corp viu, astfel încât suferința fiecărui membru individual să fie simțită de toți ceilalți ca a lor Dacă vreo parte a corpului doare, întregul organism suferă cu ea și spunem: "o persoană are o durere în deget " Aceasta ar trebui să fie legătura dintre stat și cetățenii săi individuali) Într-o stare ideală, starea de spirit a cetățenilor săi ar trebui *) Phaedo,) Civitas, I,) Ibid V, Cf Leges, V, Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" de cărți EVGENY TRUBETSKOY formează o simfonie) Implementarea ei necesită socializarea completă a gândirii, simțirii, socializarea omului însuși: nu mai este loc pentru viața privată și interesele private în statul filozofic Platon le cere cetățenilor săi aceleași cerințe pe care apostolul Pavel le-a făcut mai târziu membrilor Bisericii - trupul lui Hristos: "dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună cu el; dacă un membru este glorificat, toți membrii se bucură împreună cu el "(I Cor , XII, o) Asemănarea expresiilor de aici nu este întâmplătoare Platon stabilește starea ideală însăși sarcina care aparține de drept numai bisericii Afinitatea dintre această stare cu uniuni religioase este izbitoare este ilustrată de o altă trăsătură remarcabilă: Platon vrea să-i ofere un dispozitiv complet imobil: conducătorii nu trebuie să permită inovații în el, păstrând însăși melodiile neschimbate: căci schimbările în muzică sunt întotdeauna însoțite de modificări ale legilor *) Instituțiile neschimbate trebuie să corespundă scopului etern X Sistemul comunist Pentru a realiza o unitate perfectă în relațiile reciproce ale oamenilor, este necesar să se elimine tot ceea ce separă, să se lovească interesul privat în centrul său Platon se gândește să atingă acest scop transformând societatea pe o bază comunistă De aceea cele două clase superioare ale statului său sunt lipsite de proprietate privată și de familii Nu este greu de convins că acesta nu este comunism lumesc, ci ascet în sarcinile lui, foarte asemănător comunismului monahal din Evul Mediu Scopul său este *) Civitas, V,) Ibid IV, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON nu într-o distribuție echitabilă a bunurilor materiale, ci în respingerea unei persoane de la acestea Viața clasei războinice, a gardienilor statului, trebuie aranjată în așa fel încât să nu facă rău altor cetățeni și să fie ei înșiși cei mai buni oameni Pentru a face acest lucru, ei trebuie să fie complet eliberați de orice dobândire și interes propriu Nici unul dintre ei nu ar trebui să aibă propria casă, vistierie sau

proprietăți în general: nevoile lor vitale ar trebui să fie satisfăcute cu o întreținere modestă plătită anual de concetățeni Trăind o viață de tabără, ei sunt ținuți pe un cont comun și mănâncă mâncare la mesele comune (sissitiyah) Aur și argint au - divin - în sufletul lor și nu au nevoie de om", și "nu ar fi divin" să profanăm posesia acestei comori "cu un amestec de aur perisabil (θνητού χρυσού): pentru mult răutatea este săvârșită de dragul acelor bani, care sunt în posesia mulțimii Aurul lor (spiritual) să fie nealiat; dar ei singuri din stat nu pot avea voie să se ocupe de aur și argint, nici să-l atingă, nici să-l aibă sub acoperiș, nici să se împodobească cu el, nici să bea din vase de aur și argint Și în acest fel se vor salva atât pe ei înșiși, cât și statul Când vor dobândi pământ, case și bani ca ai lor, se vor transforma din paznici în stăpâni și fermieri și, în loc de aliați, vor deveni despoți și dușmani ai concetățenilor lor; urandu-se si urandu-se, isi vor complota toata viata si ei insisi li se vor supune, temindu-se mult mai mult de dusmanul interior decat de cel exterior; și, împreună cu restul statului, vor merge spre distrugerea iminentă" *) Observațiile asupra capitalismului contemporan l-au condus pe Platon la concluzia că proprietatea privată, în legătură cu lăcomia și competitivitatea rezultate din aceasta, !) Ibid III, - * Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY vaniem este aceeași forță centrifugă care sfâșie societatea Ea este obstacolul care îi împiedică pe oameni să se unească într-o prietenie perfectă Este posibilă o comună bucurie și tristețe într-un stat, în timp ce cetățenii spun despre bunurile materiale: "acesta este al meu și acesta nu este al meu" sau "acesta este al altcuiva"? Și nu ar fi acea stare cea mai bună, în care majoritatea oamenilor consideră că aceleași obiecte sunt ale lor și nu ale lor! Distrugerea proprietății private este singura modalitate radicală de a pune capăt conflictelor Între prieteni, totul ar trebui să fie în comun (κοινά τά των φίλων) *) Caracterul ascetic al comunismului lui Platon este deosebit de pronunțat în atitudinea lui față de bogăție; el consideră că acestea din urmă sunt dăunătoare nu numai individului, ci întregului stat De la conducătorii și păzitorii statului, el cere ca aceștia să se ferească mai ales de doi dușmani, bogăția și sărăcia: bogăția, pentru că hrănește luxul, necumpătarea, lenevia și setea de noutate; sărăcia, pentru că, pe lângă setea de noutate, dă naștere lipsei de libertate a spiritului (ανελευθερίαν) și faptelor rele Dacă sărăcia creează dependență, atunci sațietatea generează lenea, ucigând astfel arta și orice activitate *) Cu alte cuvinte, sarcina comunismului platonician este să scape oamenii de ceea ce se numește în limbajul modern filistinismul spiritului, să-i elibereze de acea dependență materială care este creată atât de abundența excesivă, cât și de sărăcia extremă Acesta este contrastul complet dintre utopia idealistă platoniciană și comunismul materialist Dar aici este evidentă și imperfecțiunea fatală a acestui idealism Am văzut deja că dominația ideii divine în societatea umană la Platon se limitează la limitele teritoriale înguste ale statului ideal Acum trebuie să ne asigurăm că și în aceste limite ideea Ibid V, - , IV, -) Ibid GV, - Biblioteca Runiverse UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON trebuie să faci o înțelegere cu materia Independența de spirit, legată de sistemul comunist, este soarta minorității alese, cele două clase superioare ale republicii, conducătorii și războinicii; așa cum se va arăta mai jos, nu se aplică lucrătorilor Acea viață spirituală, pe care Platon o recunoaște ca fiind singura semnificativă și valoroasă, constituie un monopol de clasă în statul său În comunismul platonic există laturi mai neatrăgătoare, chiar de-a dreptul respingătoare Faptul este că se

extinde nu numai la proprietate, ci și la familie Cuvintele "totul ar trebui să fie comun între prieteni", pe lângă comunitatea de bunuri materiale, înseamnă comunitatea de soții și copii Desigur, nu se poate fi de acord cu Soloviev că "în relația dintre sexe, comunitatea ideală a lui Platon revine la un mod de viață sălbatic după obiceiul animal" *) Platon nu vrea conviețuire sexuală dezordonată, ci dimpotrivă, ordonarea relațiilor sexuale Dar, după cum vom vedea, el creează o ordine care nu poate fi justificată din nici un punct de vedere, cu atât mai puțin din al său Din nou, trebuie să distingem între un scop ideal și un mijloc fără valoare Platon se răzvrătește împotriva familiei pe aceleași motive ca și împotriva proprietății private Familia, ca și proprietatea privată, separă oamenii, concentrându-și interesele în jurul vetrei; creând opoziţia "al meu" şi "al tău", ea distruge viaţa comună Dimpotrivă, odată cu desființarea familiilor separate, private, toți cetățenii fuzionează într-o singură familie În alte state, membrii individuali ai claselor conducătoare sunt străini unul de celălalt Dimpotrivă, într-o stare ideală fiecare este al lui: fiecare vede în aproapele său un frate sau o soră, un tată sau !) Vezi op articol, P col soy , vol VSh, p Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY mama, fiul sau fiica Prin urmare, atașamentele puternice de familie, sentimentele de dragoste pentru copii, soții, precum și sentimentele de evlavie filială, nu se închid în cercul apropiat al familiei, ci se extind asupra tuturor În Cuvânt, familia, ca și proprietatea familiei, clasele conducătoare, este sacrificat de Platon pentru unitatea întregului stat Interesant este că la baza tuturor acestei predici împotriva familiei stă același motiv în numele căruia mai târziu sfinții medievali au propovăduit celibatul clerului: și acolo a servit obiectul interior unitatea ierarhiei: un membru al clerului trebuia să rupă de toate interesele private lumești pentru a se dedica în întregime slujirii sale, pentru a aparține bisericii cu toată ființa sa: pentru aceasta nu trebuia să aibă nimic propriu) Dar dacă este adevărat că în comunismul platonic există trăsături ale unei mănăstiri, atunci este și adevărat că mănăstirea platoniciană era păgână Abisul dintre idealurile creștine și platonice se dezvăluie tocmai acolo unde par să se atingă Ambele necesită pătrunderea perfectă a vieții umane cu un conținut divin Precum din punct de vedere creștin, împărăția harului, tot așa și din punctul de vedere al lui Platon, împărăția ideii se realizează prin renașterea perfectă a omului și a societății umane Dar din punct de vedere creștin, nașterea spirituală duce la acest scop: "carnea și sângele Împărăției lui Dumnezeu nu moștenește": dimpotrivă, starea lui Platon realizează o reînnoire a tipului uman printr-o serie de intervenții naturale, fizice În creștinism, vedem o ruptură completă cu erosul vulgar, senzual b, vizavi de Platon intră într-un târg cu el Creștinismul învață că viața divino-umană se naște în lume prin) Civitas, V,) Vezi opțiunea mea "Idealul religios-social al creștinismului occidental în secolul al XI-lea", pp - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON concepția semințelor; cere ca întreaga omenire să se nască după chipul strămoșului ceresc, al doilea Adam; dimpotrivă, Platon vrea să obțină o nouă rase de cetățeni ideali din sămânța umană Astfel, în platonism, dependența sclavă de carne și oase se consolidează și se pierde moștenirea divină Aici geniul lui Platon cade de pe înălțimile cerești și își trădează idealul suprasensibil Statul lui Platon desființează căsătoria ca uniune permanentă, implicând izolarea familiei în sens egoist În schimb, introduce o unire temporară a sexelor Uniunea sexuală are unicul scop de a produce cetățeni sănătoși din punct de vedere

fizic și apți din punct de vedere moral pentru stat; prin urmare, se încheie de îndată ce aduce rezultatul dorit al procreării și este în întregime supusă reglementării statului Nu consimțământul liber al mirilor, ci înțelepciunea domnitorului este cea care decide în chestiunea încheierii acestor căsătorii temporare Conviețuirea sexuală haotică nu este permisă: doar cei care au voie sau sunt ordonați direct de către domnitor intră în unire sexuală Acesta din urmă, în materia încheierii căsătoriilor, se ghidează după aceleași principii ale selecției artificiale, care sunt aplicate în vederea îmbunătățirii raselor de animale Cine vrea să crească cei mai buni câini de vânătoare, cocoși și cai de luptă, se întâmplă să aibă cei mai pursânge Aceleași considerații, după Platon, a fortiori, ar trebui să decidă într-o chestiune incomparabil mai importantă a cultivării rasei umane: conducătorul ar trebui să se împerecheze între el însuși cu cei mai demni, pursânge cetățeni de ambele sexe și să prevină în orice fel acele legături care pot conduce la perpetuarea tipurilor nedorite Platon recomandă acordarea dreptului la cele mai frecvente copulații sub formă de premiu soldaților care s-au remarcat în război Dreptul la naștere se acordă cetățenilor numai în Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY lah de varsta legala Copiilor concepuți în afara legii le este interzis să se nască pe lume) În dezvoltarea proiectului său de reglementare a căsătoriilor, Platon intră în detalii pe care, desigur, nu trebuie să le reproducem Este o combinație deosebită de cinism brut, cruzime și meschinărie, care contrastează puternic cu aspirațiile înalte ale autorului Sărbătorii și Fedonului Platon, aparent, însuși simte vag că tocmai cu această trăsătură a utopiei sale se leagă soarta rea care o cântărește După cum am văzut, el prevede că starea ideală, ca tot ceea ce se naște, mai devreme sau mai târziu trebuie să piară Este curios că această moarte pentru el este asociată cu un accident fiziologic conducătorii vor comite mai devreme sau mai târziu cutare sau cutare omisiune în materie de căsătorii și atunci nu vor putea să dezvolte o rasă ideală de cetățeni *) Un nou tip de oameni va veni pe lume, în care aurul și argintul sunt amestecate cu fier și cupru; și ca urmare a acestui amestec de rase umane, institutiile sunt amestecate și distruse Aici starea ideală își găsește sfârșitul natural, logic Și, în același timp, se dezvăluie contradicțiile sale interne, chiar acelea pe care le-am notat mai sus în metaoismul platonic Pe de o parte, Platon vrea să realizeze ideea divină în stat printr-o serie de nașteri naturale Pe de altă parte, prin propria sa recunoaștere, divinul este irealizabil: geneza naturală, neatingându-și scopul, produce doar ființă aparentă, imaginară și neexistentă cu adevărat Dualismul filozofiei platonice se reflectă în învățătura sa socială într-o combinație bizară a două extreme opuse - asceza și cinismul erotic Civitas, V, -) Ibid , VIII, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON XI Disputa comentatorilor despre individualismul și socialismul lui Platon Ciocnirea aspirațiilor opuse în filosofia socială a lui Platon provoacă interpretări diverse, chiar diametral opuse Astfel, în ceea ce privește comunismul statului ideal, în știință sunt exprimate două propoziții contradictorii Geiel, pentru care Stahl, Zeller și Gierke se numără printre istoricii moderni, constată că în această stare individul este complet absorbit de întreg După părerea lui Hegel, care până de curând a rămas dominantă, omul în republica platoniciană nu figurează deloc ca individ, ci ca "om universal" (Allgenieine Mensch), cu alte cuvinte, ca concept generic, Stahl spune direct că scopul acestei republici nu este in individ, si in el insusi, ca in acest scop sa fie sacrificata o persoana, fericirea, libertatea, chiar si

perfectiunea sa morala *) ■ Punctul de vedere opus este dezvoltat de Zusemil *), Nole *) și mai ales Pelman), care în "Istoria veche a comunismului și socialismului" plasează un capitol lung "Despre coincidența socialismului și individualismului în idealul de stat" lui Platon" Aceștia și alți comentatori au dreptate și greșite în egală măsură Toată prezentarea de mai sus demonstrează că scopul statului platonic nu este în sine, ci în acea fericire de apoi a omului, pentru care servește ca pas Prin urmare, nu este dificil pentru Pölman să demonstreze cu multe citate din Platon că, spre deosebire de Hegel și Zeller, "starea ideală" există pentru individ - Geschichte d Philosophie II,) Geschichte d Rechtsphilosophie,) Platonische Philosophie, II,) Nohle, mori Staatslehre Platos, IX-X Gesch d Antiken Kommunismus, I, - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY binevoitor, pentru fericirea, beneficiul și chiar profitul lui, că însăși ideea de dreptate, care face fiecăruia a sa, este un principiu individualist Nu se poate decât să fie de acord cu aceasta, fie doar pentru că, după cum am văzut, dreptatea lui Platon urmărește restabilirea structurii mentale normale în lumea interioară a individului prin transformarea sistemului statal Poelman are perfectă dreptate că pentru Platon starea ideală este un mijloc Dar, pe de altă parte, nu există nicio îndoială că acest mijloc ascunde în mod constant scopul și îl face pe Platon să uite de el Statul există pentru mântuirea individului; și totuși pot fi aduse multe dovezi în apărarea tezei lui Hegel că Platon sacrifică individul statului, mai precis, ideii generice întruchipate în stat Există o contradicție ireconciliabilă între mijloc și scop Discuțiile Politia tocmai spuse despre reglementarea relațiilor sexuale și a comunității de soții sunt atât de jignitoare la adresa demnității umane tocmai pentru că aici o persoană este prețuită doar ca calitate a rasei și în acest sens este echivalată cu animalele domestice , Platon impută nu mai puțin că este datoria conducătorilor să-l trateze ca pe un mijloc Ei nu ar trebui să permită mai multe nașteri decât este necesar pentru menținerea unui anumit număr de cetățeni x): un sugar care nu corespunde cerințelor unei rase normale, de exemplu , născuți din părinți care au depășit vârsta stabilită pentru căsătorie, Platon recomandă plecarea fără mâncare *), și copiii născuți, deși legal, dar de părinți răi, fără educație) În final, Platon uită de om ca atare : scopul pentru el ') Civitas, , V,) Ibid , -) Ibid, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON statul devine un om al tiparului stabilit; totodată, statul aruncă fără milă ceea ce este nepotrivit acestui scop Înlocuirea scopului mântuirii personale cu scopul scopului ancestral, statal, nu apare nicăieri atât de clar ca aici Să ne amintim că tocmai în eros Platon vede culmea și înflorirea existenței umane, cea mai înaltă revelație a sensului ei Întrucât în Politia această sfântă a sfintelor este supusă controlului și reglementării statului, nu este evident că aici statul înrobește întreaga persoană din cap până în picioare! Luând copiii nou-născuți de la părinți și luând toate măsurile posibile pentru ca părinții și copiii să nu se poată cunoaște vreodată'), statul invadează sfera cea mai intimă a vieții private;' cere ca o persoană să-i dea toate sentimentele sale Omul este redus aici la nivelul materialului arhitectural, din care domnitorul ridică o clădire de stat Poate cineva să-și imagineze cel mai înalt grad de despotism de stat! Prin întregul tratat "Politia" curge ca un fir roșu ideea că o persoană aparține statului de la naștere până la moarte Nu este de mirare că Platon introduce aici acea disciplină de fier, care este potrivită doar în mănăstiri sau barăci La întrebarea cum pot fi fericiți războinicii

săi, din moment ce nu au nici familie, nici casă, nici proprietate, iar întreaga lor viață se reduce la paza statului, primind doar pâinea zilnică, Platon răspunde în același timp, ei nu au voie să întreprindă călătorii de la sine ca persoane private, sau să ofere ceva iubitei lor sau să facă orice altă cheltuială la cererea lor Nu va fi surprinzător dacă, în asemenea condiții, se simt extrem de fericiți Totuși, "aranjarea statului, noi) Ibid, Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY nu ne stabilim scopul fericirii unui singur fel de oameni, de exemplu clasă, spre deosebire de alții, dar cea mai mare fericire a întregului stat(r) Și aici, pentru a explica această idee, se oferă o comparație foarte tipică din domeniul sculpturii: sculptorului, făcând o statuie, nu-i pasă de frumusețea oricărui organ, de exemplu, ochiul, ci de frumusețea întregul: scopul lui nu este ca ochii să fie mai frumoși decât întregul corp, ci ca ochii să fie ochi Deci, în imaginea celei mai bune stări, nu ar trebui să-i pese de o fericire atât de mare pentru paznici, care îi va face totul, orice, dar nu gardieni ') Individul de aici este în mod evident absorbit de funcționar, pentru că organizatorul statului este pentru materialul uman așa cum un sculptor este pentru marmură Tot ce nu este necesar este tăiat, iar ceea ce este necesar primește forma dorită, tipică de către artist Exagerând individualismul utopiei lui Platon, Poelmann a pierdut din vedere contradicțiile metafizicii platonice reflectate în ea În apariția ei, această metafizică a fost determinată, fără îndoială, de impresia personalității strălucite a lui Socrate, care s-a răzvrătit împotriva întregii ordini de viață stabilite istoric; de aceea, problema mântuirii individului a venit în mod firesc în prim-plan pentru Platon Dar sfârșitul acestei metafizici nu corespundea individualismului punctului ei de plecare Acel necondiționat care salvează și umple viața umană cu conținut divin, la Platon nu este o personalitate vie, ci o idee generică impersonală, ostilă în esență a tot ceea ce este individual Individualitatea nu se încadrează în cadrul sistemului metafizic al lui Platon: pentru el este identică cu materialul, păcătosul; nu este de mirare că starea ideală, construită după chipul și asemănarea ideii divine, se dovedește a fi un pat procrust pentru individ Ce rost are să fii un stat, conform lui Pla- *) Ibid Iλ', - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON ton, există pentru fericirea individului, dacă pentru a atinge această fericire, o persoană trebuie să se circumcidă și să se depersonalizeze! În loc de o persoană vie, umbra ei este salvată aici De dragul beneficiilor spirituale, desigur, merită să sacrifici interesele materiale Dar, conform lui Platon, o persoană își sacrifică individualitatea spirituală statului Împreună cu libertatea sentimentelor personale de dragoste, aici este exclusă și libertatea creativității individuale Platon alungă poeții din statul său: aduce poezia și muzica sub clasamentul obligatoriu Aici el este ghidat de motivul ascetic deja familiar nouă Poeții îi provoacă indignarea în principal prin răspândirea concepțiilor false despre divinitate; de aceea vrea să le aplice un fel de cenzură spirituală Însuși organizatorul statului, după el, nu este poet și nu compune mituri; dar trebuie să stabilească anumite reguli, tipuri pentru poezie și să nu permită abateri de la ele *) Tipul de poezie permis într-o stare ideală este predeterminat de scopul ei: gardienii statului trebuie să "devină evlavioși și divini, în cel mai înalt grad accesibil omului" *) Pentru a deveni asemănători lui Dumnezeu, ei trebuie să aibă o idee potrivită despre zeii În statele existente, toată învățătura religioasă este extrasă din poveștile false și nelegiuite propagate de poeți, care sunt recunoscute de copii încă de la vârsta

cea mai fragedă Nu este de mirare că, auzind fabule despre Uranus, Kronos și Zeus, despre zeii ucigașilor de copii, parricidelor, înșelatorilor și sperjururilor, oamenii vinovați de cele mai grave crime se consideră imitatori ai primului și mai mare dintre zei *) Ibid , II, -) Ibid , Ili,) Ibid , II, ; III, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Standardele pentru poeți trebuie să fie determinate de atributele reale ale divinității și ale divinului Zeii sunt străini de vrăjmășie și de ură reciprocă Prin urmare, poeții nu îndrăznesc să spună povești despre certurile lor imaginare, războaie și scandaluri familiale Dumnezeu este bun și nu face răul; prin urmare, nu ar trebui permise poveștile în care zeii sunt înfățișați ca autori ai faptelor rele Zeii sunt perfecți, de aceea nu este permis să le atribuim variabilitate, ceea ce implică inevitabil fie posibilitatea unei mai mari perfecțiuni, fie, dimpotrivă, pierderea acesteia Prin urmare, este imposibil să-i înfățișați pe zei sub formă de vârcolaci, care pot apărea într-o varietate de imagini; fie că schimbarea imaginii este reală sau doar aparentă a zeității, în ambele cazuri avem un gând blasfemiant: nefiind magician, nici înșelător, zeitatea nu se îmbracă într-o mască străină de ea, ci apare mereu în aceeași formă neschimbată Dumnezeu este întotdeauna simplu, adevărat în cuvânt și faptă și nu păcălește oamenii nici în vise, nici în realitate) La aceste revendicări, în care se exprimă o conștiință religioasă care s-a ridicat deasupra politeismului vulgar, se alătură altele, definind sarcina pozitivă a poeziei în stare ideală Poezia, în care Platon, ca un grec, vede principalul instrument al educației religioase și politice, este obligată să pregătească statul pentru rasa războinicilor necesare scopurilor sale - paznicii În primul rând, trebuie să le insufle curaj Prin urmare, tot ce poate face moartea groaznică trebuie îndepărtat din el, toate ideile actuale despre Hades, Styx și Cocytus, toate cântecele lamentabile pentru morți Astfel de opere poetice subminează credința în sensul ideal al curajului, care constă în a prefera lumea de dincolo de mormânt celei pământești La fel, cântecele și poveștile care glorific incompetenții sunt inacceptabile) Ibid , II, p - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON devotamentul pentru vin, plăcerile sexuale și senzuale generale, dobândirea și interesul propriu: pentru că gardienii statului ideal trebuie educați în abstinență: în special, crimele împotriva acestei virtuți nu trebuie atribuite zeilor și eroilor Și nu numai în raport cu zeii, ci în raport cu oamenii, poezia trebuie exprimată în conformitate cu cerințele adevăratei învățături; așa că, de exemplu, poeților nu le este permis să spună că neadevărul este profitabil sau că drepții sunt nefericiți: ei trebuie să învețe că dreptatea aduce întotdeauna beneficii În sfârșit, în stat, acea poezie imitativă, epică și dramatică, care, reproducând tot felul de tipuri de oameni și poluând sufletul cu o varietate prea mare de impresii, nu trebuie deloc tolerată, distrage atenția oamenilor de la singura sarcină de fiecare Reîncarnându-se în eroii lor, poeții vorbesc în numele lor și imită tot ce este în lume: atât faptele rele și bune, cât și pasiunile și elementele umane, și virtuțile și vicii Pentru creșterea cetățenilor ideali, nimic nu poate fi "mai dăunător decât o astfel de hrană spirituală: absorbiți în slujba virtuții, nu trebuie să se lase duși de poezia care imită vicii; făcând un lucru pentru stat, nu ar trebui să-și dedice atenția artei, care imită multe lucruri În stat ar trebui tolerați numai poeții stricți, care cântă doar ceea ce este potrivit și util cetățenilor Restul ar trebui eliminate, oferindu-le onoare datorită talentului lor *)· Și nu numai poezia, tot felul de arte și chiar meșteșuguri în stare

ideală sunt supuse celei mai stricte supravegheri, în special muzica în sensul literal al cuvântului: influența ei se extinde până în adâncul sufletului; prin urmare, pentru a stăpâni starea de spirit a cetățenilor, domnitorul trebuie să ia muzica în propriile mâini melodii triste,) Ibid , , III, - Biblioteca "Runivers" kN EVGENY TRUBETSKOY plângătoare, răsfățătoare, amețitoare și uluitoare, în general stârnind senzualitatea, nu trebuie tolerate Cenzura spirituală stabilește aici și modele dezirabile de melodii rugătoare, rugătoare, instructive, militante și modeste în conformitate cu virtuțile de bază *) Idealul ascetic al Poliției impune anumite cerințe pentru pictură, arte plastice și îmbunătățirea locuinței Din toate aceste genuri de artă, tot ce este obscen, nepotrivit, vulgar și necumpătat * ar trebui alungat Este caracteristic faptul că tendința ascetică se exprimă chiar și în discursurile lui Platon despre gimnastică, în care, alături de artă, el vede unul dintre cele mai importante instrumente ale educației: iar gimnastica, în opinia sa, este necesară mai mult pentru suflet decât pentru trupul: arta singura fara gimnastica rasfata sufletul; dimpotrivă, gimnastica singură fără artă o face prea crudă și aspră Sarcina educației este de a realiza mijlocul dintre aceste extreme, de a forma un depozit spiritual armonios și [moderat, printr-o combinație de muzică și gimnastică Educația și reglementarea în Platon se extind în mod decisiv asupra tuturor: el are reguli pentru exprimarea exterioară a sentimentelor de dragoste, pentru alegerea hranei și băuturii, chiar și pentru somn: pentru că nici în vis războinicii - gardienii statului - nu-și aparțin lor înșiși : trebuie să fie câini de pază) Într-un cuvânt, toate instituțiile de învățământ ale unui stat ideal sunt, parcă, create pentru a eradica de la om tot ceea ce este individual, personal, pentru a eradica de la el toate semnele propriei voințe Iar legătura dintre această reglementare cu metafizica lui Platon este cât se poate de clară *) Ibid , -) Ibid , j Ibid , - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON se reflectă în faptul că ea are în vedere doar cele două clase cele mai înalte ale statului său, care sunt purtătoarele ideii sale Potrivit lui Platon, "alții merită mai puțină atenție: căci dacă cizmarii sunt răsfățați, se deteriorează și devin ceea ce nu ar trebui să fie, nu este nimic îngrozitor pentru stat: dacă paznicii legilor și statul sunt gardieni doar aparenti, și nu reale, vor distruge întregul stat până la temelie Și pe de altă parte, ei singuri sunt capabili să-l aranjeze bine din nou și să-l facă fericit Poate că cei mai puțin liberi în această stare sunt Conducătorii-Filosofii: căci ei sunt supuși celei mai înalte violențe - obligația de a purta povara puterii, împotriva căreia se răzvrătește întreaga lor alcătuire spirituală Se poate înțelege sacrificiul voluntar al unui filozof care coboară de pe culmile olimpice ale contemplației și intervine în activitatea practică pentru a "ajuta pe cei suferinzi, eliberează captivii din cătușe: dar la Platon aceasta nu mai este o ispravă voluntară, ci o act de supunere faţă de disciplina impusă de stat "Salvatori state și (σωτηρες) ^), așa că Platon îi numește literalmente pe FILOSOFI-conducători! Iată asemănarea învățăturii sale cu ideea creștină a mântuirii și diferența față de aceasta Combinația ideii divine cu materia din sistemul său este contrară naturii ambelor și, prin urmare, pare a fi o violență dublă Aceeași dublă violență o găsim în învățătura socială a filozofilor noștri Aici oamenii sunt atrași de mântuire de forța exterioară a statului: îi obligă pe unii să facă calea spre cer, pe alții îi obligă să coboare pe pământ pentru a elibera sufletele alese de acolo "Afacerea noastră, organizatorii statului, spune Platon, este

să forțăm natura cea mai bună să lupte spre cunoaștere, pe care am recunoscut-o ca fiind cel mai important, cel mai bun bine și cu) Ibid , IV,) Ibid, VI, Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY faceți această ascensiune; când, înălţându-se, îl vor vedea cum trebuie, nu vor fi lăsaţi să rămână acolo, nevrând nici să se condescende către prizonieri, nici să participe la ostenelile şi onorurile lor, oricât de mici sau mari "*) În raport cu Filosofii, acest lucru nu va fi neadevărat; ca dovadă, Platon repetă că statului nu îi pasă de binele unei clase, ci de binele întregii "Prin persuasiune și constrângere" armonizează cetățenii între ei, obligându-i să împărtășească beneficiile pe care le pot aduce întregului: îi educă pe filozofi nu pentru ca fiecare dintre ei să meargă unde vrea, ci pentru a le folosi pentru legătura dintre ei statul sunt crescuți să fie în stare la fel ca regina într-un roi de albine Mai educați decât alții sunt mai capabili să ducă o viață dublă Lasă-i să coboare în întuneric: vor înțelege mai bine idolii decât alții, pentru că au văzut adevărul și cunosc frumosul, drept și bun) XII Muncitori intr-o stare ideala Contradicția idealului de stat al lui Platov se reflectă în mod deosebit în caracterizarea sa a celei de-a treia clase inferioare a republicii - fermierii și artizanii În primul rând, această caracterizare este izbitoare prin concizia și sărăcia ei Unii dintre comentatori, de exemplu, Zeller, văd aici lacune în învățăturile lui Platon Chiar Aristotel notează că Platon nu spune nicăieri dacă membrii acestei clase sunt supuși comunității de proprietăți, soții și copii, sau dacă li se permite să aibă familii și proprietate privată) Noi !) Ibid, VII, ") Ibid, VII, - s) Polit, II, , a Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON am văzut deja de ce, în ochii lui Platon, muncitorii merită mai puțină atenție decât clasele superioare Această concizie dă naștere unor dispute între comentatori Zeller spune că "pentru masa poporului, Platon își asumă un mod obișnuit de viață și, aparent, dorește să-l lase în întregime singur" *) care tinde spre binele întregului, și nu al claselor separate Că fiind din clasa inferioară a "Polititäții" nu îi este indiferentă lui Platon, este evident din faptul că el atribuie acestei clase o virtute specifică specială - abstinența sau modestia (σωφροσύνη) Platon vrea să facă din muncitorii săi oameni buni și, în consecință, îi protejează, ca întreg statul, împotriva a doi dușmani principali - bogăția și sărăcia *) Mai mult, clasele republicii nu sunt caste închise; aici fiecare ocupă o poziție socială corespunzătoare abilităților sale: copiii capabili ai artizanilor pot deveni conducători și, invers, copiii domnitorilor, dacă au suflet de artizan, pot coborî în clasa artizanilor); in aceste conditii, educatia sociala trebuie sa se extinda intr-un fel sau altul asupra tuturor Insusi comunismul clasei razboinici, dupa cum am vazut, este motivat, printre altele, de teama ca, primind proprietatea caselor si a banilor, ei se va transforma din aliați în dușmani ai altor cetățeni *) Aici, preocuparea pentru securitatea proprietății de clasa a treia este evidentă La toate aceste şi alte consideraţii ale lui Poelman') se poate adăuga următoarele: în binecunoscuta comparaţie a vieţii pământeşti cu Die Philosophie d Griechen, II, B ï Abth, III Aufl,) Civitas , IV, s) Ibid ,) Ibid , ') Gesch d antiken Kommunismus, I, - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY zgâritul Platon îi consideră pe toți oamenii în general drept prizonieri; iar sarcina statului său este, fără îndoială, eliberarea din captivitatea senzuală a tuturor cetățenilor săi Totuși, aici, ca și în altă parte, Poelman pierde din vedere contradicția dintre scopul universal, universal al existenței umane, în care Platon

vede sensul stării sale, și mijloacele sale, care nu conduc la acest scop Această contradicție creează o astfel de poziție pentru clasa inferioară a republicii platonice: pe de o parte, ea servește statul pentru propria sa mântuire; pe de altă parte, mântuirea îi este complet inaccesibilă Mântuirea constă în contemplarea directă a Binelui - culmea lumii ideale; numai înțelepciunea poate fi mântuită] dar înțelepciunea este soarta unei mici minorități de filosofi Clasa fermierilor și artizanilor este formată tocmai din cei care, la înțelepciunea și cunoașterea adevărului, nu se pot ridica; toată această masă întunecată trebuie, după cum recunoaşte Poelman, să rămână sub o opinie înşelătoare*) Dar Poelman a uitat că o opinie conform învățăturilor lui Platon nu salvează Poelman subliniază că Platon distinge între două tipuri de moralitate: în primul rând, este o virtute filozofică bazată pe cunoaștere, iar în al doilea rând, virtutea oamenilor de rând, civilă, care "decurge din obișnuință și exercițiu fără filozofie și minte" *) Poelman are perfectă dreptate că Platon consideră că această morală inferioară este un accesoriu necesar al celei de-a treia clase a statului ideal Dar, din moment ce această clasă nu este capabilă să se ridice deasupra "virtuții vulgare", este clar că nu poate atinge adevărata viață divină Ea nu poate pătrunde ideea, nu se poate uni cu ea în interior, ci poate să i se supună doar exterior, "fără filozofie și minte", adică servește drept instrument al ei !) Citat op -) Ibid , Cuvintele citate între ghilimele sunt preluate din Phaedo, a Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON Toate acestea caracterizează suficient poziția fermierilor și artizanilor într-o stare ideală Ei, ca și alte clase, sunt considerați liberi și cetățeni: clasele superioare în raport cu ei nu sunt despoți, ci "salvatori și mandatari" (σωτηρες χαι επίχοοροι): gardienii privesc pe muncitori ca pe prieteni, susținători și plătitori Subliniază Platon diferența dintre aceștia din urmă și sclavi: el consideră convertirea lor la iobagi ca fiind unul dintre semnele esențiale ale degenerării statului ideal * Într-un cuvânt, muncitorii, aparent, participă la unirea prietenească a republicii și, împreună cu alte clase, servesc la realizarea unității ideii divine în ea Totuși, la o examinare mai atentă, această participare se dovedește a fi iluzorie, deoarece lucrătorii nu primesc cele mai înalte comori spirituale, ci doar cele mai joase valori materiale și ei înșiși aduce doar daruri materiale statului cultura;propria lor participare la acea cultura se reduce la ascultare si plata Ideea lasă doar o amprentă exterioară asupra vieții lor: nu-i regenerează și nici nu-i inspiră, ci doar îi înfrânează Platon spune direct că în starea sa pasiunile celor mulți și ale celor răi sunt înfrânate de dorințele și rațiunea celor puțini și a celor mai buni Majoritatea sunt acele suflete în care erosul ceresc nu le cresc aripi; din obiecte frumoase nu este capabil să se ridice la frumosul din sine Strâns legată de aceasta este poziția economică a clasei de jos La "gardienii" statului, după cum am văzut, ideea divină distruge totul individual: regatul ei se exprimă în comunismul perfect al acestor clase) Ibid , IV, - ; · VIII,) Ibid , IV, Biblioteca Runiverse KN Evgheni Trubetskoi tsev și artizani, ca stând în pragul acestui regat, comunismul nu se răspândește Acest lucru nu este greu de dovedit în ciuda lui Aristotel, care, după cum am văzut, nu găsește afirmații precise pe acest subiect la Platon și în ciuda lui Pöllman, care crede că comunismul se extinde la toate clasele statului ideal În primul rând, Platon, după cum am văzut, consideră că plata salariilor soldaților este îndatorirea principală a clasei a treia Este clar că cel care nu are nimic nu poate plăti un salariu; dacă comunismul s-ar

extinde în clasa a treia, plătitorul nu ar fi, evident, el, ci statul Prin urmare, Platon exprimă în mod expres că paznicii unuia dintre toți cetățenii nu au voie să atingă aur și argint, că "când vor dobândi pământ, case și bani ca proprietatea lor, se vor transforma din paznici în proprietari și fermieri (γεοργοί)"*); Există vreo dovadă mai clară că fermierii, după Platon, pot fi proprietari de pământ, case și bani! Instrucțiunile lui Pölman *) că, potrivit lui Platon, folosirea aurului și a argintului nu este permisă pentru toți cetățenii unui stat ideal în general') în acest caz este neconvingătoare: căci aurul și argintul nu numai că nu sunt singurul tip de proprietate, dar nici măcar singurul tip de monedă; ca să nu mai vorbim de faptul că expresiile nedefinite ale "poliții" citate de Poelmann ("nu folosim aur și argint, iar asta nu ne este permis"), pot însemna nu toți cetățenii, ci clasele conducătoare și, în cele din urmă , statul; la urma urmei, neavând în sine o trezorerie de aur, statul o poate oferi persoanelor fizice În cele din urmă, unul dintre textele lui Platon, citat de Poelman, vorbește nu pentru, ci cu tărie împotriva acestuia din urmă Și anume, Platon) Ibid , III,) Citat cit , Civitas, IV, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON declară că cel mai bun stat va fi "unde vorbesc cel mai mare număr de cetăţeni despre aceleaşi lucruri - acesta este al meu, şi acesta nu este al meu" *) de aici este clar că comunismul lui Platon nu se extinde asupra tuturor Mai mult, din faptul că Platon consideră cel mai bun stat în care comunismul se extinde la cel mai mare număr de cetățeni, nici nu rezultă că în cea mai bună stare acest "cel mai mare număr" înseamnă majoritatea în cel mai bun stat mai mult decât în altele, mai puțin perfect: asta nu înseamnă că în totalul cetăţenilor unui stat ideal ei nu pot constitui o minoritate, chiar o minoritate relativ puternică destul de arbitrar Totuşi, chiar şi cu această interpretare, nu există nicio îndoială că comunismul nu se extinde asupra unora parte a cetățenilor statului ideal, iar aceștia unii pot aparține doar clasei inferioare Această limitare a numărului va deveni și mai de înțeles pentru noi dacă ne amintim că Platon, în general, speră doar la realizarea aproximativă a cerințelor ideale ale cuiva chiar și în cea mai bună stare *) În funcție de gradul de apropiere de ideal, numărul cetățenilor din clasele superioare poate fi, desigur, mai mare sau mai mic)) Ibid , V,) Civitas, V,) P I Novgorodtsev și V A Savalsky mi-au subliniat textul "Zakonov și Platon", care pare să demonstreze de fapt că comunismul în "Politică" se extinde la toate clasele societății, prin urmare, la cele mai de jos Contrastând starea descrisă în "Politică" cu cea despre care vorbim acum (Leg , V,), adică statul "Legile*, Platon spune printre altele (ibid a): νειμάοθον μίν din' πράτο Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Ordinea stării ideale, după cum se vede de aici, reflectă schema ordinii mondiale generale conturată de Platon, cu toate imperfecțiunile acestuia din urmă Între timp, așa cum clasele superioare ale Politiei, care sunt cele mai apropiate de divin, sunt ele însele complet absorbite de ideea generică și își pierd individualitatea în ea, clasa inferioară își păstrează libertatea relativă a existenței individuale, adică fiind din punctul de vedere al fantomaticului, păcătosului Platon O zeitate lipsită de putere nu desființează răul și nu transformă materia în sine γην τε καί οιζίας καί μή κοινή γεωργουντων; cu alte cuvinte: "Să împartă cetăţenii pământul şi locuinţele între ei şi să nu cultive pământul în comun * * De aici însă, ar fi eronat să tragem concluzia că în Politia comunismul se extinde la toate clasele În primul rând, folosirea comună a pământului nu este încă comunismul complet: naționalizarea pământului

nu exclude proprietatea privată a locuințelor, a banilor și a altor obiecte Mai departe, textul de mai sus nici măcar nu dovedește "comunitatea de câmpuri" într-o republică ideală Nu este greu de explicat nici măcar din ipoteza că comunismul Politia se extinde numai la cele două clase superioare În Legi, aceste ■ clase sunt înzestrate cu proprietate privată în general, aici, spre deosebire de Politia, sunt transformate în proprietari de pământ; în aceste condiţii, cuvintele μή κοινή γεωργούντων se explică uşor prin dorinţa lui Platon de a sublinia că acei noi utilizatori ai pământului, pentru care el • conturau anterior modul de viață comunist, acum primesc pământ ca și alte obiecte, nu pentru uz general, ci pentru uz privat Aflarea titlului lor de proprietate pentru Platon este necesară și din alt motiv: în Legi * el stabilește pentru ei proprietatea nu deplină, ci limitată, ceva între proprietatea privată a pământului și folosirea proprietății statului: ei (V,) priviți parcelele lor, ca proprietate comună a întregului stat (κοινήν αυτήν της πόλεως ςυμπάσης) ~ Pentru a preveni ca aceste cuvinte să fie înțelese în sensul unei generalități complete a folosirii pământului, Platon trebuie să stipuleze că câmpurile "nu sunt cultivate în comun " Presupunerea că în "poliție" sistemul comunist se extinde la clasa de jos este astfel complet de prisos pentru explicarea textului citat; Mai mult, la Platon găsim imediat indicii directe că comunismul în "Politică" se aplică doar unei minorități de cetățeni Descrierea sistemului comunist al "statului ideal" se termină în "Legi" (V,) cu următoarele cuvinte: η μεν οε τοιαυτη πόλις, εϊτε που θεοί, ή παΤοες θεών οίκούσι πλειους ενός ουτω διαζνις ουτω διαζνιτοώτοώτοι ώτούσι ή παΤοες θεών οίκούσι πλειους Aceasta arată că sunt foarte puțini "zei" și "fii ai lui Dumnezeu" care "trăiesc așa" în republică (adică pe principii comuniste): există doar mai multe dintre ele Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON chiar şi într-o mică comunitate de suflete alese: căci nu este în măsură să schimbe ordinea mondială generală Republica Platonică, la fel ca metafizica platoniciană, rămâne în esență dualistă Ideei corespund filozofii și, într-o anumită măsură, războinicii; dimpotrivă, fermierii și artizanii corespund materiei Nu este greu de observat analogia izbitoare dintre definițiile materiei din metafizica lui Platon și caracterizarea lui a poziției clasei inferioare în starea ideală În primul rând, materia este tocmai aria fenomenelor individuale, particulare, a ființei care dispar, fantomatice; dar tocmai această sferă a individului și a iluzorii este atribuită în Politiya acelei clase inferioare care, din cauza incapacității sale de a se ridica la contemplarea ideii, este sortită exclusiv activității economice, materiale Materia reprezintă în natură acea bază generală, acea bază indiferentă pe care se manifestă ideea În sine, fără formă, incoloră și inertă, este definită ca absența, privarea unei idei Este modelat din exterior de idee, este acea oglindă vagă în care aceasta din urmă își găsește reflectarea exterioară Nu este la fel și cu Platon - lucrătorii săi? Acesta este materialul unei stări ideale - o masă inertă, un material pasiv în mâinile conducătorului, care este modelat de el și reflectă imperfect înțelepciunea lui! Lucrătorul însuși nu are nicio valoare, căci este lipsit de o idee, nu este luminat de ea Numai în mâinile domnitorului se ridică la nivelul unui instrument al unei idei, un instrument de cultură al claselor superioare, în care se află scopul și sensul lui; nu primește decât amprenta exterioară, impusă cu forța, a lumii ideale Materia în metafizica lui Platon este o condiție pentru manifestarea unei idei în lumea vizibilă, tangibilă Toate fenomenele vizibile, senzuale, apar din materie, conțin amestecul ei, se hrănesc

cu ea Prin urmare, Platon numește materia doica (τιδήνη) a tot ceea ce   este de aşteptat ca cea de-a treia clasă a republicii să primească în ea denumirea de "susţinători" *), deoarece întregul ei scop constă în hrana materială a societăţii În poziția clasei de jos, însă, există o trăsătură care ridică starea ideală a lui Platon deasupra nivelului general al vieții sociale a Greciei de atunci Această clasă, după cum am văzut, este recunoscută ca fiind gratuită Deși Platon, așa cum am menționat deja mai sus, permite cetățenilor săi să-i transforme pe barbari în sclavi și exclude sclavia doar pentru eleni, totuși, în republica sa nu există, de fapt, loc pentru sclavi; aici nevoile materiale modeste ale claselor superioare sunt satisfăcute de salariile plătite de fermierii și artizanii liberi Astfel, spre deosebire de alte state grecești, sclavia nu este o condiție a existenței aici Dar aici se dezvăluie atitudinea extrem de superficială a marelui gânditor al antichității față de însuși principiul sclaviei Chiar și Gildenbrand a remarcat poziția particulară luată de Platon în această chestiune Nu are niciun interes să vorbească nici pentru, nici împotriva sclaviei Cetăţenii lui ideali nu au sclavi doar pentru că nu au nicio proprietate) Dar pe lângă aceasta, sclavia în sine nu îl revoltă: el rămâne pe baza unei concepții actuale care recunoaște majoritatea umanității, toți non-elenii, ca sclavi prin natura lor) Astfel, utopia socială a lui Platon lasă intactă însăși esența răului, păcatul originar al statului și al sistemului social al antichității Aceasta este sursa neputinței ei și motivul fatal al atracției gândirii lui Platon către Formele de viață comunitară existente istoric, condamnate de el Timeu, de ani) Civitas, VIII,) Hildenbrand, Geschichte und System d Rechts u Staatsphi lo sophie, erp *) Civitas, V,   Statul ideal și sistemul spartan-cretan Comentatorii Poliției au remarcat de multă vreme apropierea acesteia de dorian și, în special, de statul spartan și de structura socială Pe această bază, printre altele, V S Solovyov recunoaște utopia lui Platon ca fiind inutilă și neinteresantă pentru omenire "Ce interes, spune el, "ar putea stârni propunerea de a aranja un stat mai mult după modelul Spartei decât al Atenei, când deja se dădea seama că atât cetățenia spartană, cât și cea ateniană s-au dovedit a fi insuportabile"!*) Dacă Platon ar fi propus doar aranjarea unui stat "după modelul Spartei", utopia sa socială ne-ar interesa într-adevăr puțin De fapt, însă, cuvintele lui Soloviev nu corespund cu ceea ce știm despre starea ideală a marelui gânditor al antichității În ciuda unor asemănări de trăsături exterioare, această stare diferă de Lycurgus Sparta în cel mai elementar, esențial În primul rând, avem afirmația categorică a lui Platon însuși că "dintre toate Formele de guvernare existente, nici una nu este demnă de o natură filozofică" *) Cu alte cuvinte, le lipsește exact ceea ce Platon vede ca scop și sensul statului În cartea a opta "Politii" acest lucru este afirmat direct în raport cu structura spartanului și cretanului: aici este descris printre "formele pervertite, păcătoase"; sub denumirea de "timocrație" este descris ca fiind primul pas în căderea stării ideale s), cea mai apropiată formă de acesta este Forma realității Aici se spune clar *) Citat articol, vol VIII, p) Civitas, VI,) Ibid , VIII, - Aici organizația spartano-cretană se identifică direct cu cea timocratică   în ce fel converge aranjamentul timocratic cu idealul şi în ce fel greşeşte împotriva lui Asemănarea constă în faptul că atât aici cât și acolo domnitorii sunt venerati, că în Sparta, ca și în "Politia", partea militantă a populației se abține de la agricultură și meșteșuguri;

acolo și aici există "sis-sitia" (adică mese comune prietenești) și se acordă o mare atenție exercițiilor de gimnastică, în general, militare*) La aceasta se pot adăuga mai multe trăsături de similitudine neobservate de Platon Deci, de exemplu, conducătorii spartani-EPori, ca și Filosofii lui Platon, sunt interpreții înțelepciunii divine; în guvernarea statului, care este ocupația lor exclusivă, ei sunt ghidați de semne cerești și vise profetice Puterea lor nu se limitează la legislația scrisă, care este absentă în Sparta, precum și în Republica Platonică Mai mult, în Sparta există câteva rudimente ale comunismului: unele obiecte (de exemplu, sclavii iloți) nu sunt aici private, ci proprietate comună de stat Subordonarea tuturor intereselor private la cea mai strictă disciplină militară, unitatea statului lagăr, reglementarea strictă a vieții individului în numele interesului public, toate acestea stabilesc o anumită afinitate între instituțiile spartane și Republica Platon Și totuși, această afinitate se dovedește a fi superficială, deoarece în spatele ei se află opusul principiilor de bază Sparta neglijează "adevărata muză - cea care este asociată cu cuvântul și Filosofia"; ea "respectează gimnastica mai mult decât muzica" *) Cu alte cuvinte, în ochii lui Platon, aceasta este o stare antifilozofică căreia nu-i pasă de sufletul uman, adică despre singurul subiect demn de îngrijirea noastră *) Ibid ,) Ibid , Biblioteca "Runivers" UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON O serie de alte diferențe sunt asociate cu aceasta Sistemul spartan-timocratic nu cunoaște principiul "comunității tuturor bunurilor între prieteni " Casele și terenurile sunt distribuite aici ca proprietate privată; fiecare cetățean are propria lui locuință, unde locuiește cu soția sa sau cu oricine; partea cea mai rea a populației se grăbește să profite;trezaururile private sunt umplute cu aur și argint, iar clasa a treia, artizanii și fermierii, din a fi liberi și prieteni ai claselor superioare, se transformă în iobagi și sclavi cel mai bun dispozitiv Într-un cuvânt, timocrația (Sparta) este o structură statală mixtă care imită parțial starea cea mai bună, parțial starea oligarhică, constituind ceva între una și alta *) În cuvintele lui Plutarh, "Platon i-a amestecat pe Licurg și Pitagora în Socrate"*) Acest lucru este la fel de evident ca și faptul că războinicul spartan care disprețuiește "muza" nu are nimic de-a face în starea filozofică Și totuși, combinația paradoxală a lui Socrate cu Licurg pentru filosofia socială a lui Platon nu este rezultatul simplei întâmplări Însuși faptul că realitatea pământească este complet ostilă ideii îi condamnă pe cetățenii ideali la o luptă armată nesfârșită împotriva numeroșilor dușmani externi și interni Dominanța ideii) Ibid , VIII,) Despre afinitatea dintre doctrina de stat a lui Platon și idealul unirii pitagoreice, vezi cartea S N Trubetskoy, History of Ancient Philosophy , Part I, p Despre continuitatea dintre viziunile politice ale lui Socrate și Platon, vezi Oncken, Staatslehre d Aristotel, I, p și urm Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY în aceste condiţii este fezabilă doar prin violenţă: de aceea, nu este de mirare că statul filosofic, vrând-nevrând, capătă înfăţişarea unui stat militar, de altfel, acelaşi stat militar grecesc, care era cel mai bine cunoscut lui Platon Cu alte cuvinte, aici ideea filozofică degenerează în opusul ei Încercarea lui Platon, cu contradicțiile sale, dovedește în mod convingător un singur lucru: imposibilitatea întrupării principiului divin în Formele realității grecești antice Platon a trebuit să sacrifice fie unul, fie altul, pentru a alege între Socrate și Lycurgus Nu a înțeles această alternativă istorică, iar după Politia* a scris Legile* Aici, după expresia potrivită a lui Solovyov, Platon părea să fi uitat de

existența lui Socrate, să fi renunțat la el și la învățăturile sale Imaginea profesorului i-a fost complet ascunsă de imaginea lui Minos și a lui Lycurgus XIV Statul legilor Potrivit lui Platon însuși, starea pe care a conturat-o în "Legi" este o stare de compromis În "Politică" există unanimitate și unitate perfectă între cetățeni; nu numai bunurile materiale sunt comune acolo, ci și chiar gândurile și sentimentele Prin urmare, există o viață bună și binecuvântată Cu toate acestea, acest ideal comunist, după autorul Legilor, este mai mult decât ceea ce se poate cere generației moderne Pentru acești oameni este necesar să se creeze un stat adaptat lor, al doilea după cel mai bun Platon prevede însă , că nu va fi pe umărul contemporanilor săi și acceptă dinainte concesii ulterioare: el înseamnă să deseneze, "dacă îi place lui Dumnezeu", un alt proiect al statului - al treilea după cel mai bun *) !) Leges, V, - Biblioteca "Runivers" UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON A treia stare nu era destinată să vadă lumina; dar deja în "Legi" adaptarea la realitate se realizează cu preţul pierderii sensului vieţii se apropie De asemenea, în raport cu unitatea vieții sociale - această reflectare a unității ideii divine - "Legile" după "Politică" ocupă doar locul al doilea *)· Fără să-l observe el însuși, Platon renunță aici la cel mai esențial lucru care se află în idealul conturat de el - din absolutitatea lui În paralel cu evanghelia care spune că "nu se poate sluji lui Dumnezeu și lui Mamona", el exprimă în "Poliția" sa părerea că clasele superioare ale statului său nu pot fi date ideii doar pe jumătate: cei care "nu se străduiesc pentru un singur scop, de dragul căruia trebuie să facă tot ceea ce fac atât în viața privată, cât și în viața publică" *) Dimpotrivă, în "Legi" este permisă posibilitatea de a sluji doi stăpâni; și, în consecință, aici scopul vieții începe să se dubleze Platon nu mai cere cetățenilor săi să se agațe de Dumnezeu cu toată ființa lor: le este suficient dacă sacrifică ceea ce pot, având în vedere nivelul moral scăzut "actual" Într-o stare ideală, după Platon, trăiesc "zeii" sau "fiii lui Dumnezeu" Sunt puţini dintre ei - doar "mai mult de unul") Dar în aceste puţine Platon văzuse anterior întregul sens, întregul preţ al statului Statul trebuie să întruchipeze viaţa divină pe pământ: altfel nu are nici un motiv să-l facă există; " Acum în "Legi" filosoful speră să vadă în viitori cetăţeni să nu mai "fii ai Ibid ,) VIG,) Legii, V, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY ai lui Dumnezeu, ci numai fiii buni ai oamenilor Nu este clar că aici avem o degenerare completă şi o perversiune a fostului vis înalt! Însăşi formularea sarcinii statului se schimbă radical se naşte şi moare " Dacă "Poliția" împrumută niște instituții spartane, atunci visul autorului său este să transsubstanțieze pământenul în divin: istoric, așa cum am văzut, aici se transformă în tabula rasa *) Dimpotrivă, "Legile" pleacă de la formatul istoric, introducând în el îmbunătățiri relative: aici însăși structura ideală se transformă într-o stare de tip spartano-cretan Problema practică care absoarbe atenția lui Platon este pusă aici astfel: având în vedere structura spartano-cretană, întrebarea este, ce legi din ea salvează, care sunt dezastruoase; ce reforme pot face fericit un asemenea stat *) Iar acestei sarcini se sacrifică principiul socratic În două dialoguri anterioare, "Politică" și "Politică", Platon crede în înțelepciunea vie a domnitorului, care salvează, pătrunzând sufletele: nu este supusă restricțiilor legislative tocmai din cauza absolutității sale, care o pune deasupra legii) : există un oracol al unei zeități, prescripțiile externe ale legii sunt în general de prisos Dimpotrivă, în "Legi" statul nu mai este susținut de religia filozofică, nu de cunoaștere, ci de o forță

exterioară: aici Platon își pune sarcina chiar a ceea ce el considera anterior o ocupație inactivă și antifilozofică - un regulament legislativ cuprinzător și mărunt Nu este de mirare că pentru Socrate în acest dialog *) Civitas, III,) Legii, III,) Polit , - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON rămâne un loc: conversația este condusă de "Aoinian", exprimând gândurile lui Platon, cu Metalul spartan și Clinius cretan; vorbim despre întemeierea unei noi colonii cretane, unde, pe lângă cretani , numai grecii selectați, în principal rezidenți din Peloponez, sunt permisi *) Fostele concepții platonice din "Legi" aici se transformă într-un fel de fantomă palidă care dispare la prima atingere de analiză Ca și înainte, filosoful crede că singurul lucru pentru care ar trebui să ne rugăm zeilor, atât pentru indivizi cât și pentru starea, este înțelepciunea ' Criticând starea de tip dorico-spartan, el consideră că lipsa de cunoaștere, ignoranța constituie principalul lor neajuns, ceea ce explică căderea celor mai mulți dintre ei ignoranța umană del (των ανθρωπίνων πραγμάτων άμαΗία) adică, pur și simplu vorbind, lipsa de informații practice Aici avem un termen socratic, dar fără sens socratic Mai mult, cunoașterea aici nu joacă rolul celui mai înalt criteriu, ci al unui principiu subordonat Libertatea cercetării trebuie limitată prin lege Oricât de bune ar fi legile Spartei și Cretei, una dintre cele mai bune este cea care ■ interzice tinerilor să investigheze meritele și demeritele legilor existente: trebuie să recunoască "cu o singură gură" că totul în stat este frumos aranjat și "stabilit de zeii înșiși; cine contrazice acest lucru, să nu asculte Numai bătrânii au voie să aibă propria părere asupra acestui subiect și să o exprime autorităților și chiar și atunci în absența tinerilor)) Legii, III, , IV,) Ibid , PI, -) Leges, I, Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY altfel decât atragerea unui tânăr către ceea ce este recunoscut de lege drept "rațiune dreaptă" (λογος ορθός) pe baza experienței (δι εμπειρίαν) a celor mai bătrâni și mai vrednici oameni x) Este greu de exprimat mai clar contrastul dintre "Legi" și "poliție": acolo Platon așteaptă mântuirea din speculațiile Filosofului, care contemplă arhetipul ceresc al vieții comunitare; aici, blocând calea cercetării libere, încredințează deplinătatea puterii bătrânilor, reprezentanților tradițiilor paterne și experienței lumești Iar gradul de ascultare față de aceste legăminte ale antichității măsoară valoarea unui cetățean pentru el, determină poziția acestuia din urmă în stat: puterea fiecăruia în stat nu ar trebui să fie determinată de niciun avantaj extern, nu de origine sau bogăție , nu prin creșterea sau puterea ridicată a purtătorilor săi; ar trebui să aparțină celui care va arăta cea mai mare supunere față de legile prescrise, care își va depăși concetățenii în aceasta El trebuie să fie primul slujitor al zeilor, iar al doilea în ascultare, al doilea după el etc a) Dintre toți cei care scriu despre ce este frumos, bun și drept, singur legiuitorul este apt să fie consilier și să învețe ce trebuie să facă pentru a fi fericit) Cu aceste condensari, nu ar trebui să introducem concepția greșită a "legilor" științifice religioase în concepțiile socratice și fostele platonice "Îndreptându-ne către cetățenii viitorului stat," Aѳynyanin "la "legi" spune: "Bărbații, conform vechilor Idreas începutul, mijlocul și sfârșitul tuturor lucrurilor " "Dumnezeu este măsura tuturor lucrurilor, mult mai bogat decât orice om, după cum spun unii": de aceea, un om rezonabil și drept ar trebui să se străduiască, în măsura în care poate, să devină prieten al Divinității și să fie !) Ibid , P, ?) Ibid , IV, ") Ibid , IX, Biblioteca Runiverse UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON ca el *) Totuși,

contrar acestui text, judecătorul adevăratului cult din "Legi" este un om, un legiuitor El trebuie să amenințe cu pedepse pe toți cetățenii care vor nega existența zeilor și nu-i recunosc ca atare, ceea ce le recunoaște legea; tot în ceea ce privește frumosul și dreptatea și cu privire la virtute, legea prescrie înțelegerea universală; cei care nu respectă legea trebuie pedepsiți cu moartea" Solovyov notează temeinic că aici Platon "preia complet punctul de vedere al Anitei și Meliței, care au atins condamnarea la moarte pentru Socrate tocmai pentru atitudinea sa liberă față de ordinea religios-civilă stabilită" Modificările pe care Platon vrea să le aducă statului-tabăra licureană din punctul de vedere al principiului socratic al cunoașterii, în "Legi" sunt reduse la foarte puține în mod simplificat: fiecare lege trebuie să fie însoțită de un preludiu, adică o scurtă introducere, care ar trebui să explice cetăţenilor sensul ei şi, prin urmare, să-i dispună spre ascultare) Supunerea trebuie să fie conştientă, dar, totuşi, astfel încât să fie necondiţionată XV Idealizarea Spartei și Cretei, aceasta este principala trăsătură care exprimă spiritul "Legilor" lui Platon : nelimitat -) Ibid , IV, ; VII,) Ibid , X, *) Ibid , I IV, - * Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY puterea valoroasă a eforilor o face asemănătoare cu tirania, puterea pe tot parcursul vieții a regilor stabilește afinitatea Spartei cu monarhia; împreună cu asta este un amestec de democrație și aristocrație Aceeași dificultate în raport cu forma nativă de guvernare o întâmpină și cretani Kli-niy Potrivit explicației "atenianului", adică Platon, dificultatea se datorează faptului că numai spartanii și cretanii sunt proprietarii unui adevărat sistem de stat și așezările cetățenilor în orașe - combinații ale celor care conduc și cei care sunt sclavi: primesc un nume de la acea parte a cetăţenilor care domină în ei *) În Politia, Platon, după cum am văzut, dă sistemului spartano-cretan un nume definit - timocrație; în Legi el uită acest nume, și acest lucru nu este întâmplător: pentru că ea exprima în sine condamnare Numirea statului spartan timocrație, i e Prin dominația ambiției, Platon în Politia a contrastat-o cu dominația înțelepciunii, pe care a identificat-o sub numele de aristocrație cu o structură statală ideală În Politiya, timocrația a fost trecută în lista formelor pervertite; în Legi, Platon îl îndepărtează din această listă, iar aici a avut loc o schimbare profundă în opiniile sale: el recunoaște drept adevărat sistemul statal, în care a văzut anterior produsul căderii statului, primul stadiul degenerarii sale În esență, aceasta este mai mult decât o schimbare de vederi: este o pierdere a credinței, o stingere treptată, și deci imperceptibilă pentru însuși Filosof, a acelui ideal care i-a servit anterior drept criteriu al realității Anterior, el a văzut scopul statului în crearea unei noi rase divine de oameni, recunoscută ca minciună în orice înțelegere cu o ființă umană !) Ibid , IV, - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON patimi eterne Acum nu mai vorbim de eradicarea egoismului, ci doar de înfrânarea lui externă, care vine cu prețul concesiilor aduse slăbiciunilor umane Aici există disponibilitatea de a face pace cu răul, cu condiția ca manifestările sale exterioare să fie limitate Sistemul spartano-cretan, din care Platon copiaza proiectul sau de "Legi", este justificat nu atat de cerintele justitiei, ci de considerente de oportunitate Asumarea acestui sistem este o stare de razboi incetatoare intre state in realitate , în virtutea legii naturii, fiecare stat este întotdeauna înarmat împotriva vecinilor săi, adică se află în stare de război cu aceștia, chiar și atunci când războiul nu este declarat Această dușmănie între state este o manifestare a dușmăniei reciproce generale

Hobbes , Platon ne invata ca starea naturala a rasei umane este un razboi al tuturor impotriva tuturor: nu numai statele, ci si indivizii separati sunt prin natura lor dusmani intre ei; mai mult, fiecare individ se afla intr-o stare de razboi interior cu sine*) Deja în Politia, Platon considera că această discordie generală este pecetea realității: el a văzut sarcina principală a unei ordini sociale ideale în a se opune bifurcării și dezintegrarii generale a ideilor one-etneo, prietenia perfectă a cetățenilor ideali că deja în Politiya a forțat să limiteze domeniul ideii la limitele înguste ale statului ideal: acesta din urmă realizează unitatea numai în sine, dar în același timp este forțat să-și construiască relațiile interne în calculul constantă externă Pericol Acum, în Legi, acest scop militar începe să joace un rol predominant: aici Platon începe cu el și își concentrează toate raționamentele în jurul lui ") Ibid , I, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY nu se depășește speranța de a pune capăt celui mai rău fel de război, un război intern, intestin *) Atenuarea moralei militare a statului lagăr de către muze este limita supremă a viselor sale În cele din urmă, chiar și în cadrul statului, Platon refuză să pună în aplicare ceea ce el considera singurul lucru important și valoros din Politia - acea unanimitate și prietenie perfectă, pe care o recunoștea ca realizabilă doar în condiția comunității de soții și a proprietății spune că în în primul rând, toți cetățenii își împart pământurile și locuințele între ei și, în același timp, nu cultivă câmpurile în comun, întrucât mai mult nu se poate cere oamenilor, "cum se nasc, se hrănesc și se cresc acum" *) Iată, din nou, coincidența cu reprezentarea "timocrației" în Politiya este izbitoare Timocrația diferă de o ordine socială ideală în exact aceleași moduri Rămășițele comunismului sunt păstrate, totuși, în Legi, dar acestea sunt abia vizibile, urme șterse ale fostului design îndrăzneț Fiecare cetățean își privește terenul nu ca pe o proprietate privată, ci ca pe o proprietate a statului Ele pot trece numai unei persoane și nu mai multor În general, acesta este același sistem agrar care a existat în Sparta și Creta *) Adăugând asemănarea, statul "Zakonov" include sclavi, pentru care Platon dezvoltă cea mai strictă legislație penală ï) Ibid , I,) Ibid , V, -) Ibid , V,) Despre sistemul agrar spartan-cretan, vezi Põhlmann, cit op v , Biblioteca "Runivers" UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON Ca și până acum, el consideră "unitatea" scopul cel mai înalt al statului și o condiție indispensabilă pentru fericirea cetățenilor săi; dar, imperceptibil pentru sine însuşi, această "unitate" îşi schimbă tot conţinutul şi din organic, intern, devine pur formală În "Politicitate" Platon visa la unitatea perfectă a vieţii spirituale; Comunismul i se părea doar un mijloc în acest scop Dimpotrivă, în "Legi" mijloacele dispar, pentru că dispare scopul: unitatea aici este doar o ordine exterioară căreia se supune toată lumea, în timp ce fiecare păstrează o sferă strict izolată a "al meu" și "al tău" "nu face decât să înfrângă" , reține În "Poliția" Platon a stabilit scopul statului - să smulgă sufletul din captivitate; dimpotrivă; în "Legi" el lasă o persoană în temnița sa pământească, îi pasă doar de stabilirea ordinii și de îmbunătățire în aceasta Nu le mai oferă oamenilor să treacă pe calea dificilă, stâncoasă, de la moarte la viață: le este suficient dacă reușesc să trăiască în pace și să nu se rupă unul pe altul! Într-un cuvânt, în "Legi" statul își pierde înfățișarea anterioară de unire spirituală și devine o uniune în întregime lumească, din cap până în picioare statul grec În același timp, întreaga construcție pierde chiar ceea ce a ridicat-o deasupra antichității păgâne și a constituit interesul ei general uman "Legile"

- pentru autorul lor - nu mai sunt întruchiparea necondiționului, ci un proiect de îmbunătățiri relative - o încercare pur conservatoare, prin intermediul unui nou regulament de poliție, de a salva sistemul de stat, care este deja în declin și irevocabil sortit unei distrugeri iminente O expunere detaliată a "Legilor" ar fi deci de prisos aici: este suficient să notăm în ele trăsăturile cele mai caracteristice marelui gânditor al antichității, în special cele care explică cauzele psihologice ale căderii sale "A doua după cea mai bună" stare în la fel ca primul; dar aceasta este doar asemănarea unei caricaturi Legile nu conţin tocmai ceea ce constituie sufletul Poliţiei Ici și colo vedem o structură statală imobilă, de neclintit; dar în Politia este imobilitatea ideii divine întruchipată în instituţiile statului; în "Legi" este imobilitatea legislaţiei pur umane, care s-a transformat într-o mumie; nu degeaba legislaţia egipteană privind arta plastică şi pictura este considerată aici ca un model de artă politică*) dați fermitate tradiției transformând-o într-o piatră pietrificată În Legi vedem aceeași putere despotică a guvernului ca și în Politia, dar fără justificarea ei: acolo ascultarea unui cetățean este isprava unui călugăr-războinic, care prin aceasta își salvează sufletul; aici, dimpotrivă, este simpla supunere a unui subiect loial În Politia, atât filosoful care porunceşte, cât şi cei care îi ascultă, realizează prin aceasta adevărul nepământesc, etern în împrejurări dificile) Deja în Politia, cineva este neplăcut lovit și respins de acel regulament elaborat în detaliu, prin care filosoful se gândește să stăpânească sufletul cetățenilor săi; dar aici este cel puțin de înțeles: în mănăstire, carta monahală este în loc În Legi, aceeași reglementare face o impresie și mai proastă, pentru că încetează să mai fie un mijloc și devine un scop În Politia, cutare sau cutare omisiune în prescripțiile externe are o importanță secundară: Í) Ibid , I, (r)) Ibid , I, aici orice greșeală poate fi corectată și orice gol poate fi umplut de înțelepciunea vie a filozofilor, care este mai presus de toate prescripțiile exterioare Dimpotrivă, în reglementarea "Legi" este totul; dacă legiuitorul a omis ceva sau nu s-a gândit bine, el deschide astfel ușa pentru viitor acelor inovații care distrug imobilitatea legislației Dacă, de exemplu, el permite cea mai mică abatere de la tiparele stabilite în muzică, pictură și poezie, acea independență periculoasă de judecată se va stabili în societate, care servește drept sursă de neascultare: dezordinea în melodie atrage dezordine în gânduri, în sentimente, în toate persoanele și sociale viața în general Pentru a fi imobilă, legislația în toate detaliile ei trebuie să fie exactă: ea determină o dată pentru totdeauna cum trebuie să cânte un poet și cum trebuie să se exprime *) Întreg tratatul "Legilor" dă impresia că Platon nu vrea să îngăduie nicio lacune în legislația sa: el urmărește să prevadă și să predetermina totul Găsim aici o descriere exactă a poziției geografice dorite a statului de Legi, a acestuia etnografică cinci mii patruzeci de cetățeni *), împărțirea exactă a întregului teritoriu al statului după numărul de cetățeni în , secțiuni, cu împărțirea fiecărei secțiuni în două părți, una apropiată, cealaltă îndepărtată de oraș ") pentru păstrarea egalității de proprietate între cetățeni: excesul, depășind standardul de bunăstare admis de lege, este supus confiscării; !) Ibid , II, - ; I III,) Ibid , IV, - ; V,) Ibid , V, spionaj, denunțuri reciproce ale cetățenilor unii împotriva altora *) Se iau măsuri și mai radicale împotriva sărăciei: săracii

sunt pur și simplu expulzați din stat; cruzimea acestei operațiuni, după Platon, este justificată de faptul că în politică, ca și în medicină, cele mai bune mijloace sunt cele mai dureroase *) Reglementarea căsătoriilor și supravegherea polițienească a relațiilor sexuale sunt și mai stricte și mai scandaloase în Legi decât în Politția; de altfel, aici, spre deosebire de Politia, celibatul este considerat o infractiune: se pedepseste cu pierderea onoarei si a proprietatii In motivele care justifica aceasta masura, exista o abatere, caracteristica ultimei perioade a lui Platon, fata de cea precedenta, vederi ideale asupra sensului iubirii Pir" el a glorificat abstinența de la naștere, recunoscând în ea un pas către o naștere mai înaltă, spirituală a unei persoane; în Legi, dimpotrivă, vede în naștere o cale normală, obligatorie, către nemurire pentru toată lumea: căsătoria este obligatorie pentru a înlocui exemplarele muribunde cu altele noi, de dragul perpetuării unei persoane din rasă) Aici, insesizabil pentru filosoful însuși, nemurirea reală, de apoi, a individului este înlocuită de o nemurire pământească imaginară de tipul felului Uitarea nemuririi individuale, personale în "Legi" este asociată cu o scădere a respectului pentru demnitatea personală, prin urmare, aservirea unei persoane la stat afectează chiar mai luminos și mai clar decât în Politiya În grijile sale cu privire la menținerea sos de cetățeni necesari statului, Platon nu cunoaște limite la El obligă statul să-i învețe pe părinți însăși arta nașterii; pentru a supraveghea corectitudinea relațiilor sexuale dintre soți, dorește să stabilească ') Ibid , I V, -) Ibid , V, *) Ibid , IV, ; Despre reglementarea lipsei, cf VI, - , - Biblioteca Runiverse UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON înființați o agenție specială de poliție * *) Toate viața și activitățile private sunt supuse aceleiași supravegheri stricte Legiuitorului îi revine datoria de a crea regulamente pentru sărbători și băuturi), pentru dans și cânt '), pentru glume, batjocuri și chiar pentru jocurile copiilor *) Definind totul după număr și măsură, legiuitorul nu trebuie să se teamă de meschinică: fără a neglija nimic, s-a obligat să stabilească chiar și dimensiunea vaselor folosite de cetățeni ') Să adăugăm la aceasta că subordonarea și disciplina în statul de "Legi" sunt prevăzute cu pedepse severe pentru cetățeni și neobișnuit de crude pentru sclavi Ceea ce s-a spus este suficient pentru a caracteriza conținutul ideologic al statului "Legilor" Ar fi de prisos să reproducem aici micile detalii interesante ale mecanismului complex de stat conturat aici de Platon Rămâne să atingem întrebarea, care este de cea mai mare importanță pentru caracterizarea ultimei perioade a viselor politice ale lui Platon, despre mijloacele de realizare a celei de-a doua după cea mai bună stare În Legi**, ca și în Politia**, el consideră inevitabilitatea rezistenței naturii umane la planurile legiuitorului: admite că este imposibil să modelezi statul din oameni "ca ceara** și, prin urmare, visează doar la implementarea aproximativă a proiectului său Totuși, pentru o implementare aproximativă, este necesară violența, încorporată într- un sistem Și din acest punct de vedere, Platon ajunge la concluzia cea mai fatală pentru sine Pentru implementarea proiectului "Zakonov**, este necesar pentru stat ") Ibid , VI, - ") Ibid , II, , , ") Ibid , L VII, - *) Ibid , VII, - ; Despre reglementarea glumelor, vezi XI, s) Ibid , V, - *) Ibid , vezi întreaga carte IX ') Ibid , I V, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY un stat condus de un tiran Fie ca acest tiran să fie tânăr, atent, receptiv la învățare (ευμαθής), curajos și cu sentimente înalte; să posede în mod special acea virtute, fără de care toate celelalte calități ale sufletului său nu pot servi scopului lor -

cumpătarea În aceste condiții, dacă soarta îl aduce pe tiran împreună cu un legiuitor înțelept, el va putea cu ușurință și foarte curând (τάχιστα) să ofere statului un dispozitiv care să-l facă pe deplin fericit *) Aici avem ocazia să măsurăm abisul care separă "Legile" de "Politică" Contradicția dintre cele două tratate este izbitoare Tiranul "virtuos" al "Legilor" posedă totalitatea tuturor acelor calități, de care, după înțelesul Cărților a VIII-a și a IX-a, "Poliţe", tiranul este lipsit din fire fericit accident După cum am văzut, Politia sugerează că însăși posibilitatea unui "tiran moderat" este exclusă de natura formei tiranice de guvernare; acolo Platon dovedește că un tiran în general nu poate domni decât prin fapte rele: a lua calea virtuții pentru el înseamnă a pieri Este clar că în "Legi" Platon îşi schimbă nu numai atitudinea faţă de tiran, ci şi aprecierea tiraniei locul ultimul Dimpotrivă, în clasificarea lui "Zakonov" este plasat deasupra monarhiei, democrației și oligarhiei: după statul "Zakonov" însuși, ocupă primul loc *) Este imposibil să nu observăm că la fel, așa este totul în general, notat mai sus, abaterea lui Platon de la fostul său i) Ibid , IV, -) Ibid , IV, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON S> vederile politice sunt asociate cu o schimbare profundă a viziunii asupra lumii și a dispoziției sale Această schimbare poate fi rezumată în două cuvinte - declinul credinței în bine În "Legi" * * Platon își mărturisește în mod repetat credința în guvernarea divină a lumii; cu această credință își leagă speranțele politice *); cunoașterea Rațiunii, domnind peste univers, el consideră baza înțelepciunii politice s) Dar pe lângă aceasta, în "Legi" mai definitiv decât în dialogurile anterioare, se exprimă convingerea că puterea acestei Minți este limitată: "după Dumnezeu, soarta și întâmplarea guvernează treburile omenești", după soartă și întâmplare, arta umană ') În același timp, Platon nu știe bine ce suflet se întrupează în univers, binele sau răul; ca răspuns la această întrebare metafizică cea mai importantă pentru el, el oferă o soluție alternativă nedefinită: dacă calea și mișcarea corpurilor cerești sunt asemănătoare, asemănătoare cu mișcarea gândirii și a rațiunii, atunci este clar că un suflet bun conduce lume Dacă mișcarea lumii se desfășoară la întâmplare și la nebunie, atunci, deci, universul este în puterea unui suflet rău k) Este evident că gândurile filosofului încep să se despartă în două: din îndoiala care i s-a strecurat în suflet, el caută mântuirea în activitatea practică; el cheamă în ajutorul Divinității înțelepciunea politică a "fiilor veacului acesta" Dar în felul acesta iese la iveală slăbiciunea credinței sale, iar înțelepciunea politică se dovedește a fi duală: urmărește atingerea scopurilor binelui prin compromiţând cu răul De aici contradicţia urâtă a întregului proiect al statului "Legi": pentru el sfârşitul, şi mijloacele ty-timpurii Eșecul utopiei sociale a lui Platon, după cum se știe, a fost dezvăluit nu numai în teorie, ci și în practică O Ibid , IV, *) Ibid , XII, - s) Ibid , IV, *) Ibid , I X, Biblioteca "Runivers" kN EVGENY TRUBETSKOY bifă Spera să găsească un instrument pentru a-și duce la îndeplinire planurile în persoana tiranului siracusan, Dionisie cel Bătrân; dar el, conform tradiției, l-a vândut ca sclav Răscumpărat de prietenii săi, Platon și-a reluat încercările la curtea lui Dionisie cel Tânăr; dar și aici problema s-a încheiat cu filozoful fiind forțat de două ori să fugă XVI Concluzie După tot ce s-a spus despre esența filozofiei lui Platon și contradicțiile ei, ne devine clară necesitatea istorică a acestui trist final Platon a trăit într-un mediu istoric pentru care Divinitatea nu era un fenomen concret și, prin urmare, nu putea fi decât un obiect de speculație Unul Divin aici nu era tangibil, aparent; nu putea fi

cunoscută decât prin abstracție din tot ceea ce era perceput senzual Aici nu putea apărea decât ca un spirit necorporal Numind zeitatea o idee și recunoscând lumea materială, corporală ca o regiune extra-divine, Platon a exprimat cu acuratețe atitudinea Greciei antice față de subiectul căutării ei religioase El a atins acel cel mai înalt nivel al conștiinței lui Dumnezeu, la care această lume s-ar putea ridica, și s-a împiedicat de acea graniță istorică fatală dincolo de care grecilor nu li s-a permis să treacă Pentru Grecia antică, Zeitatea trebuia să rămână doar o idee; în consecință, împărăția lui Dumnezeu ar putea fi aici doar o împărăție filozofică, speculativă Platon a spus lumii un cuvânt profetic Dar acest cuvânt nu putea trece în acțiune, să devină trup și să devină om, pentru simplul motiv că nu era Dumnezeu Ideea divinității "nu putea nici să coboare pe pământ, nici să o ridice" la sine Trebuia să rămână în afara tărâmului genezei, adică, cu alte cuvinte, nu se putea naște pe lume Biblioteca "Runivers" UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON În lumea fenomenelor, nu se naște o idee, ci doar asemănările ei înșelătoare, idolii, fantomele, care sunt luate de oameni drept adevărată realitate Prin această învățătură a lui, Platon a exprimat atitudinea actuală a antichității păgâne față de Adevărul pe care îl căuta Și-a dat seama că aici toată viața, atât personală, cât și socială, este plină de idoli A încercat să-i expună și să-i distrugă În această lucrare critică de distrugere, el a văzut pe bună dreptate condiția necesară pentru mântuirea atât a individului, cât și a societății Aici a trebuit să se confrunte cu o serie de valori politice condiționate, care sunt încă adesea considerate de oameni ca necondiționate și continuă să domine viața În esență, viața noastră a rămas păgână și, prin urmare, toți aceiași idoli politici excită mințile, provoacă lupta partidelor și domină piața De aceea critica lui Platon își păstrează semnificația și astăzi: există în ea un adevăr nemuritor Dar și mai valoroasă și semnificativă pentru noi este concluzia pozitivă a Filosofului: el a înțeles că în această viață păgână de la început până la sfârșit totul este o minciună, că adevărul nu este din dreapta, nu din stânga și nu din centru , dar de sus, asupra luptei de clase și a partidelor, asupra Formelor existente de viață comunitară, că viața individului și a societății abia atunci își vor dobândi sensul atunci când va fi recreată după prototipul său divin Cu un uriaș efort de gândire, s-a înălțat deasupra pământului și și-a amintit de patria sa cerească Într-un izbucnire de inspirație, a văzut ceva pe care nimeni din mijlocul lui nu a putut să-l vadă până atunci - acea lume în care Dumnezeu este totul în toate, unde nu există nicio luptă, nici dezbinare, nici ură, nici patimă, acea pace în care toate mișcarea se termină și acea armonie universală, în care haosul este stabilit pentru totdeauna o limită El și-a dat seama că adevărata comuniune este acolo unde oamenii sunt una în Dumnezeu, unde toată lumea trăiește cu un singur gând și un singur sentiment - în acea prietenie perfectă care elimină diferența dintre a mea și a ta Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY A fost, fără îndoială, revelația Adevărului Necondiționat Dar adevărul în Grecia antică era destinat să fie o privire asupra unei minți singuratice Platon a pierdut, și-a uitat ideea, de îndată ce a încercat să o pună în aplicare, să facă din ea norma pentru relațiile de viață Tragedia poziției lui Platon constă tocmai în faptul că această încercare era, pe de o parte, necesară și, pe de altă parte, contradictorie și fără speranță Filosoful nu se putea limita doar la a urca la idee, ci doar o contempla în mod abstract: întrucât vedea în ea sensul vieții în general și al vieții umane în special, a trebuit să încerce să o

realizeze, adică face drumul în jos Dar pe această cale pierderea ideii era inevitabilă Cerul indiferent nu putea coborî pe pământ Pământul, rupt din cer, putea conține în sine nu o idee, ci doar reflectarea lui pervertită, nu adevărata frumusețe și bunătate, ci doar fantoma lor care dispare A realiza o idee pe pământ însemna să faci ceva care, din punctul de vedere al propriei metafizici a lui Platon, nu putea fi decât un fals, o înșelăciune Prin urmare, drumul în jos ar putea fi pentru el doar calea căderii Și într-adevăr, utopia socială a lui Platon era într-un anumit sens o autoînșelare, o falsificare invizibilă pentru el Starea lui ideală este cea mai bizară combinație dintre sublim și frumos cu plat și banal Pe de o parte, vrea să fie un templu al lui Dumnezeu, un vas al Necondiționului; pe de altă parte, limitează manifestarea Divinului pe pământ printr-o serie de granițe externe, materiale, teritoriale, rasiale, politice Pe de o parte, prin înțelepciunea divină a conducătorilor săi, prin unitatea sa interioară, prin prietenia cetățenilor săi și prin abstinența de la dorințele senzuale, vrea să fie ca arhetipul său ceresc; pe de altă parte, este ca un oraș grecesc, și în special Sparta, cu obiceiurile sale crude și legile inumane Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON dând Platon însuși, în asemănările sale, coboară și mai jos: el compară republica cetățenilor ideali cu un roi de albine care își înmulțesc uterul Și această comparație nu este un simplu accident: o stare în care toată lumea merge pe linie și libertatea personală este complet sacrificată, seamănă cu adevărat cu acele societăți animale în care fiecare individ îndeplinește automat Funcția necesară întregului Din acea înălțime a speculațiilor la care se urcase Platon, nu mai putea coborî în realitatea păgână: nu putea decât să cadă Căderea s-a exprimat în uitarea scopului de dragul mijloacelor, în înlocuirea singurului bine necondiționat cu valori trecătoare, lumești, în amestecarea celor mai bune daruri spirituale cu murdăria omenească și, în cele din urmă, în o afacere monstruoasă cu generația iadului, cu tirania de atunci Această înțelegere în legătură cu utopia lui Platon nu este ceva întâmplător: ea își dezvăluie principala contradicție internă Pe de o parte, există o opoziție ireconciliabilă între lumea spirituală și cea materială; Din acest punct de vedere, combinarea unei idei cu orice forță materială, materială pare cu totul imposibilă Pe de altă parte, ideea trebuie realizată în lume: pentru aceasta trebuie să se bazeze pe forță Rezultatul este o Formula Politia contradictorie: Platon așteaptă mântuirea rasei umane din combinația dintre înțelepciune și putere După ce s-a pornit pe această cale de compromis, Platon a trebuit să o parcurgă până la capăt: a trebuit să se îndrepte către un tiran, pentru că doar o singură putere, despotică, putea fi suficient de puternică pentru a realiza transformările radicale pe care le plănuise Aici se dezvăluie minciuna fundamentală a întregii construcții a lui Platon: în el împărăția lui Dumnezeu nu este concepută în inimile oamenilor, ci vine din afară: mântuirea este în primul rând un act de înțelepciune guvernamentală, rezultat al Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY acţiunea unui mecanism coercitiv extern O putere puternică este în față; ea taie cu sabia cătușele care leagă o persoană de lume: ea distruge proprietatea, familia și stabilește unitatea exterioară în stat; apoi, ca coroană și rezultat al violenței externe, există o renaștere internă, o comunitate de gândire și sentimente și dreptatea cetățenilor Cu alte cuvinte: unitatea interioară a oamenilor în ideea divină este înlocuită de unitatea exterioară a statului, care îi ține pe toți în frică: în această înlocuire stă păcatul care l-a adus pe Platon la picioarele idolilor pe

care i-a răsturnat Nu este de mirare că utopia socială a lui Platon a rămas greșit înțeleasă de contemporanii săi și irosită pentru ei fără niciun beneficiu Chiar și strălucitul său student, Aristotel, a văzut într-o stare ideală doar un aparat coercitiv care nu își atinge scopul, nu unește oamenii Aristotel a exprimat ideea că, prin distrugerea familiei și a proprietății, este imposibil să fie eradicată într-o persoană acel egoism care îi face pe oameni să aibă mai multă grijă de propria lor bunăstare decât de binele comun El a subliniat că statul ideal este împărțit în două părți, care, prin forța lucrurilor, ar trebui să fie în dușmănie între ele - fermieri și artizani neînarmați, care poartă întreaga povară a muncii materiale și o mică garnizoană militară de "gărzi" care monopolizează dominația și puterea Într-un cuvânt, Aristotel a arătat că unitatea stării ideale la Platon este iluzorie, imaginară Gânditor-prozator, el nu a găsit și nu a înțeles în "Poliția" cel mai important - conținutul ei religios, ideile sale, starea sa mistică Dar responsabilitatea pentru aceasta revine în mare măsură profesorului său: republica lui ideală a fost doar o fantomă, o asemănare înșelătoare a lui Ideea de aici a fost ascunsă de aparatul extern de stat: în aceasta constă grea vină a lui Platon însuși Biblioteca Runiverse UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON Sarcina istoricului constă tocmai în a separa această idee de vălul istoric care o întunecă, pentru a recunoaște acel conținut etern, nemuritor, care în operele lui Platon a căpătat o formă muritoare, străveche Sensul utopiei sociale a lui Platon este în afara acelei lumi antice, pentru care filozoful a fost o "sămânță străină", mai mult, în afara propriilor construcții filosofice Acest sens nu se află în orașul-stat pe care l-a găsit, ci în acel oraș superior care el căuta Când Dumnezeu s-a arătat în trup, a murit și a înviat, conștiinței creștine i s-a descoperit un mister, pe care cel mai mare gânditor al antichității nu l-a putut desluși Acel jos și drumul în sus a fost străbătut, ceea ce Platon a visat Întruparea lui Dumnezeu a umplut golul dintre cer și pământ Lumea a învățat că nu există o linie de netrecut între spiritual și corporal: căci Dumnezeu se naște în materie, o transformă și o spiritualizează Astfel, a fost pusă o temelie veșnică, de neclintit, pentru orașul de sus Căci cetatea de sus nu este nici cer, nici pământ, ci împăcarea perfectă dintre unul și celălalt, unitatea lor nedespărțită și necontopită Acum ne este clar sensul utopiei lui Platon Această stea, cu care au călătorit cei mai înțelepți dintre Magi, duce la ieslea Mântuitorului Au trecut douăzeci și două de secole și jumătate de la moartea Filosofului Încă stăm în peștera pe care a descris-o și contemplăm pe perete umbrele pe care le cunoștea Aceeași lumină strălucește asupra noastră din spate și ne cheamă în sus Dar suntem animați de o speranță veselă necunoscută lui Credem în victoria finală, perfectă a vieții asupra morții Și cunoaștem drumul spre ieșire, drumul către orașul etern Ne-a fost descoperit de Cuvântul care a cucerit lumea Carte Evgheni Trubetskoy * Biblioteca "Runivers" Fizician idealist (În memoria lui N I Shishkin) VI La aproximativ un an de la apariția articolului "Despre fenomenele psihofizice din punctul de vedere al teoriei mecanice", N I Shishkin și-a publicat al doilea articol în "Probleme de filosofie și psihologie" *), pe care l-a intitulat: "Despre determinism în legătură cu Psihologie matematică " Deja din acest titlu este evident ce subiect a fost consacrat În afară de remarcile foarte importante și curioase asupra chestiunii fundamentale a aplicabilității metodei matematice la investigațiile psihologice din prima jumătate a articolului, principala ei interesul constă în investigarea condiţiilor de soluţionare a problemei liberului

arbitru Această problemă a fost deja subliniată definitiv în articolul "Despre fenomenele psihofizice"; după cum știm deja, în ea N I Shishkin a încercat să arate conceperea matematică și mecanică a libertății în anumite circumstanțe În articolul "Despre determinism" face un pas foarte serios mai departe: încearcă să demonstreze că indeterminismul, cel puțin în anumite limite, este o proprietate necesară din punct de vedere matematic și, prin urmare, efectiv prezentă a activității mentale; libertatea nu este doar de conceput, ci este inevitabil din punct de vedere matematic cu date incontestabile Condițiile actuale ale mentalului *) Întrebări de filosofie și psihologie, KN Biblioteca "Runivers" FIZIK-IDE ALPST viaţă Această concluzie a stârnit odinioară atenție vie în Societatea de Psihologie, a fost discutată de multe ori și în diverse moduri și a găsit apărători înfocați Printre acestea, în special, este necesar să-l amintim pe regretatul N V Bugaev, în lucrările căruia N I Shishkin a găsit premise matematice pentru concluziile sale psihologice N V Bugaev cu convingere și de multe ori a insistat asupra perfectă corectitudine a aplicării psihologice a principiilor matematice generale făcute de N I Shișkin ') În articolul său "Despre determinism în legătură cu psihologia matematică", N I Shishkin, după ce a subliniat importanța metodei matematice în studiul vieții mentale, se oprește asupra aprecierii care i se face de obicei Mulți oameni cred că cel mai firesc sau chiar singura modalitate de a construi o psihologie matematică constă în reducerea treptată a întrebărilor psihologice la întrebări biologice, întrebările biologice, ca toate întrebările fizice în general, ar trebui să fie doar un caz special al mecanicii - o știință matematică și, prin urmare, după ce s-au întors psihologie în biologie, o subordonăm prin aceasta matematicii Totuși, cu greu se poate fi de acord cu o astfel de formulare a problemei, în primul rând, conține o presupunere preconcepută că fenomenele psihice sunt doar un caz special de fenomene biologice, care trebuie încă dovedit , iar în al doilea rând, o astfel de formulare este incorectă metodologic orice este nevoie pentru a reduce fenomenul la un anumit proces mecanic, ceea ce este departe de a fi întotdeauna posibil Să ne uităm la modalitățile în care matematica este aplicată la diferite ramuri ale fizicii: latura mecanică a multor fenomene fizice este departe de a fi elucidată în mod satisfăcător și, între timp, aplicarea ') Vezi articolul meu "Viziunea filozofică asupra lumii a NV Bugaev(r) Întrebări de filosofie și psihologie, carte Biblioteca "Runivers" L LOPATIN subiectele au dus la rezultate extrem de fructuoase pentru ei Fenomenele vieții noastre spirituale trebuie să fie într-o poziție similară Psihologia experimentală abordează tema matematică, care livrează un material numeric foarte bogat, din care se sugerează legile numerice și așa-numitele formule empirice Nu este nevoie de ipoteze metafizice preconcepute; Formulele obținute prin compoziția lor vă permit să alegeți oricare dintre metodele de cercetare - psihologică sau psihofiziologică - în funcție de faptul că ne interesează dependența stărilor psihice între ele, sau acordăm atenție legăturii dintre fenomenele mentale și condițiile lor fiziologice Adevărat, formulele numerice empirice în fenomene atât de complexe precum cele ale sufletului necesită prea mult pentru a le recunoaște universalitatea reală: ele reflectă nu numai diferența individuală a observatorilor, dar prezintă fluctuații chiar și pentru aceeași persoană, în funcție de starea de spirit a minute date De exemplu, legea lui Weber privind relația dintre senzații și stimuli poate fi considerată una dintre cele mai dezvoltate și ferm stabilite; și câtă muncă s-a cheltuit doar pentru verificarea acesteia, iar

rezultatele sunt cele mai opuse: fie este confirmată, apoi este infirmată, apoi se solicită modificările esențiale Cu toate acestea, s-ar părea că această durere poate fi ajutată În orice caz, ar fi foarte oportun și fructuos ca cercetătorii din psihologia experimentală să-și ia legile numerice, chiar dacă nu sunt pe deplin verificate, pentru ipoteze și apoi, supunându-le la diverse transformări matematice, să obțină astfel de relații matematice, a căror realitate și universalitate s-ar putea verifica incomparabil mai usor Între timp, atunci când psihologia experimentală va lua această cale, o va face Biblioteca "Runivers" FIZIK-IDEALIST partea sa se va îndrepta către psihologia matematică teoretică, adică din știința inductivă va deveni deductivă ') De aici rezultă clar că psihologia matematică necesită pentru construcția sa foarte puține adevăruri sau ipoteze empirice simple, dar, dacă este posibil, universale, care apoi trebuie deja extinse cu ajutorul analizei matematice și, anticipând experiența, pot ghida cercetările experimentale Fondatorul psihologiei matematice, Herbart, a încercat, în primul rând, să indice un astfel de fenomen mental elementar și, în plus, universal, care ar putea sta la baza tuturor concluziilor ulterioare S-a oprit la Faptul, recunoscut de toată lumea într-un fel sau altul, că senzațiile, ideile și complexele lor mai complexe-imagini, ciocnind în conștiință, par să intre într-o luptă între ele, ceea ce în limbajul modern poate fi numit " lupta pentru existență "Rezultatul acestei lupte este slăbirea unor idei, întărirea altora, dispariția altora și noua manifestare a celor care păreau să fi dispărut până atunci Herbart, cu ajutorul unor ipoteze foarte simple, a exprimat o asemenea interacțiune a ideilor cu ecuațiile și a dat construcțiilor sale un aspect atât de solid, încât celebrul matematician Jacobi spune despre ele astfel: "Am citit psihologia lui Herbart și pot declara că dacă principiile din care pornește Herbart sunt adevărate, atunci fiecare pagină al operei sale are acelaşi merit ca o pagină din filosofia naturală a lui Newton") Cu toate acestea, soarta ulterioară a psihologiei matematice departe de a justifica o evaluare atât de ridicată Psihologia matematică, din momentul înființării, de câteva decenii nu a făcut niciun pas înainte în dezvoltarea sa Dezamăgit de ea și de herbariile în sine) Întrebări de filosofie și psihologie, KII , p IU-II) Ibid p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN thailandezii: au început direct să spună că simplul raționament logic, bazat pe opiniile lui Herbart, dă nu mai puțin decât formulele matematice pe care le-a derivat De ce un rezultat atât de trist? "Nu se poate decât să admită că este ciudat că psihologia matematică, tratând senzațiile și ideile ca cantități, făcând relații și ecuații între ele, nu oferă nicio scară pentru măsurarea lor"') Apărătorii săi chiar asigură că această scară nu poate exista Dacă da, atunci, desigur, oricât de spirituale ar fi Formulele și Ecuațiile, ele vor fi inutile Atunci nu numai că nu pot fi testate experimental, dar multe dintre ele vor fi complet imposibil de înțeles Dar este adevărat că cele mai simple fenomene psihice, precum senzațiile și ideile, nu au măsură? Nu mai există niciun motiv să credem așa după cercetările lui Fechner El a fost primul care a punctat posibilitatea de a măsura Faptele psihice, cel puțin în domeniul senzațiilor Așa cum măsurarea timpului, în ciuda caracterului abstract al acestuia, a devenit posibilă atunci când s-a stabilit legătura lui cu mișcările reale, de exemplu, cu mișcarea firmamentului, cu turnarea lichidului, cu oscilația unui pendul etc , deci pentru măsurarea senzațiilor este necesar să se constate dependența acestora de unele fenomene externe accesibile observării și experienței directe Astfel de

fenomene sunt iritații prin care sunt provocate senzații Dacă cunoaștem relația dintre vedere și lumină, auz și sunet etc , putem măsura tensiunea văzului și a auzului prin tensiunea luminii și a sunetului Plecând de la acest punct de vedere, Fechner consideră că, dacă legătura indicată poate fi exprimată matematic, întreaga întrebare va consta doar în alegerea unei unități care ar putea oferi în totalitate o scală gata făcută "Dar venind din observații adevărate și precise, ') Ibid , p ii; Biblioteca "Runivers" FIZIK-IDEALIST Fechner și-a construit Formula, care exprimă legătura dintre senzații și iritare, într-un mod care conține o contradicție în esență, și prin aceasta și-a condus adepții la multe neînțelegeri-gropi "*) Având în vedere acest lucru, N I Shishkin examinează în detaliu întrebarea ce este adevărat în Formula Fechner și care este rădăcina inconsecvenței acesteia Teoria lui Fechner se bazează pe recunoașterea existenței unui prag absolut și relativ al senzațiilor Există cu adevărat astfel de praguri? Conform convingerii profunde a lui N I Shishkin, ele reprezintă un fapt strict stabilit și constant al experienței noastre interioare Pragul absolut este cantitatea de iritație la care senzația începe să fie observată pentru prima dată Studiile experimentale arată că fiecare serie de senzații are un anumit prag în acest sens, a cărui valoare numerică, dacă fluctuează între anumite limite, nu o depășește în niciun fel pe cea a vreunei cifre obținute din experiență; cauzele unor astfel de fluctuații în pragul absolut, în funcție de oboseală, obișnuință, imaginație etc , se acoperă reciproc în numeroase experimente Opinia că acest prag poate scădea fără limită se datorează unei simple neînțelegeri: în astfel de cazuri, o scădere a pragului absolut este de obicei confundată cu o îmbunătățire a metodelor de observare sau cu percepția unor senzații date în diverse combinații cu alte senzații Când, de exemplu, cu un simplu ochi nu putem vedea lungimea mai mică de o zecime de linie, iar cu un microscop mărind de o sută de ori vedem o miime din ea, aceasta nu va însemna deloc că valoarea absolutului pragul din noi a scăzut; întregul stă numai în faptul că senzaţia i) Ibid , p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN a miilea parte a liniei, cu ajutorul unui microscop, a devenit identică cu senzația celei de-a zecea părți a acesteia, vizibilă cu ochiul liber Pe de altă parte, fenomene mai complexe, constând, de exemplu, în că o bandă colorată este percepută diferit decât una neagră, sau că o pată albă pe un fundal negru este observată la o valoare atât de mică la care nu am vedea o pată neagră pe un fundal alb, nu se explică deloc prin faptul că că pragul absolut variază și fluctuează pentru unele și aceleași senzații, dar dimpotrivă, pentru diferite senzații, sau pentru diferite combinații de senzații, pragurile sunt diferite, dar cu o valoare constantă În general, toate cercetările în acest domeniu arată că, odată cu eliminarea stărilor de spirit interne aleatorii ale observatorului, cu o posibilă scădere a influenței senzațiilor străine însoțitoare, valoarea numerică a pragului absolut tinde către o cifră specifică Și acest lucru se aplică nu numai cantitativ (în funcție de gradul de forță), ci și laturii calitative a senzațiilor S-a dovedit că cel mai scăzut ton pe care îl observăm corespunde cu - de vibrații pe secundă: cu mai puține vibrații, auzim doar zgomot După toate indicațiile, există o cifră limită similară în regiunea spectrului de culori: "lungimea spectrului cu diferite surse de lumină și pentru diferiți observatori variază în anumite limite și putem spune că cea mai probabilă cifră pentru culoarea absolută pragul corespunzător capătului roșu extrem al spectrului este de miliarde de vibrații într-o secundă"*) Considerații destul de analoge se aplică pragului relativ al

senzațiilor Pragul relativ este acea cantitate de stimul care trebuie adăugată stimulului inițial, astfel încât senzația evocată anterior de acesta să se schimbe cu greu perceptibil Post- !) Ibid , p -ib FIZIK-IDEALIST S Creșterea spumoasă a iritației nu este înțeleasă imediat de senzațiile noastre, ci doar atunci când creșterea iritației față de iritația anterioară are același raport definit Dacă avem două sute de lumânări aprinse în fața noastră și le mai adăugăm o lumânare, nu vom observa nicio creștere a luminii; dimpotrivă, adăugarea a două lumânări aprinse la ele va fi deja observată de noi La cinci sute de lumânări aprinse, pentru ca diferența de iluminare să devină vizibilă, trebuie adăugate cinci lumânări etc Cu alte cuvinte, doar o sutime din tensiunea deja existentă a luminii, adăugată la aceasta, va face posibilă observarea acest adaos Pentru alte senzații, pragul relativ este mult mai mare: de exemplu, pentru a observa o modificare a greutății puse pe mâna noastră, este necesar ca aceasta să crească cu o treime din greutatea inițială Dacă eliminăm sursele de neînțelegere indicate cu privire la pragul absolut, ne vom convinge că pragul relativ pentru orice fel de senzație tinde spre o anumită valoare numerică Influențele aleatoare sunt, de asemenea, eliminate aici prin multiplicitatea și varietatea observațiilor; in ceea ce priveste pragul absolut, imbunatatirea metodelor de observatie nu duce la o modificare a pragului relativ, ci doar schimba conditiile de percepere a senzatiilor Este necesar să remarcăm un singur fapt, care este deosebit de important în studiul pragului relativ Acest fapt este semnificația atenției noastre pentru distincția senzațiilor noastre Acolo unde atenția este absentă, fie temporar, așa cum se întâmplă cu oboseala, fie permanent, ca la persoanele distrase sau bolnave mintal, are loc o creștere a pragului relativ Dimpotrivă, rafinamentul atenției, obiceiul de a o concentra asupra anumitor senzații, reduce acest prag De exemplu, o persoană obișnuită cu ochiul va simți diferența de dimensiune a obiectelor îndepărtate acolo unde un observator obișnuit le consideră egale L LOPATIN Dar instabilitatea pragului relativ în sine rezultă din asemenea fapte? Cu greu sunt capabili să-i îndepărteze sensul unei măsuri limitative constante, subtilitatea senzațiilor noastre În fine, în ceea ce privește pragul absolut, se poate afirma existența unui prag relativ nu numai în senzațiile cantitative, ci și calitative Deci, cu o creștere constantă a numărului de vibrații ale unui instrument de sunet, încă distingem doar câteva, pentru noi, tonuri izolate calitativ, care se află în anumite relații unele cu altele Probabil același lucru este valabil și pentru diferența de culori: faptul că, în trecerea de la roșu extrem la violet extrem, nu putem urmări transformarea continuă a unei culori în alta, arată că și aici prezența unui prag relativ constant trebuie se presupune *) Recunoscând existența unui prag absolut și relativ, Fechner, pe baza proprietăților exprimate de acestea, își construiește Formula matematică În același timp, însă, face o presupunere extrem de importantă: înlocuiește incrementele finite de iritare și senzație cu cantități infinit de mici și prin aceasta se obține legea binecunoscută: senzația în noi crește, ca și logaritmul iritației *) Poate fi considerată reușită o astfel de înlocuire a cantităților finite cu unele infinitezimale? Fechner nu observă că cu ea distruge însăși fundamentele teoriei sale cu propriile mâini De fapt, conform formulei lui Fechner, rezultă că fiecărui stimul îi corespunde propria senzație specială; dar a admite acest lucru nu înseamnă a abandona însăși ideea unui prag relativ? În plus, din această formulă reiese că, cu cantitatea de iritare egală cu pragul

absolut, se simte *) Ibid , pp i ib-id) Formula lui mai simplă: în timp ce iritațiile cresc exponențial, senzațiile cresc aritmetic   & valoarea este egală cu zero; între timp, semnificația psihologică a pragului absolut constă doar în faptul că odată cu el apare deja senzația, și nu absentă În cele din urmă, ca culme a tuturor neînțelegerilor, rezultă din aceasta că cu stimuli sub pragul absolut, senzațiile devin negative, iar cu stimuli egali cu zero, senzația devine infinit negativ Ce fenomene psihologice pot fi înlocuite pentru aceste consecințe uimitoare? Fechner pierde din vedere Faptul neîndoielnic că însăși existența unui prag absolut și relativ demonstrează în primul rând că senzația este o mărime care se modifică discontinuu, și nu continuu, în trepte infinit de mici "Se manifestă mai întâi în salturi și crește în salturi " În același timp, trebuie făcută o rezervă importantă: această discontinuitate, desigur, nu trebuie înțeleasă ca și cum senzația ar apărea mai întâi și apoi dispare odată cu ea, formând goluri goale în conștiință - înseamnă cu totul altceva discontinuitatea, ca proprietate a senzațiilor, implică doar că de la un salt la altul, adică de la un grad de intensitate sau diferență cantitativă (precum și calitativă) percepută prin senzație la cel mai apropiat de acesta, senzația trebuie să rămână una și aceeași, cel puțin în acest caz, iritația a variat continuu între limite date corespunzătoare unui prag relativ Numai absența obiceiului de a se ocupa de cantități discontinue l-a forțat pe Fechner, ca mulți alții, să introducă continuitate artificială acolo unde nu există și, prin urmare, limitează și distorsionează sensul formulei pe care a derivat-o, discontinuitatea senzațiilor stabilește imediat sarcina măsurării lor cantitative pe o bază foarte specifică În natura din jurul nostru există o mulțime de cantități care reprezintă o colecție de unități indivizibile, iar măsurarea unor astfel de cantități se realizează într-un mod foarte simplu: pentru ei, nu alegeți   folosesc o scară condiționată, dar pur și simplu numără acele unități indivizibile care sunt date în ele; deci numără stelele de pe cer, locuitorii din orașe, atomii din molecule etc Este clar că senzațiile noastre pot fi considerate și ca o colecție de indivizi elementare, una dintre ele trece în alta, constituie calea cea mai naturală de măsurarea lor "Așa cum comparăm populația a două orașe, împărțind numărul de locuitori ai unuia dintre ele la numărul de locuitori ai celuilalt, tot așa trebuie să comparăm senzațiile - produse, să zicem, de două linii sau două tonuri, împărțind una număr de sărituri de către altul " salturi Formula lui Fechner trebuie înlocuită cu alta, ceea ce ar însemna existența unui prag absolut și relativ Această formulă este ușor de construit, deoarece problema numărării sărituri este identică cu determinarea numărului de termeni a unei progresii geometrice, al cărui prim termen este pragul absolut, ultimul este iritația dată, iar numitorul progresiei este pragul relativ, în timp ce trebuie amintit că numărul de termeni poate fi doar un întreg pentru a săpa: s \u d E, unde ^ E este un simbol care arată, jurnal - că s este în mod necesar un întreg" *) Deci, senzația are o măsură cantitativă certă Ce să spunem despre ideile noastre? Au și ele o mărime măsurabilă și definită? Dar, până la urmă, reprezentarea este doar a doua fază a existenței senzației; se spune în mod obișnuit despre o idee că este urma unei senzații; dacă da, trebuie să fie compus din aproximativ aceleași elemente De aceea noi *) Ibid , p -iзi   cineva are dreptul de a se aștepta ca reprezentarea, ca și senzația, să se schimbe în salturi Experiența noastră internă confirmă această presupunere De fapt, deși

în mintea noastră există nume pentru toate valorile posibile ale lungimii, dar nu avem o conștiință directă a diferenței dintre reprezentarea, să spunem, a unei stânci și a unei stânci cu vârf Dorința noastră de a rotunji numerele este înrădăcinată în această echivalență subiectivă pentru noi a unor cantități puțin diferite Multe fapte similare ar putea fi citate Între timp, să ne imaginăm că pentru acele mărimi care, sub denumirea de senzații și reprezentări, au intrat în ecuațiile psihologiei matematice, se stabilește o măsură exactă, iar aceste simboluri obscure vor dobândi imediat sens și sens real, și un câmp larg de noi cercetări se vor deschide pentru psihologia experimentală; Formulele Herbart, Drobish și Witstein vor oferi o rezervă bogată pentru experimente în institutele și laboratoarele psihologice Ca exemplu explicativ pentru gândirea sa, N I Shishkin arată deductibilitatea, prin substituirea unor valori specifice, a formulelor empirice Ebbinghaus și Wolf cu privire la raportul dintre numărul de Fapte deținute de memorie și numărul de Fapte uitate din formulele teoretice Drobish Potrivit lui Drobish, se dovedește că raportul dintre numărul de Fapte reținute de memorie și numărul celor uitați ar trebui să fie invers proporțional cu sentimentul general în creștere (compus din senzații foarte mici, imperceptibile, aduse constant cu toți nervii în câmpul constiinta) Între timp, așa cum arată experimentele psihofizice, simțul general din ce în ce mai mare este măsura sensului subiectiv al timpului și, pe de altă parte, experimentele dezvăluie că timpul perceptibil subiectiv este logaritmul timpului obiectiv Rezultă de aici că raportul dintre numărul de Fapte reținute de memorie și numărul de Fapte uitate este invers proporțional cu logaritmul timpului; Dar Biblioteca "Runivers" L LOPATIN aceasta este exact ceea ce este afirmat în Formulele lui Ebbinghaus și Wolfs Nu arată acest exemplu că, cel puțin în unele cazuri, Formulele psihologiei matematice pot prezice concluziile experienței? *) Dar nu prejudecă toate acestea o problemă foarte serioasă a ordinii morale? Dacă psihologia matematică este posibilă, dacă formulele și ecuațiile ei sunt adevărate, nu va rezulta de aici că fenomenele psihice au aceeași predeterminare neclintită în toate detaliile lor, care, de exemplu, se observă în fenomenele astronomice? Nu s-ar dovedi atunci că, în fiecare caz particular, având în vedere completitatea datelor, ar trebui să putem prezice cu o acuratețe perfectă atât cursul gândirii, cât și cea mai mică mișcare a Fanteziei, precum și întreaga serie de acțiuni ale oricărei persoane? , așa cum prezicem debutul unei eclipse, calea unei comete etc Cu concluziile deterministe ale psihologiei fiziologice sau ale altor psihologii, îndoielile fundamentale și disputele sunt încă posibile, dar concluzia matematică este incontestabilă Dacă fenomenele psihice sunt supuse unor legi matematice stricte, ce se poate spune despre libertatea și autodeterminarea personalității umane? Această întrebare i-a asuprit uneori foarte mult pe matematicieni, care credeau în dominația regularității matematice asupra vieții mentale și ei căutau ceva în matematică însăși care, cel puțin în unele cazuri individuale, permitea nedeterminarea soluției, în ciuda caracterului complet al date, și astfel a deschis un loc pentru ipoteze ministice nedeterminate Și din moment ce, ca de obicei, ei, ca și psihofiziologii, au o speranță ascunsă de a reduce fenomenele mentale la cele mecanice, ei văd involuntar salvarea doar în ceea ce Boussinesq numea bifurcare în întrebările mecanice Este necesar, totuși, să cauți până acum și așa !) Ibid , p i- Biblioteca "Runivers" FIZIK-IDEALIST modalități de a dovedi adevărul că psihologia matematică, oricât de precisă și riguroasă ar fi

ea, este incapabilă de a nega libertatea în activitatea mentală și că, în general, cea mai hotărâtă subordonare a vieții mentale legilor matematice nu distruge libertatea și sinele -determinare în ea? Dovada acestui lucru stă în însăși natura cantităților cu care se ocupă inevitabil psihologia Acestea sunt cantități discontinue, se schimbă în salturi Și această împrejurare, la o analiză atentă, dă întregii chestiuni a determinismului atotcuprinzător al fenomenelor psihice o iluminare cu totul nouă După cum arată N V Bugaev, alte cantități sunt legate de cantități discontinue, pe care le-a numit interdg / predalny sau arbitrare N I Shishkin explică astfel natura lor specială "Dacă două cantități se modifică continuu și, în plus, depind una de alta, atunci fiecare valoare a uneia dintre ele va corespunde unei valori specifice a celeilalte Într-un astfel de raport, de exemplu, sunt timpul și înălțimea unui corp în cădere Prin urmare, putem prezice oricând oricând la ce înălțime va fi corpul în cădere Dar să ne imaginăm că dintre două mărimi legate între ele, una se schimbă continuu, iar cealaltă sare, astfel încât atunci când prima ia toate valorile posibile de la o la io, cealaltă va fi constant o, iar în timp ce prima se schimbă de la o până atunci, a doua va fi i și așa mai departe Apoi va exista o diferență semnificativă în determinarea lor reciprocă Evident, pentru orice valoare dată a primei mărimi se va obține o anumită valoare a celei de-a doua Dacă primul, de exemplu, este /y, nu vom ezita să spunem că al doilea va fi egal cu r; dar argumentând invers, nu vom mai avea certitudine, pentru că fiecărei valori a celei de-a doua mărimi îi va corespunde o serie întreagă de valori între limite cunoscute Valorile pe care le voi fi Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" L LOPATIN potriviți orice valoare de la o la o Cu o dependență de cantități de acest fel, nu poate fi vorba de o predicție exactă a unor cantități din altele Se poate întâmpla, în cele din urmă, ca ambele mărimi dependente una de cealaltă să se schimbe în sărituri și, mai mult, perioadele de sărituri, ca să spunem așa, să nu fie aceleași Întrebarea va fi atunci foarte complicată Uneori prima, apoi a doua valoare ar trebui să primească o valoare arbitrară; uneori limitele între care are loc acest arbitrar trebuie să se extindă, sau să se îngusteze sau să dispară cu totul pentru un timp, astfel încât să se poată stabili apoi o relație perfect definită între cantități Ceea ce s-a spus poate fi rezumat după cum urmează: Funcțiile cantităților care sunt discontinue, sau se modifică în salturi, sunt funcții de interlimită Ce înseamnă aceasta pentru formulele matematice ale psihologiei? După cum știm deja, senzațiile și ideile sunt cantități discontinue; deci, în relațiile lor cu cantitățile continue, care sunt stimulii externi, și în relațiile lor reciproce între ei, trebuie să ne așteptăm la intermarginalitate sau arbitrar în sensul tocmai indicat Să ne oprim mai întâi asupra conexiunii dintre senzații și stimuli: în timp ce senzațiile se schimbă discontinuu, stimulii se schimbă continuu "Și acum, pe baza considerațiilor de mai sus, este ușor de observat că atunci când trebuie să determinăm senzațiile prin stimuli, primim întotdeauna o decizie fără îndoială; Dimpotrivă, va fi întotdeauna între subiect, dacă trebuie să determinați iritarea sentimentului " Dar sarcina este ca în viața de zi cu zi și în știință să se numească observație și experiența este tocmai în determinarea percepției a implementării implementării senzațiilor noastre; distribuție sistematică și observație unită - ') Thane, p - Biblioteca Runiverse FIZICIISTUL IDEALIST datele și experiența duc la construirea mentală a unei lumi obiective; "în consecință, construcția unei lumi obiective din

observație și experiență este întotdeauna arbitrară în anumite limite" Această concluzie este justificată chiar și pe cele mai elementare adevăruri ale științei egală cu greutatea corpurilor care o compun - ar fi această egalitate absolut dovedit ca un fapt obiectiv?Evident că nu Oricât de bun ar fi cântarul nostru, nu putem schimba natura senzațiilor noastre, și totuși ele rămân martorii finali ai percepției Cu ajutorul celor mai sensibile cântare, am putea totuși afirma doar Faptul egalității senzațiilor noastre, și din aceasta, datorită naturii discontinue a activității noastre senzoriale, egalitatea completă a iritațiilor lor care au provocat iritații nu urmează Și dacă da, atunci în locul legii că materia este întotdeauna păstrată , experiența și observația dau în esență o altă lege, că materia fie se păstrează, fie crește și scade doar în limite imperceptibile Și asta se întâmplă pur și simplu pentru că simțurile noastre încă nu vor surprinde fluctuații foarte mici de greutate, indiferent cât de perfecte ar fi metodele și instrumentele noastre de cântărire În mod similar, încercările de a completa geometria teoretică cu geometria empirică, pentru a demonstra, de exemplu, că suma unghiurilor unui triunghi este egală cu două drepte, vor rămâne pentru totdeauna în zadar; Inexactitatea inerentă a percepțiilor noastre senzoriale va prezenta un obstacol invincibil în acest sens Si daca gradul de proba stiintifica a legii Dacă conservarea materiei sau teorema asupra unghiurilor unui triunghi este destul de suficientă pentru scopurile noastre practice, atunci, dimpotrivă, a pune la îndoială fiabilitatea lor obiectivă necondiționată deschide un câmp larg pentru gândirea noastră creatoare de a construi diverse, dar nu mai puțin echivalente , ipoteze "Nu știm G* Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ce revoluție a ideilor fizice ar rezulta din încălcarea legii conservării materiei în valoarea absolută care i se atribuie; fizicienii nu au dat peste ipoteze similare; dar cel care este familiarizat cu geometria superioară știe că îndoiala în teorema menționată mai sus cu privire la egalitatea sumei unghiurilor unui triunghi cu două drepte duce la îndoială în infinitatea spațiului Să trecem acum la o întrebare și mai importantă despre procesele interne ale activității noastre mentale Cum se reflectă în ele natura discontinuității, care este caracteristică senzațiilor și ideilor noastre? Herbart și studenții săi consideră viața interioară a sufletului ca pe o schimbare diversă de idei care intră în diverse combinații și ciocniri unul cu celălalt Reprezentările, acționând reciproc una asupra celeilalte, ajung în cele din urmă la acea stare pe care Herbart o numește echilibru Este clar că, dacă, într-un întreg atât de echilibrat, unele reprezentări experimentează schimbări interne (de exemplu, ele devin mai luminoase sau mai slabe, se îmbină sau se separă), atunci în funcție de ele, se vor schimba și alte reprezentări: unele dintre ele vor merge mai departe, alții se vor retrage în întuneric, inconștient tărâmul sufletului Rezultatul este un fenomen care se numește în general reproducere și care, potrivit lui Herbart, formează baza gândirii și creativității Să presupunem că toate acestea sunt așa; se întreabă: lanțul reprezentărilor care curge în conștiința noastră în toate legăturile sale cu necesitatea fatală va fi predeterminat în circumstanțele anterioare? În psihologia matematică a lui Drobish, drumul parcurs de reproducerea reprezentărilor este foarte convenabil descris printr-o anumită linie curbă; altfel nu putea fi cu continuitate și unicitate, care au fost atribuite elementelor incluse în Formula; exprimând această cale Dar tocmai aceasta a fost presupunerea preconcepută și eronată: ideile noastre Biblioteca "Runivers" FIZIK-IDEALIST nu sunt continue, ci cantități interlimitate

și discontinue Dacă da, atunci, în virtutea regulii generale despre dependența reciprocă a cantităților discontinue, trebuie să admitem că reproducerea poate fi realizată într-unul din multele moduri care satisfac în mod egal întrebarea Aceste trasee vor fi descrise de orice curbă desenată pe o anumită bucată a zonei Limitele care limitează această piesă și determină egalitatea internă a diferitelor căi în dezvoltarea reprezentărilor pot fi mai mult sau mai puțin largi, în funcție de faptul dacă reprezentările care au început să fie reproduse mai întâi se vor schimba mai repede sau mai lent în comparație cu altele dependente de ele Cum să înțelegi toate acestea? Cu cuvinte simple, aceasta înseamnă că în gândirea și creativitatea noastră trebuie să existe inevitabil un element de arbitrar și libertate; arbitrariul în sensul interlimitalității matematice duce în mod necesar la libertate în sens psihologic Această libertate trebuie să însoțească toate actele conștiinței noastre, deși nu este la fel de larg exprimată "Să luăm, de exemplu, relația dintre imagini și numele lor Dacă avem vreo localitate în fața noastră, atunci descrierea verbală a acesteia va fi mai mult sau mai puțin predeterminată; dar dacă ni se oferă doar o descriere verbală a acestei localităţi, atunci reproducerea ei în imaginile Fantasiei admite un arbitrar infinit "') Apare un rezultat extrem de curios: din acest punct de vedere, chiar și psihologia lui Herbart, deși a servit întotdeauna drept model pentru cea mai îndrăzneață explicație a tuturor proceselor active ale sufletului din mecanismul involuntar al elementelor mentale originare, ar trebui să conducă la o recunoașterea hotărâtoare a libertății, dacă doar evaluăm corect datele cu care se întoarce Herbart și școala lui se uită la fenomenele psihice) Ibid , p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN de ordinul cel mai înalt - asupra sentimentelor, pasiunilor, afectelor, asupra manifestărilor estetice și etice ale sufletului, asupra deciziilor voinței etc - nu ca fiind independente, ci le derivă din modificarea și complicarea ideilor, astfel încât , pentru psihologia Herbartiană, fiecare mental complex actul este descompus în reprezentări, la fel cum un corp complex chimic este descompus în elemente simple Dar, având în vedere natura, fără îndoială, discontinuă a reprezentărilor, nu înseamnă aceasta că corelațiile de arbitrar și interlimitalitate care există între reprezentările individuale trebuie, prin urmare, să se extindă și la actele mentale superioare, ca trăsătură inseparabilă a acestora? Și s-ar părea că, dacă acest lucru este inevitabil să admitem chiar și pentru o astfel de ipoteză mecanică a proceselor mentale, atunci această concluzie despre inseparabilitatea libertății de activitatea mentală este cu atât mai necesară pentru orice altă teorie, pentru care sentimentul și voința nu sunt doar suferinţa rezultă dintr-o îmbolnăvire oarbă de idei, dar Fapte originare viaţă spirituală Adevărat, pentru fenomenele de simțire și voință, luate în sine, nu avem încă experimente directe care să demonstreze variabilitatea lor în salturi, ca senzațiile și ideile, dar autoobservarea noastră internă confirmă acest lucru cu toate, datele noastre *) În primul rând, acest lucru este evidențiat de diversitatea calitativă a experiențelor noastre emoționale și volitive; legătura lor neîndoielnică și indisolubilă cu senzațiile și ideile vorbește și mai insistent pentru aceasta La urma urmei, fiecare dintre sentimentele noastre este trăită de noi în legătură cu ceva ce simțim sau ne imaginăm într-un fel sau altul; dorințele noastre sunt întotdeauna ghidate de niște scopuri imaginate; voinţa noastră, formându-şi deciziile, alege între posibilele acţiuni prezentate Este de conceput, de exemplu, că voința noastră se exprimă în Ibid , p - Biblioteca

Runiverse FIZICIISTUL IDEALIST acte, fără echivoc şi continuu predeterminate în toate detaliile lor de evenimente anterioare, când tot materialul cu care se ocupă este alcătuit din cantităţi discontinue, care se află în relaţii între ele mai mult sau mai puţin larg interlimită? În aceste condiții, dimpotrivă, nu este evident că, dacă voința noastră este îndeplinită într-o acțiune exterioară, atunci prin conținutul ei intern este absolut imposibil să prezicem cu acuratețe, fie de către noi înșine, fie de către observatorii din afară, compoziția cantitativă a această acţiune fizică exterioară Cum să nu se determine dintr-o senzaţie dată ce fel de iritare, între limitele cunoscute, a provocat-o? Dacă numai actul exterior este cu adevărat cauzat de voință, și nu de vreo cauză fizică străină, el va fi întruchipat într-una dintre acțiunile la fel de posibile între limitele date, - nu contează în ce - deja pe baza simplă că nu poate aprecia diferența dintre ele, căci el judecă acțiunile cauzate de ea doar prin senzații și idei Cu alte cuvinte, voința noastră în raport cu manifestările sale exterioare nu poate fi decât o cantitate discontinuă, adică nu poate decât să posede sfera sa inerentă de acţiune voluntară Numai aceasta ne obligă să recunoaștem libertatea voinței noastre, cel puțin în raport cu detaliile realizării sale Fizice Dar, evident, problema nu ar trebui să se limiteze doar la aceasta: la urma urmei, fiecare decizie a voinței noastre este precedată de procese complexe de reflecție, reamintire, imaginație, comparare a motivelor; între timp, în oricare dintre aceste procese, un element de interlimitare este inevitabil prezent; așadar, voința noastră, punând treptat în mișcare toate arcurile acestui mecanism de relații interlimitate, este forțată de forța lucrurilor să aleagă între multe căi la fel de posibile ale creativității interioare și, aparent, această libertate de aceeași alegere ar trebui să fie mai larg, cu atât suntem mai puțin robi Biblioteca "Runivers" L LOPATIN unele dispoziții, pasiuni sau impresii individuale) Din toate acestea rezultă clar că psihologia matematică nu este numai posibilă, dar este capabilă să producă multe lucruri noi, care nu pot fi obținute nici prin investigarea experimentală a fenomenelor psihice, nici prin reflecția metafizică asupra lor Dar nu este mai puțin strâns legată atât de metoda experimentală, cât și de cea speculativă Trebuie să-și ia bazele din psihologia experimentală și să caute verificarea în ea Ea se apropie în mod firesc de înțelegerea metafizică a vieții spirituale prin împrejurarea că nu poate fi decât o știință indeterministă "Cu greu se poate face fără conceptul unei forțe speciale care produce astfel de fenomene, care în niciun fel nu pot fi prezise în avans " Această forță, împreună cu Boussinesq, poate fi numită ultrafizică, deoarece, prin trăsăturile sale fundamentale, nu permite explicarea din cauze mecanice; mai departe, trebuie să i se atribuie un caracter creativ, deoarece, din proprie inițiativă, provoacă acțiuni, atât în domeniul cunoașterii, cât și în domeniul fanteziei și voinței, care nu au fost predeterminate în conţinutul lor dat de experienţa anterioară "Dar, desigur, o consideraţie cuprinzătoare a naturii acestor forţe părăsesc deja sfera cercetării matematice") VII Cu greu este necesar să insistăm cât de enorm de importante sunt concluziile prezentate acum, nu numai pentru) În articolul lui N I Shishkin, acest șir de gândire este conturat doar în cea mai generală și concisă formă Am hotărât să-l completez cu propriile mele interpretări, mai ales că considerațiile date aici, cel puțin așa cum au fost afirmate în articolul meu "Viziune filozofică asupra lumii !!! V Bugaev Questions of Phil and Psych Book , pp , , N I Shishkin a recunoscut ca fiind pe

deplin corespunzatoare opiniilor sale Ibid , p Biblioteca Runiverse MEDIC ŞI DE ALISTIC psihologie, dar și pentru o serie de probleme ale viziunii filozofice generale asupra lumii Indicația posibilității de concepere a libertății și a proceselor creative în individualitatea psihică este de obicei plasată în meritul special al școlii de matematică de la Moscova Prin urmare, nu pot să nu remarc că aplicarea teoriei cantităților discontinue la chestiuni psihologice, și în special la problema liberului arbitru, a fost făcută pentru prima dată de N I Shishkin în articolul său "Despre determinism în legătură cu psihologia matematică" După cum am spus mai devreme, în N V Bugaev a găsit o justificare matematică generală pentru concluziile sale; N V Bugaev li s-a alăturat în totalitate, pe care l-a anunțat prin tipărire *), apoi s-a exprimat în mod repetat în conformitate cu ele) Dar, cu toate acestea, primatul ideii îi aparține, fără îndoială, lui N I Shishkin Între timp, această idee, dacă te gândești la ea fără pasiune, conține consecințe enorme: de aici rezultă că libertatea este o proprietate necesară a sufletului, dacă sufletul își manifestă activitatea în ceva Dacă doar gândurile, sentimentele, dorințele, deciziile voinței noastre au o influență reală unul asupra celuilalt și dacă ele se reflectă într-adevăr în acțiunile noastre externe și le direcționează, atunci în cursul vieții noastre interioare și în comportamentul nostru extern nu se poate dar fii prezent un moment de interlimitare, de arbitrar și, deci, de libertate Nu putem prezice în detaliu cursul vieții spirituale nici a noastră, nici a altcuiva, nu putem prevedea acțiunile umane în detaliu, iar acest lucru nu se datorează doar complexității sarcinii, ci și din cauza absenței unei neambiguități solutie pentru ea Așa cum a trebuit să subliniez în repetate rânduri, teoria Bugaev-Șișkin este importantă pentru că fundamentează necesitatea matematică a libertății în anumite condiții, !) "Căutare Phil and Psych " carte , p , *) Acolo, carte , p , Biblioteca "Runivers" L LOPATIN și astfel distruge prejudecata foarte răspândită că supunerea unor fenomene unor legi matematice stricte este întotdeauna sinonimă cu dominația necesității fatale și predeterminarea completă pe întreg parcursul lor în cele mai mici trăsături ale lor Activitatea mentală trebuie să fie liberă și creativă tocmai în virtutea legilor matematice: nu poate fi altfel, întrucât este compusă din dependențe funcționale de cantități discontinue Împotriva acesteia se face uneori obiecția următoare Construcțiile matematice condiționate nu pot rezolva întrebări despre realitatea faptică Fiecare derivare matematică este valabilă numai în limitele presupunerilor sale, dar nu poate prescrie nimic naturii Din punctul de vedere al vieții reale, mărimile discontinue și un joc variat al dependențelor lor funcționale sunt doar un produs al unei abstractizări matematice artificiale care nu poate fi folosită pentru a rezolva probleme specifice Matematica în propriul său domeniu atinge cea mai înaltă certitudine, dar nu are control asupra cursului real al lucrurilor Această obiecție este uneori formulată foarte elocvent și plin de spirit, dar totuși nu se poate să nu remarci obscuritatea ei interioară La urma urmei, dacă cunoștințele matematice nu ar avea nimic de-a face cu realitatea și nu ar învăța nimic despre ea, de ce ar începe mintea umană să le caute? Și nu, de exemplu, adevărurile tablei înmulțirii sau axiomele geometriei nu predetermina cursul real al evenimentelor și, în acest sens, nu le domină? Nu anticipez eu, adăugând încă două mere la două mere, evenimentul destul de real că voi avea patru mere și nu mi se pare nu numai reală, ci absolut necesară, legătura dintre aceste evenimente? Ce se înțelege prin neputința

matematicii asupra naturii? Este pur și simplu Faptul că nu există figuri geometrice ideale în natură, absolut? Biblioteca Runiverse FIZICIISTUL IDEALIST " unități și măsuri egale, mișcări absolut corecte, și ce poartă, în acest sens, construcțiile matematice în sine binecunoscutul schematism artificial? Împotriva acestui lucru, desigur, nimeni nu îndrăznește să se certe Dar aceasta înseamnă doar că obiectele și fenomenele experienței reale se supun legilor matematice tocmai în măsura în care se apropie, în proprietățile lor cantitative, de schemele matematice ideale Cercurile reale din natură sunt doar ca subiecte, în ordinea Faptelor, teoremelor cercului, deoarece sunt ca cercuri ideale; concluziile care decurg din egalitatea unor mărimi se aplică unor mărimi reale date numai în măsura în care acestea sunt cu adevărat egale etc În acest sens, toate adevărurile matematice sunt aplicate lumii reale în anumite condiții, dar aceste condiții se disting prin certitudine deplină Mărimile discontinue în acest caz nu ar trebui să reprezinte nicio excepție: legile și proprietățile lor se reflectă în cursul real al lucrurilor și în relațiile lor reciproce exact în măsura în care cantitățile discontinue sunt în general prezente în viața reală Dacă există realități cu caracter discontinuu în sensul matematic al acestui concept și dacă unele fenomene sau chiar doar o parte sau latura de fenomene în apariția lor depind exclusiv de ele, atunci această dependență trebuie să aibă un caracter interlimitator și, deci, liber La urma urmei, nu întâmpinăm nicio dificultate în a admite că natura discontinuă a senzațiilor noastre nu ne permite să ne formăm o imagine absolut exactă și lipsită de ambiguitate a iritațiilor lor care evocă; de ce ni se pare ciudat și absurd să presupunem că, dacă unele dintre mișcările noastre sau chiar o trăsătură a acestora (de exemplu, direcția lor) sunt dependente exclusiv de voința și gândirea noastră și nu ar fi putut apărea fără acestea din urmă, atunci ele aceleasi circumstante Biblioteca "Runivers" L LOPATIN pot căpăta, în anumite limite, o formă diferită și, prin urmare, nu pot fi prezise? Care este diferența aici? După cum am înțeles, întreaga întrebare în acest caz este doar dacă stările noastre mentale sunt de fapt cantități discontinue și dacă au cel puțin un fel de cauzalitate în raport cu acele fenomene care apar în lumea noastră mentală și în organismul nostru Fizic, acelea dacă pot exercita măcar o influență directă asupra lor Stările noastre mentale reprezintă într-adevăr cantități discontinue? După ceea ce s-a afirmat în capitolul precedent, nu mai poate exista nicio îndoială în acest sens În plus, voi sublinia doar o particularitate rar observată în raport cu toate fenomenele noastre psihice în general cu presupusul lor substrat fizic, în orice l-am căuta, în sistemul nervos vizibil sau în organismul eteric invizibil Această relație nu este deloc un paralelism real între stările mentale și fizice, așa cum se acceptă în mod obișnuit Mai puțin de toate, se poate spune că pentru fiecare schimbare chiar și cea mai mică în centrii noștri nervoși există propriul indicator subiectiv în conștiința noastră, care se schimbă continuu odată cu cele mai mici fluctuații ale proceselor nervoase - și numai atunci ar putea exista un discurs real despre paralelism de skago mental și fizic în noi Între TM, trebuie să spunem ca fiind corect, dimpotrivă: în orice fel, în organismul nostru fizic, psihicul nostru se reflectă complet în dezvoltarea lor continuă - doar RAZKIA și semnificative, - ca să spunem așa în total, - sunt reproiectate la creierul nostru și resturile nervoase Din câte putem ghici, pentru ca actul mental cel mai elementar să se producă sau pentru a exista o modificare minimă a acestuia, este de obicei necesară modificarea

simultană a unui număr de centri nervoși Dacă ar fi altfel, domeniul nostru Biblioteca Runiverse FIZICIISTUL IDEALIST conștiința în orice moment ar conține infinit mai multe experiențe mentale individuale decât are de fapt, deoarece cortexul cerebral este compus dintr-un număr inimaginabil de colosal de celule Și aceasta înseamnă că nu numai senzațiile în relația lor cu stimulii externi, ci și toate fenomenele spirituale în general în relația lor cu procesele fiziologice ale creierului nostru, a căror funcție o constituie, sunt cantități discontinue Au stările noastre mentale vreo influență directă unele asupra altora și asupra proceselor și mișcărilor din corpul nostru? Gândurile, sentimentele, actele noastre de voință au vreo eficacitate chiar și în raport cu fluxul ideilor noastre sau cu mișcarea mâinilor și picioarelor noastre, sau sunt ele doar un epifenomen, doar o circumstanță însoțitoare, doar un miraj pur subiectiv, în niciun caz? modul care afectează cursul constant, continuu și fără ambiguitate al proceselor fizice? Insist cu tărie că determinismul absolut al acțiunii umane este de conceput doar sub a doua ipoteză Nu există nimic între liberul arbitru și fatalismul mecanic - am încercat în repetate rânduri să demonstrez acest lucru pe baza unor considerații filozofice generale și, în ochii mei, cel mai mare merit al lui N I Shișkin constă în faptul că a dat acestei concluzii o justificare matematică riguroasă Sau, peste toată activitatea noastră, atât externă, cât și internă, este dominată în mod indiviz de o strângere fatală de mișcări mecanice în centrii noștri nervoși, nicăieri întrerupte, care singura ne atrage ideile într-o secvență definită, făcându-le pe unele să apară, iar pe altele să dispară și unul este întruchipat în diversitatea tuturor acțiunilor noastre - sau, dacă doar voința și gândul nostru se exprimă într-un fel în conținutul lor ideologic interior, Sfera acțiunilor cu adevărat libere este indiscutabil conținută în noi Această dilemă este rar Biblioteca "Runivers" L LOPATIN • este evaluată în toată profunzimea sensului său De prea multe ori, de exemplu, se aude următoarea obiecție: voința noastră în momentele ei psihice interioare să nu predetermina cu inevitabilitate acele acțiuni în care se realizează; dar între ea și aceste acțiuni se află o serie întreagă de legături fizice, sub Forma dispozițiilor, comoditati mai mari sau mai mici de mișcare etc , care la fiecare moment dat fac să apară tocmai acea unică acțiune care a avut loc Chiar daca nu conteaza pentru mine ce deget sa-l misc, tot il voi misca pe cel cu care imi este mai usor de miscat Voi răspunde simplu: doar în măsura în care acțiunea mea este predeterminată în compoziția sa cantitativă și calitativă, va depinde de legăturile fizice și, dacă totul în ea este predeterminat, va depinde doar de ele Dacă, totuși, motivele ideologice introduc în ea ceva propriu, care nu ar exista în ea fără ele, atunci această intrare din voință și gândire nu poate decât să aibă un caracter interlimitator, liber Prin urmare, dacă mișcarea degetului meu este într-adevăr generată de voința mea și dacă, în același timp, nu percep mental mai multă ușurință de a mișca cu un deget decât cu celălalt, atunci este imposibil să prezic ce deget voi mișca, chiar dacă din punct de vedere fizic se știa care dintre mișcări necesită cel mai mic efort Nu există predestinare, dacă doar cauzalitatea psihică există cu adevărat și, dimpotrivă, trebuie să renunțăm la orice cauzalitate psihică, dacă suntem siguri că un determinism atotcuprinzător cântărește asupra actelor noastre d; Dar există o cauzalitate psihică? Am fost deja nevoit să scriu atât de multe despre această întrebare, încât nu ar fi cazul să intru din nou într-o discuție despre aceasta aici Știu că și acum există o mulțime de filozofi, ') Vezi mai detaliat

Problemele mele pozitive ale filosofiei, parte pp - Biblioteca "Runivers" eu FIZIK-IDEALIST care din adâncul inimii lor sunt gata să creadă că chiar dacă Shakespeare ar fi fost complet lipsit de epifenomenul psihofizic care a însoțit procesele fizico-chimice ale sistemului său nervos - adică dacă nu ar fi fost conștient de un singur gând, nici o singură senzație și nici o singură dorință în întreaga sa lungă viață, și-ar fi scris totuși toate dramele pur și simplu în virtutea structurii fizice și chimice a celulelor creierului său și că toate creaturile animate din lume se află în aceeași poziție în ceea ce privește acțiunile pe care le-au efectuat Dar această convingere reconfortantă, pe lângă celelalte inconsecvențe ale ei, este în dezacord clar cu cerințele cele mai elementare ale teoriei evoluției Dacă psihicul, prin prezența sau absența sa, nu schimbă nimic în viața reală, atunci de ce a apărut deloc și de ce s-a dezvoltat atât de complex în nenumărate creaturi de pe pământ? Într-adevăr, în lupta pentru existență, sunt depășite numai astfel de proprietăți care sunt utile; toate celelalte se atrofiază sau, în orice caz, nu există niciun motiv pentru ca acestea să se dezvolte la infinit Articolul "Despre determinism în legătură cu psihologia matematică" este o completare foarte importantă la "Fenomenele psihofizice din punctul de vedere al teoriei mecanice" Atât de necesar în ideea generală a lumii, așa cum s-a dezvoltat în mintea lui N I Șișkin, conceptul de forță mentală care acționează liber, ca sursă de colectare a diverselor energii în mașina lumii, a primit o afirmație concretă și clară în el Cauzalitatea liberă, creatoare, a părăsit Sfera posibilităților abstract imaginabile, pentru ea condițiile pentru ea realizarea vie au fost indicate în mod clar Iar aceste condiții nu se regăseau deja în scheme artificiale și foarte problematice ale punctelor critice în direcția corpurilor în mișcare - ele se bazau pe proprietățile intrinseci ale oricărui psihic, indiferent de sistemele mecanice cu care intră în contact L LOPATIN - articol la fostele considerații ale lui N I Shishkin În Fenomene psihofizice" el afirmă, ca ceva în sine de înțeles, perfectă echivalență a senzațiilor cu mișcările mecanice care le însoțesc După articolul "Despre determinism" nu mai putea raționa așa Întrucât serii întregi de mișcări posibile între anumite limite corespund în mod egal fiecărei senzații, atunci este evident imposibil să vorbim despre echivalența sa completă cu orice mișcare: într-un astfel de caz, o relație mai generală, și nu echivalența directă, trebuie recunoscută între senzații și mișcări Această modificare, desigur, nu conduce la nicio modificare semnificativă în evaluarea naturii cantitative și calitative a muncii mecanice acumulate în conformitate cu activitatea mentală Dar în cele din urmă elimină orice motiv de a amesteca energia psihică din noi cu mișcări mecanice în substratul fizic al experiențelor noastre spirituale Nu numai sistemul nostru neuro-creier, ci și organismul nostru eteric nu poate fi identificat cu sufletul Nu mă voi opri asupra celui de-al treilea articol al lui N I Shishkin "Spațiul lui Lobaciovski"), pe care l-a publicat în Acesta a fost ultimul său articol și este plin de interes profund) Dar, având în vedere subiectul său special, adaugă putin la caracterizarea perspectivei sale generale Pentru noi sunt importante doar concluziile generale la care ajunge El dovedeste ca) "Încercare Phil și Psycho", KN , p) În plus, în caietele lui N I Shishkin, pentru ultimii săi ani, există considerații foarte curioase despre procesele reversibile - Un proces reversibil este acela care poate fi repetat în ordine inversă în așa fel încât ultima sa verigă să devină primul, penultimul al doilea și așa mai departe până la primul, care va fi

ultimul Aderând la Poincare, N I Shishkin arată că orice proces reversibil admite o explicație pur mecanică și că, pe de altă parte, pentru procesele ireversibile, o explicație pur mecanică Biblioteca Runiverse FIZICIISTUL IDEALIST Spațiul lui Euclid, spațiul lui Lobachevsky și spațiul lui Riemann, în ciuda proprietăților lor foarte diferite, reprezintă trei ipoteze echivalente Nu putem decide căruia dintre aceste trei tipuri îi aparține spațiul nostru real, fizic, pentru aceasta nu avem date nici speculative, nici experimentale Într-un sens speculativ, ele sunt toate trei imaginabile în același mod; în ceea ce privește experiența, este un prost judecător în întrebări atât de subtile, deoarece cu simțurile noastre nu percepem decât aproximativ diferențe obiective în cantitățile spațiale Putem spune doar că în termeni practici ideea noastră obișnuită despre spațiu se dovedește a fi destul de suficientă și că, prin urmare, în măsurătorile și calculele noastre, nu putem ezita să ne bazăm pe geometria lui Euclid Dar din punct de vedere teoretic, niciuna dintre aceste trei idei despre spațiu nu poate avea preferință Într-adevăr, geometria lui Lobachevsky, și după ea Riemann, a apărut deoarece postulatul euclidian despre intersecția dreptelor perpendiculare și oblice nu a putut fi dovedit și că era posibil, pe o presupunere opusă acesteia, să se întemeieze un sistem armonios și complet de noi teoreme care nu conţineau contradicţii interne De fapt, aici nici măcar nu se poate vorbi de trei reprezentări diferite ale spațiului: "Vorbind despre reprezentarea spațiului, folosim cu greu și cu acuratețe și legal cuvântul reprezentare Spațiul geometric, în funcție de orice sistem, este spațiul explicația este imposibilă Între timp, procesele sunt biologice, și chiar mai mult psihofiziologice, nu sunt reversibile; ireversibilă și procesul mondial în cazul lui Astfel, viața naturii nu trebuie dedusă din factori mecanici În aceleași caiete există discuții interesante despre faptul că legea conservării materiei este doar aproximativă și că același lucru trebuie spus și despre legea conservării energiei, care, în acest caz, se aplică fenomenelor realității numai în anumite condiţii determinate Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" G L LOPATIN Lobaciovski sau Euclid, este același - este mai degrabă doar gândit de noi decât imaginat, este un concept abstract, și nu o idee reală, concretă Ne imaginăm sau ne imaginăm distanțe separate, Figuri, corpuri, dar nu poate fi vorba de a reprezenta spațiul ca un întreg absolut omogen, fără limite: pentru aceasta, forțele Fanteziei noastre se dovedesc a fi prea slabe Cu toate acestea, prin intermediul simbolurilor și analogiilor, putem totuși aduce conținutul abstract imaginabil al adevărurilor geometrice mai aproape de nivelul a ceea ce este disponibil și imaginației noastre; în cele din urmă, în natura din jurul nostru putem găsi astfel de corelații între fenomene care descriu destul de clar diferitele moduri de înțelegere a spațiului în ansamblu" ') Trei tipuri egale de înțelegere a spațiului, în legătură cu natura discontinuă și, în consecință, inexactitatea inevitabilă a percepțiilor noastre senzoriale, introduc un moment de fenomenism în viziunea despre lume a lui N I Shishkin Cele trei tipuri de spațiu sunt esențial diferite în calitățile lor, iar lumea se va dovedi a fi destul de diferită, în funcție de care dintre ele ne imaginăm că este Este suficient să spunem că spațiul lui Riemann este finit, cel al lui Euclid este infinit, iar spațiul lui Lobaciovski, în conformitate cu uzul modern, ar putea fi numit ultra-infinit Întrucât nu știm ce fel de spațiu există în lume, realitatea lucrurilor pare să se îndepărteze de noi, capătă un aspect problematic și misterios, își pierde aspectul

aparent al proprietăților sale direct evidente Între timp, nici măcar nu ne putem opri asupra reprezentărilor spațiului care implică doar trei dimensiuni Poate că spațiul real are patru, cinci sau mai multe dimensiuni? În mod logic, acest lucru nu poate fi considerat de neconceput, iar experiența noastră nu este în măsură să o prezinte !) Ibid , p iib- , -) Ibid , p Biblioteca Runiverse FIZICIISTUL IDEALIST împotriva acestei obiecţii decisive Cu toate acestea, nu ne putem imagina nici pe departe cum ar fi o lume care umple astfel de spații multidimensionale În fața tuturor acestor posibilități, lucrurile își pierd materialitatea grosolană, iar cunoștințele noastre fizice și matematice se transformă doar într-o serie de simboluri referitoare la ceea ce în adevăratele sale calități ne este de neînțeles Acum că ne-am familiarizat în detaliu cu opiniile individuale ale lui N Y Shishkin, ce se poate spune despre perspectiva lui generală? Mi se pare că nu i se poate lua caracterul științific pozitiv N I Shishkin evită cu grijă construcțiile metafizice și concluziile a priori Nu că nu credea în speculații - cunoștea bine învățăturile filozofice din trecut și simpatiza cu multe dintre ele Dar nu se considera chemat la creativitatea speculativă și cunoștea pericolele asociate cu aceasta Gândirea lui se ocupă constant de Fapte, legi și metode de cercetare ale fizicii, mecanicii, matematicii, psihologiei Numai combinând în diverse moduri, comparând și verificând în mod deliberat aceste date, își construiește toate concluziile Și totuși, el ajunge la o viziune idealistă extrem de îndrăzneață și strict realizată asupra lucrurilor Într-adevăr, să examinăm principalele propoziții pe care le susține El arată în mod convingător că universul ar fi imposibil din punct de vedere fizic și s-ar contrazice în toate proprietățile sale dacă ar fi un mecanism pur în care nu există loc pentru influențe semnificative din partea forțelor de ordin nematerial El demonstrează în continuare că prezența unei astfel de forțe libere, semnificative și creatoare este un Fapte prezent în existența umană și că în el se află sursa întregii noastre vieți psihice Recunoscând legătura profundă și strânsă a experiențelor noastre spirituale cu procesele organizării noastre fizice, el Biblioteca "Runivers" S L LOPATIN cel mai apropiat organ al spiritului vede nu în elementele fizico-chimice ale sistemului nostru nervos, ci într-un mediu neponderal izolat individual, care singur este capabil să explice, prin calitățile sale stabilite științific, separarea și stabilitatea puternică a proceselor noastre mentale Presupunând că în om spiritul liber are un substrat fizic stabil în organismul eteric, el ajunge la ideea nemuririi individuale, care capătă o reflectare extrem de vie și concretă În sfârșit, limitarea receptivității noastre senzoriale, datorită caracterului discontinuu al senzațiilor noastre, și aceeași concepibilitate a spațiilor de cele mai diverse tipuri, îl face să recunoască incomprehensibilitatea Lumii Fizice în calitățile sale obiective independente de condițiile observației noastre și natura completă problematică a ideilor noastre realiste obișnuite despre aceasta Rezultă o viziune asupra lumii extrem de originală, armonioasă și în același timp versatilă, în care o conștiință modestă a slăbiciunii mijloacelor cognitive umane se contopește armonios cu o credință profundă în sensul spiritual infinit al vieții În concluziile sale, N I Shishkin nu s-a ghidat după nicio noțiune preconcepută - în plus, a rămas întotdeauna pe baza întrebărilor teoretice Și totuși, cei care l-au cunoscut îndeaproape pe decedat ar trebui să înțeleagă clar că ideile sale filozofice erau o reflectare vie a personalității sale gânditoare, a sufletului său strălucitor și uman, a credinței sale de nezdruncinat în forța morală a

omului Asemenea puncte de vedere solide, bine gândite și resimțite sunt doar o mulțime de oameni foarte serioși, înalt la minte, stricti în munca lor mentală și oameni buni L Lopatin Biblioteca "Runivers" Pesimismul ca credință și înțelegere a lumii Experiență de analiză critică și clasificare a fundamentelor și concluziilor pesimismului (Raport citit la Petersburg Philosophical Society) I Problema valorii lumii Dacă moartea, potrivit lui Schopenhauer, este "inspiratorul filosofiei*, atunci căutarea sensului și valorii vieții poate fi numită muza oricărei morale și tema oricărei religii: indiferent de domeniul și conținutul înțelegerii noastre despre lume, indiferent de ideea noastră despre bine și rău - este de neconceput fără conștiință de sine, fără o atitudine conștientă față de "eu" cuiva și o evaluare critică a lumii din jurul nostru Ca veriga în lanțul fenomenelor, omul este înrobit de jugul naturii și neputincios să-și schimbe legile inexorabile; dimpotrivă, ca personalitate moral independentă, omul se ridică deasupra naturii, îi dictează legile și transformă în conștiința sa de sine mecanismul naturii într-o idee a ordinii morale a lumii O astfel de idee a ordinii morale mondiale este de neconceput fără o idee sau un postulat normativ, pe care îl luăm în mod tacit ca o scară pentru evaluarea morală a fenomenelor: comparând fenomenele între ele, determinăm gradul valorii lor morale, în funcție de măsura în care acestea corespund ideii noastre despre propriul * O astfel de idee a ceea ce se datorează dă conținut conceptului de bine cel mai înalt (summum bonum), ca cea mai înaltă măsură a bunătății în economia morală a lumii Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG Ideea bunului cel mai înalt este singurul criteriu de evaluare morală a fenomenelor; întreaga gamă pestriță de "valori morale", precum "bun", "rău" etc , este o stâncă fin nuanțată de grade de conformitate sau inconsecvență a fenomenelor cu cererea noastră pentru cel mai înalt bine: dacă un anumit fenomen corespunde ideea noastră de bine, să o numim "bun"; altfel o vom numi "rea" "Bine și rău", spune unul dintre cei mai profundi filosofi ai tuturor timpurilor și popoarelor, "are doar o valoare relativă, astfel încât unul și același lucru poate fi numit bun și rău, perfect și imperfect, în funcție de ce punct de vedere noi Să aruncăm o privire la acest articol Deoarece predicatele "bun" și "rău", atribuite lucrurilor de conștiința mea, nu înseamnă altceva decât "consecventă" sau "în dezacord cu ideea mea despre ceea ce este potrivit", atunci lucrurile pot fi bune sau rele numai pentru eu, numai din punctul meu de vedere viziunea; luate în sine sau în mod obiectiv (adică, fără referire la ideea mea despre ceea ce ar trebui să fie), lucrurile nu sunt nici bune, nici rele "Perfecțiunea sau imperfecțiunea", spune Spinoza în Etică, "de fapt, sunt doar modele de gândire, și anume, concepte pe care le inventăm Cât despre bine și rău, ele nu semnifică nimic pozitiv în lucrurile considerate în sine, și nu sunt altceva decât imagini ale gândirii sau conceptelor pe care le formăm comparând lucrurile între ele" *) Așa se explică de ce, potrivit lui Spinoza, "unul și același lucru în același timp poate fi bun, și rău, și chiar indiferent: de exemplu muzica este bună pentru un melancolic, dar rea pentru o persoană în lacrimi; pentru surzi nu este nici bine, nici rău Evaluarea morală a fenomenelor se bazează pe mărturisirea subiectivă a credinţei în bine; conceptul de credinţă în bine nu se descompune *) Vezi introducerea în tratatul lui Spinoza Despre perfecţionarea înţelegerii Tradus din latină de G Polinkovsky Odesa) Vezi Benedict Spinoza: "Etica", geometrie conturată, metodă etc Traducere din latină, redactată de prof V I Modestov A treia editie SPb , p (Prefață la Partea IV a Eticii) ·)

Ibid, p θ Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA ВЕРА ȘI ÎNȚELEGEREA LUMII asupra oricăror alte elemente ale conștiinței și, prin urmare, nu este susceptibilă de verificare obiectivă, științifică: punctul de plecare al judecăților noastre morale este cererea tacită pentru "binele cel mai înalt", care prejudecă deja problema existenței binelui și răului; astfel se explică de ce, conform justei remarci a lui Schopenhauer, "este ușor să predici morala, dar greu de fundamentat": justificarea moralității se bazează pe dogmele credinței în bine care sunt puternice și autoritare pentru noi, dând cea mai mare sancțiune pentru ideile noastre morale În acest sens, toată morala este dogmatică și, în consecință, de origine metafizică; în prefața la Critica rațiunii practice, Kant spune că a trebuit să "distrugă cunoștințele pentru a face loc credinței"; el numește filozofie morală nu știință, ci "credință justificată din punct de vedere moral" ; în acest sens, el ar fi putut alege ca motto pentru Critica rațiunii practice cuvintele Evanghelistului: "înțelegem prin credință" ("πίστει νοουμεν") Judecățile morale își derivă certitudinea din cerințele autoritare și dominatoare ale credinței în noi bine: de îndată ce mă îndoiesc de adevărul ideilor mele morale, de îndată ce nu cred în existența binelui și a răului, judecățile morale își pierd toată credibilitatea în ochii mei De aici rezultă următoarea concluzie: întrucât fiabilitatea judecăților morale se bazează pe postulatele unei credințe subiective în bunătate, atunci pesimismul, ca judecată morală asupra valorii vieții, prin natura sa nu se pretează la verificarea științifică obiectivă și, prin urmare, este pseudoștiințifică Pornind de la această poziție, să încercăm să clarificăm conținutul problemei valorii lumii, deoarece această problemă servește drept temă a pesimismului ca judecată morală L Pesimismul ca judecată morală -Clasificarea celor mai importante tipuri de pesimism Dacă lumea este subiectul judecății morale, deoarece se pretează cunoștințelor noastre, atunci toate judecățile posibile despre valoarea vieții, oricât de colorate și diverse ar fi ele în conținutul și originea lor, vor fi în cele din urmă reduse la două categorii : fie lumea existentă * Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG (de vreme ce servește ca obiect al percepțiilor care ne sunt disponibile prin natura abilităților noastre cognitive) corespunde ordinii morale mondiale pe care o avem sau, dimpotrivă, nu este de acord cu ea, i e contravine ideii noastre despre binele cel mai înalt; în primul caz, îl vom numi în acord cu ideea noastră despre ceea ce ar trebui să fie și, în consecință, "bun" sau "cel mai bun" sau "cea mai bună dintre toate lumi posibile" (în funcție de măsura în care corespunde ideea noastră despre binele cel mai înalt); în al doilea caz, îl vom numi incompatibil cu ideea noastră despre cel mai înalt bine și, în consecință, "rău" sau "cel mai rău" sau "cel mai rău dintre toate lumi posibile" Dacă lumea existentă este în concordanță cu ideea noastră despre ceea ce se datorează, o recunoaștem ca fiind acceptabilă din punct de vedere moral, adică Să postulăm existența ei și la întrebarea: "Merită trăit", vom răspunde: "Da, merită, pentru că viața este cel mai înalt bine, iar lumea existentă este împărăția bunătății și sursa binelui? bucuriile cele mai înalte " Dacă lumea existentă nu este de acord cu ideea noastră despre ceea ce se datorează, o recunoaștem ca fiind inacceptabilă din punct de vedere moral, adică să protestăm moral împotriva ordinii mondiale existente, să postulăm sau să dorim ca aceasta să fie inexistentă și la întrebarea: "merită trăit?" haideți să răspundem acum: "nu, nu merită, pentru că viața este răul cel mai înalt, iar lumea este o împărăție a durerii și o vale a suferințelor incurabile" Primul tip de viziune

asupra lumii, care proclamă o apologie morală pentru lume, se numește optimism (acest termen, introdus pentru prima dată în de iezuitul Tréwoux, provine din cuvântul latin optimus - cel mai bun) Teza acestei doctrine se rezumă la afirmația că în economia morală a lumii, binele și plăcerea prevalează asupra răului și suferinței și că existența lumii ca "cel mai bun dintre toate posibilele" (formula lui Leibniz) este de preferat inexistenţa ei Fondatorul acestui tip de înțelegere a lumii este considerat a fi fondatorul filosofiei germane a secolului al XVIII-lea, Gottfried Wilhelm Leibniz *) (-), în al cărui sistem optimismul filosofic a atins apogeul !) Următoarele lucrări ale lui Leibniz au fost traduse în rusă: i) o Opere filosofică selectată, tradusă de membrii Psihologiei Moscovei Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA LUME ŞI ÎNŢELEGEREA LUMII Argumentarea lui Leibniz a acestei teze se reduce în cei mai scurti termeni la următoarele considerații: lumea existentă trebuie recunoscută ca cea mai bună dintre toate lumile posibile, deoarece a fost creată de Dumnezeu însuși; asumarea oricărei alte ordini mondiale mai bune decât cea care există de fapt este incompatibilă cu ideea lui Dumnezeu ca Ființă înțeleaptă, atotbună și atotputernică; din aceasta însă nu rezultă încă că lumea existentă este absolut perfectă: o asemenea concluzie nu se împacă cu existenţa răului în economia morală a lumii Leibniz distinge trei categorii de rău: răul metafizic al creației (absolut inevitabil, deoarece nicio ființă creată nu este de conceput fără imperfecțiunea inerentă a tot ceea ce este finit și limitat, adică fiecare creatură), răul fizic sau suferința (existența sa este justificată de faptul că că contribuie la înmulțirea binelui) și a răului sau a vinovăției morale (acest fel de rău își găsește justificarea în faptul că servește drept condiție indispensabilă pentru conștiința de sine morală, fără de care nici o morală nu este posibilă) Formula lui Leibniz suferă, însă, de două neajunsuri: în primul rând, Leibniz atribuie un dublu sens cuvântului "cel mai bun" și în același timp înseamnă prin acest predicat "relativ cel mai bun" și "absolut cel mai bun"; Acest sens dublu (quaternio terminorum) al termenului "cel mai bun" este cel care explică contradicția logică la care a ajuns inevitabil Leibniz, argumentând, pe de o parte, că lumea noastră este cea mai bună dintre toate posibile și recunoscând, totuși, pe de altă parte de mână, că lumea existentă nu este poate fi numită absolut contemporană \ în al doilea rând, dacă presupunem că lumea existentă este absolut cea mai bună dintre toate posibile, societatea skago (numărul IV) Moscova, ;) "Teodicee", trad K Istomina, tipărit în "Credință și rațiune" - ;) "Monadologie", trad K Și mai departe, tipărit în Faith and Reason, , nr ;) Principiile naturii și grației bazate pe rațiune, trad K Și mai departe, tipărit în Credinţă şi raţiune *, , nr ;) "O nouă experiență despre mintea umană", tipărită în Faith and Reason, , nr (tradus de K I-on);) "Tratatul lui Leibniz" despre libertate "și" scrisoarea sa către Kost despre necesitate și libertate", tradus S Gruzenberg (anexă la traducerea mea a monografiei lui Kuno Fischer "Despre libertatea omului", ed a II-a, Sankt Petersburg,) Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENVERG atunci, într-un astfel de caz, va fi inevitabil necesar să admitem că, prin natura sa, nu este susceptibil de îmbunătățire ulterioară și, în consecință, nicio îmbunătățire a lumii nu este în mod evident imposibilă; recunoașterea lumii ca fiind absolut cea mai bună dintre toate posibilele echivalează, așadar, cu negarea posibilității de progres și nu numai a posibilității, ci și a oricărei nevoi de îmbunătățire a ordinii mondiale; între timp, credința în progres în sensul posibilității de îmbunătățire nesfârșită a tipului de umanitate

și de creștere progresivă a culturii nu este doar un postulat tăcut, ci și punctul de plecare al oricărui optimism, ca viziune dinamică asupra lumii Formula lui Leibniz poate fi deci acceptată, cu singura avertizare că predicatul "cel mai bun" trebuie înțeles nu în sensul absolut, ci doar în sensul relativ al cuvântului; într-un asemenea caz, formula lui Leibniz va lua următoarea formă: lumea existentă este capabilă de o perfecţionare infinită şi numai în acest sens poate fi recunoscută ca cea mai bună dintre toate lumile posibile *) Chiar și Hegel a remarcat cu inteligență că "cel mai mare dușman al binelui este cel mai bun" ("le plus, grand ennemi du bien, c'est le mieux") Același lucru se poate spune, desigur, despre "cel mai bun" în acest sens sensul convențional îi atribuie Leibniz acestui cuvânt În general, disputa despre cum să numim lumea noastră sublunară - fie că este "cea mai bună" sau "cea mai rea dintre toate posibile" - este în esență o dispută goală despre cuvinte *) Mier opiniile prof Michelet pe această temă ("Discurs despre pesimism, apariție, în Societatea Filosofică din Berlin(r)", pp și): "de ce să nu punem întrebarea într-un mod complet pozitiv: este lumea bună sau rea? De la gradul pozitiv "bine și rău" prin comparativ: "cel mai bun și cel mai rău" ajungem la concluzia "cel mai bun și cel mai rău" Potrivit prof A Lasson "gradul superlativ ar fi aici la fel de naiv ca și expresiile: "uriaș", "uriaș", "colosal", pe care oamenii semi-educați le place atât de mult să le etaleze (ibid, p) Kuno Fischer crede, dimpotrivă, că "dacă luăm cuvintele în sensul exact cum ar trebui, atunci doar afirmația "lumea existentă este cea mai rea" poate fi numită "pesimism" (vezi Kuno Fischer: "Arthur Schopenhauer (r), (traducere de V Preobrazhensky, Moscova Psiholog, Society, , p) Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA LUME ŞI ÎNŢELEGEREA LUMII Pentru a arăta, de exemplu, la ce curiozități ajung uneori turneele verbale ale pesimiștilor și optimiștilor și "importanta lor dispută" despre dacă lumea noastră sublunară ar trebui să fie "cea mai bună" sau "cea mai rea dintre toate lumi posibile", este suficient să citați cel puțin următorul argument foarte comun în rândul pesimiștilor împotriva optimismului: "dacă lumea noastră existentă", spune una dintre reprezentanții proeminenti ai pesimismului de "extremă stângă", Anna Tauber, "ar trebui recunoscută ca fiind cea mai bună dintre toate posibile, atunci rezultă doar că toate celelalte lumi posibile ar fi și mai rele; dar nu rezultă încă de aici că lumea noastră are vreo valoare " Este ușor de înțeles, totuși, că acest argument poate la fel de bine să fie îndreptat împotriva pesimismului: de fapt, dacă lumea noastră ar trebui recunoscută ca fiind cea mai rea dintre toate posibil (după cum susțin Schopenhauer și Hartmann), atunci rezultă doar că toate celelalte lumi posibile ar fi și mai bune, dar nu rezultă în niciun caz de aici că lumea noastră nu are o valoare decisivă! Dintre varietățile de pesimism, James Sally se referă la un tip mixt de optimism și pesimism, căruia el, urmându-l pe George Elliot, îi atribuie denumirea de "melgorism * (de la cuvântul latin melior - mai bine); dar meliorismul, așa cum îl înțelege Selley, este o abatere foarte semnificativă de la optimism Al doilea tip de viziune asupra lumii, care proclamă o apologie morală pentru inexistență sau suprimarea lumii, se numește "pesimism" (de la cuvântul latin pessimus - cel mai rău) Teza acestei doctrine se rezumă la afirmația că în economia morală a lumii, răul și suferința prevalează asupra binelui și a plăcerii și că inexistența lumii, ca cea mai rea dintre toate posibile, este de preferat existenței ei Unii autori (G Knauer, K Heim, A Tauber, A Lasson) atribuie pesimismului denumirile "malisma* ("Malismus" din cuvântul latin malus - subțire) și "mizerabilism* ("Miserabilismus" din

latină) cuvânt miserabilis lamentabil, jalnic) Tipul mijlociu între pesimism !) Vezi L Tauber: "Der Pessimismus und seine Gegner\ Berlin S Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG iar optimismul este teoria quietismului (de la cuvântul latin quies - pace; Michael Molinos este considerat fondatorul quietismului în) sau permisibilitatea răului Această teorie, care a primit o justificare filozofică în sistemul lui Leibniz și reînviată în vremea noastră prin predica morală a lui Lev Tolstoi, ("doctrina nerezistenței răului de către rău") nu trebuie totuși confundată cu nihilismul (din cuvântul latin nihil - nimic), reprezentând un tip independent de "pesimism universal sau cosmic) În sfârșit, trebuie să distingem cu strictețe de pesimismul moral (cu toate varietățile lui indicate) un tip de pesimism complet independent și, după părerea mea, singurul tip științific, așa-numitul "agnosticism" sau teoria cunoașterii, care neagă în cele din urmă posibilitatea a cunoaşterii adevăratei esenţe a lumii Acest tip de pesimism sui generis se bazează pe premise pur epistemologice și are ca obiect nu natura morală, ci cea intelectuală a omului; Aș dori, așadar, să-l numesc "pesimism epistemologic sau intelectual" - spre deosebire de "pesimism moral" care pornește din postulate morale subiective, care prin natura lor nu sunt susceptibile de verificare științifică, și deci pseudoștiințifice *) - după cum vom vedea - reprezintă, în general, singurul tip de pesimism care se pretează la verificarea științifică obiectivă și de aceea se referă la "pesimismul moral" - ca știință - la o credință justificată moral Pesimismul moral (sau metafizic) include și pesimismul religios (budismul și numeroase secte religioase care propovăduiesc asceza și suprimarea "lumii păcătoase"), deși era mai corect *) Mier prof N Grot (Despre semnificația științifică a optimismului și pesimismului ca viziune asupra lumii * Odesa, , p): nu este nevoie; este la fel de legitim ca înseși sentimentele și dispozițiile unei persoane sunt legitime, adică întreaga sa structură mentală individuală Dar de îndată ce această credință subiectivă încearcă să se impună omenirii, ca o doamnă obiectivă, ea își încalcă astfel drepturile legale și necesită o respingere serioasă ca doctrină metafizică, pseudoștiințifică, doctrină științifică Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA BЃPA ȘI ÎNȚELEGEREA LUMII precum pesimismul poetic (Leopardi, Byron, Heine, Lenau, Ackerman etc) ar fi atribuit "pesimismului intuitiv sau direct! James Selley numește acest ultim tip de pesimism "instinctiv, banal", spre deosebire de "pesimism filozofic", deși, așa cum am spus deja, doar "pesimismul epistemologic sau intelectual" poate fi numit "filosofic" în sensul strict al cuvântului , întrucât toate celelalte categorii de pesimism sunt, în esență, doar varietăți de pesimism intuitiv (sau "instinctiv", în terminologia lui Selly) În ultimii ani, în literatura medicală (Seidlitz, Möbius, Peret și parțial Max Nordau) au existat încercări riscante de a considera pesimismul drept o boală psihică sui generis, deși toți oamenii normali au asociat până acum cu cuvântul "pesimism" ideea a unui anumit tip istoric de înțelegere conștientă filozofică și religioasă a lumii Dacă pesimismul este o boală psihică, așa cum ne asigură cu seriozitate medicii, atunci istoria filosofiei trebuie să declare o provocare împotriva unui astfel de pesimism patologic, deoarece locul lui nu este în istoria ideilor filozofice și a ideilor religioase, ci în lista bolilor mintale III Pesimism și progres Tema optimismului și pesimismului este problema echilibrului (Billanz) dintre bine și rău: optimismul se referă la plăcerile și bucuriile vieții la atuul economiei mentale a unei persoane, în timp ce pesimismul *) În , a apărut la Dorpat un eseu al doctorului în medicină

Karl Seydlitz sub titlul: "Arthur Schopenhauer din punct de vedere medical" (,, Dr Artur Sch openhauer vom medicinischen Standpunkte aus betrach-tet "), în pe care autorul încearcă să-l demonstreze pe baza presupuselor date de psihiatrie că "părintele pesimismului european", Schopenhauer, era bolnav mintal și că pesimismul său este rodul unei imaginații bolnave Vezi cu această ocazie studiul dr Möbius "On Schopenhauer" (Möbius deține și monografia "Boala lui Nietzsche") și un articol interesant de B Pere: "Pesimismul ca boală", tipărit în "Revue philosophique" pentru , cartea I, precum și un articol de L E Obolensky: "Pesimismul ca boală", tipărit în Nr din "Știri" pentru Vezi și prof V Chizh: "Fundarea biologică a pesimismului", Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG le clasifică drept pasiv; din punct de vedere al optimismului, echilibrul bucuriei pare a fi pozitiv; din punct de vedere al pesimismului, negativ Cântărind binecuvântările și suferințele vieții pe o scară imaginară, optimiștii și pesimiștii diferă diametral în opiniile lor cu privire la măsura bunătății în economia morală a lumii, i e asupra valorii morale a vieții: pentru optimiști (Leibnitz), răul reprezintă doar un grad slab de bine; pentru pesimiști (Schopenhauer, Hartmann), dimpotrivă, binele cel mai înalt (summum bonum) constă în absența răului Trebuie remarcat însă că optimismul nu exclude în niciun caz prezența răului și a suferinței în viață; optimismul afirmă doar că summa summarum binele și plăcerea prevalează asupra răului și suferinței și admite în același timp posibilitatea suprimării absolute a răului și eradicării complete a suferinței O astfel de presupunere se bazează în tăcere pe credința în progres în sensul îmbunătățirii tipului moral al omenirii și al nesfârșitului "proces de dezvoltare a lumii"; la rândul său, pesimismul nu neagă în niciun caz existența binecuvântărilor și bucuriilor vieții; pesimismul afirmă doar că binecuvântările și bucuriile vieții sunt de natură pur negative și, în același timp, iluzorii (iluzorii) și că în cele din urmă răul și suferința prevalează asupra bunătății și plăcerilor; din punctul de vedere al pesimismului, nu poate fi vorba de suprimarea absolută a suferinței și de victoria binelui asupra răului, deoarece pe măsură ce tipul moral al umanității se îmbunătățește și cultura crește, în opinia lor, cantitatea suferinței crește, și orice progres contribuie inevitabil la multiplicarea răului și a suferinței: "pe măsură ce plăcerile cresc", spune Schopenhauer, "sensibilitatea noastră față de ele devine plictisitoare: ceea ce a devenit obișnuit nu mai este perceput ca plăcere; dar tocmai din această cauză crește sensibilitatea la suferință, deoarece pierderea a ceea ce este obișnuit, care a devenit parte a vieții de zi cu zi, este resimțită ca suferință; astfel, cu cât realizăm mai multe, cu atât mai semnificative *) În cuvintele lui Hartmann (Filosofia inconștientului, p): "Plăcerea și durerea diferă pe sub fereastra valorilor matematice pozitive și negative, astfel încât nu are nicio diferență ce semn (~ sau -) să-i dea unul și care celuilalt " Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA CREDINȚĂ ȘI ÎNȚELEGEREA LUMII nevoile noastre și, odată cu ele, sensibilitatea noastră la suferință " Hartmann ajunge și el la aceeași concluzie: împărtășește viziunea lui Schopenhauer despre o diferență direct proporțională între suma plăcerilor și gradul de susceptibilitate la suferință: "Toate satisfacțiile obișnuite și regulate ale voința", spune Hartmann, - sunt simțite ca plăceri cu atât mai puțin, cu atât amintirea experiențelor opuse devine mai palidă; este clar că, ca urmare a acesteia, o mare parte (nu în grad, ci în cantitate) de satisfacție a voința este pierdută în conștiință, în timp ce nemulțumirea este resimțită în totalitate; prin urmare, este corect

să spunem Schopenhauer: "Simțim dorința în același mod ca foamea și setea: dar când este împlinită, se întâmplă la fel ca și cu o bucată înghițită , care imediat după aceea încetează să mai existe pentru sentimentul nostru Când se adaugă plăceri, susceptibilitatea față de ele scade: obișnuitul nu mai este simțit ca o plăcere; dar pentru aceasta, susceptibilitatea la suferință crește" *) În opinia lui Hartmann, progresul contribuie doar la creșterea suferinței omenirii, așa că "cu o minte în creștere progresivă în lume, iluziile ființei vor fi din ce în ce mai subminate până când, în cele din urmă, nu se va recunoaște, "că totul este deșertăciunea vanităților" "; Spre deosebire de optimiști, Hartmann crede că "viața în lume, pe măsură ce își va atinge scopul dezvoltării, va fi din ce în ce mai mizerabilă; de aici ar trebui să rezulte că ar fi mai înțelept să împiedicăm dezvoltarea lumii și cu cât mai devreme, cu atât mai bine și cel mai bine ar fi să prevenim apariția ei "*) Pesimismul, ca doctrină filozofică, face zadarnică stabilirea idealurilor sociale și culturale și se rezolvă în cele din urmă în negarea oricărui progres în sensul dezvoltării nesfârșite a procesului mondial: din punctul de vedere al "părintelui pesimismului filozofic " Schopenhauer, procesul lumii pare a fi o manifestare a creativității forță elementară chesky - "voința de a trăi" ("Wille zum Leben"), apărând în conștiința noastră ca un principiu universal universal care a chemat la viață o lume pestriță a fenomenelor ; această "voință de a trăi", care este esența *) Eduard' Hartmann: "Filosofia inconștientului", traducere prescurtată de A Kozlov, p) Eduard Hartmann: "Filosofia inconștientului", etc T II, p Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG (primum movens) a întregii vieți - o atracție nesățioasă din totdeauna, un impuls neliniștit (Drang) - fără scop, fără măsură, fără motiv; ea este o sete de viață oarbă și inexplicabilă; doar transformarea sa exterioară este imprimată în creierul nostru, ca fenomene care cad sub strânsoarea timpului, spațiului și legea de fier a cauzalității ("legea rațiunii suficiente "); vointa de a se trai, ca prototip metafizic, ca model logic al lumii, prin natura ei este absolut independenta de timp, spatiu si legea cauzalitatii, care incatege toate manifestarile sale; și întrucât nicio acțiune nu este de conceput în afara timpului și spațiului, voința lumii este absolut incapabilă de orice acțiune și, în consecință, cele trei forme ale oricărei acțiuni - apariția, durata și încetarea - îi sunt complet străine; întrucât, în continuare, orice dezvoltare, adică mișcarea progresivă, presupune ca o condiție indispensabilă eficacitatea acesteia (Wirksamkeit) sau capacitatea de a acționa în timp, iar "voința de a trăi" este prin natura sa lipsită de această capacitate, apoi despre dezvoltarea progresivă a procesului mondial, ca manifestare a o "voință de viață" absolut atemporală și exterioară nu este posibil să nu existe vorbire; prin urmare, este clar că pesimismul lui Schopenhauer este în cele din urmă rezolvat într-o negare a progresului mondial, deoarece influența absolută a voinței lumii exclude cu siguranță posibilitatea unei dezvoltări progresive sau - ceea ce este același lucru - progresivă a lumii Însăși expresia "progres mondial" este, în limbajul lui Schopenhauer, o combinație a două concepte care se exclud reciproc și are același sens ca, de exemplu, expresiile *, "mișcare de odihnă" sau "acțiune exterioară" etc În negarea posibilității de a îmbunătăți lumea, acest "principat al întunericului în pandemoniul lui Milton", peste care cântărește foarte mult vinovăția inescuzabilă a ființei și teza pesimismului deznădăjduit al lui Schopenhauer își atrage justificarea Această teză spune: "În esență, toată viața este suferință" Apostolul modern al pesimismului,

Eduard Hartmann, a ajuns inevitabil la negarea progresului, proclamând în "Filosofia inconștientului" sinuciderea cosmică a lumii ca singurul mijloc de salvare a lumii Teza principală a pesimismului lui Hartmann se rezumă în cele din urmă la afirmația că esența procesului mondial este Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA LUME ŞI ÎNŢELEGEREA LUMII fenomenul principiului metafizic "inconștient" ("das Unbewusste"), care prin natura sa este lipsit de sens, nerezonabil, "ilogic" ("nu cu yashlogical", explică Hartmann, "dar ilogic ("nicht ¿z / zízlogische, sondem ¿ logische"), adică ilogic, nu în sensul că păcătuieşte împotriva logicii, ci în sensul că nu acţionează deloc conform logicii") Miezul metafizic al lumii - "inconștientul" (sau "super-inconștient", așa cum îl numește Hartmann în edițiile ulterioare ale lucrării sale majore) - se descompune în două elemente constitutive - voința inconștientă și ideea inconștientă - și este caracterizat , în consecință, prin două trăsături: dorința și reprezentarea: corectorul voinței inconștiente, ca oarbă și nerezonabilă prin natura sa de dorință, este reprezentarea care dă un anumit conținut voinței: "din îmbrățișarea acestor două preexistente principiile (dintre care unul este potențialul (adică capacitatea) existenței, decizia de a exista, iar celălalt - doar existentul) se naște existența Întrucât voința inconștientă care a chemat lumea existentă la viață ascunde în ea însăși sursa oricărui rău și suferință, atunci "ar trebui doar să fii surprins dacă această ființă, ca atare, nu s-ar dovedi a fi nerezonabilă* Viața este de nesuportat nu numai în sensul moral, ci și în sensul logic al cuvântului: în esența ei, este pură necugetare, o greșeală majoră, ceva care nu ar fi trebuit să existe Deoarece "esența lumii, este aceea (existentia) este postulată de ceva nerezonabil", atunci "activitatea conștientă trebuie să fie opusă inconștientului"; în această opoziție față de începutul logic al antilogicului se află esența procesului mondial, care reprezintă "lupta constantă a elementului logic cu antilogicul, luptă care se încheie în victoria completă a primului asupra ultimului"; această victorie este "scopul final al progresului mondial, pentru care conștiința este ultima soluție"; această victorie este pregătită de procesul dezvoltării lumii și "ar trebui să coincidă cu sfârșitul procesului mondial în timp, cu ultima sa zi* De aici, Hartmann, cu consecvență logică, ajunge să predice sinuciderea cosmică a lumii: ar fi mai înțelept să împiedicăm dezvoltarea lumii și cu cât mai repede, cu atât mai bine " Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBEGG spune ultimul cuvant al pesimismului lui Hartmann, acela "isbetat, dupa Astafiev, exploatator Schopenhauer" După ce au proclamat încheierea acestui proces (sau suprimarea lumii) ca scop final al procesului mondial, Schopenhauer și Hartmann, cu o inevitabilitate logică, cad într-o contradicție internă ireconciliabilă; această contradicție constă în faptul că, pe de o parte, ei cer dezvoltarea progresivă a lumii ca singur mijloc de victorie a principiului logic asupra antilogicului (Hartmann) (sau victoria intelectului asupra voinței, conform către Schopenhauer), adică ca singura condiție pentru "mântuirea lumii", iar pe de altă parte, ei postulează, însă, distrugerea dezvoltării progresive a lumii, ca singurul mijloc de atingere a ultimului scop al procesului mondial - suprimarea lumii ; astfel pesimismul lui Schopenhauer și Hartmann se rezolvă în cele din urmă într-o antinomie internă ireconciliabilă x); teza acestei antinomii spune: întrucât lumea progresează în măsura în care se apropie de realizarea binelui cel mai înalt, iar binele cel mai înalt (după învățăturile lui Schopenhauer și Hartmann) constă în suprimarea completă a lumii, atunci, în consecință, lumea progresează

în măsura în care se apropie de încetarea procesului lumilor; în consecinţă, cererea de încetare a procesului mondial se reduce în final la predicarea progresului ca singura condiţie pentru atingerea scopului final al procesului mondial Așa spune teza; antiteza, dimpotrivă, afirmă: întrucât suprimarea lumii necesită încetarea procesului mondial, iar progresul presupune posibilitatea unei dezvoltări nesfârșite a lumii, atunci, în consecință, progresul exclude cu siguranță posibilitatea încetării proces mondial; astfel, pe măsură ce lumea progresează, se îndepărtează inevitabil de atingerea ultimului scop al procesului mondial (căci progresul împiedică atingerea acestui scop); usor de vazut *) În această antinomie se află și cheia pentru a explica de ce "trăsăturile învățăturilor lui Schopenhauer iau, după justa remarcă a lui Kuno Fischer, o apariție optimistă nu lipsită de asemănare cu viziunea despre lume a lui Leibniz atât de urâtă de Schopenhauer* Kuno Fischer nu oferă însă nicio explicație cu privire la originea acestei antinomii mier de asemenea F Paulsen: "Schopenhauer, Hamlet, Mephistopheles* Trei eseuri despre istoria pesimismului Pe S Zelinskaya Kiev, , p $ și Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA CREDINȚĂ ȘI ÎNȚELEGEREA LUMII prin urmare, cererea pentru o încetare absolută a procesului mondial este logic incompatibilă cu ideea de progres: postulatul încetării lumii este în cele din urmă rezolvat în negarea oricărui progres Greșeala fundamentală (πρότερον ψευδός) a teoriei lui Schopenhauer și Hartmann este că ambii pesimiști pleacă tacit de la conceptul logic insustenabil (în limbajul lor) al "procesului mondial" Însăși expresia "proces mondial" este în limbajul lui Schopenhauer și Hartmann o combinație fără sens a două concepte incompatibile din punct de vedere logic De fapt: întrucât lumea, fiind o manifestare a unei voințe exterioare și atemporale, este absolut incapabilă de orice acțiune, iar conceptul de "proces" este de neconceput fără capacitatea de a acționa în timp (adică inactivitate), atunci despre "procesul lumii" nu poate fi nicio îndoială din punctul de vedere al lui Schopenhauer și Hartmann: influența absolută a lumii va exclude posibilitatea oricărei dezvoltări sau - ceea ce este același lucru - oricărui proces al începutului lumii (fie că este vorba de procesul lui Schopenhauer) "voința de a trăi" sau "inconștientul" lui Hartmann) Întrucât nu se poate vorbi despre un "proces mondial", nu se poate vorbi despre dezvoltarea istorică a lumii și, în consecință, despre istoria lumii: negarea "procesului mondial" duce astfel la o respingere a istoriei lumii , Pornind de la noțiunea logic insustenabilă a unui "proces mondial" (care necesită presupunerea absurdă a "eficienței externe"), Schopenhauer și Hartmann, cu inevitabilitate logică, au ajuns la antinomia internă menționată mai sus - cererea și negarea simultană a progresului: negarea în sfârşitul eficienţa lumilor oh va, Schopenhauer şi Hartmann îi atribuie în acelaşi timp, capacitatea de a acţiona în timp şi, căzând într-o contradicţie clară, permit posibilitatea unui "proces mondial") *) Vezi studiul meu "Filosofia morală a lui Schopenhauer" Critica principiilor de bază ale filosofiei lui Schopenhauer Publicat de P P Soikin Sankt Petersburg, , p ", voința sa de lume (Weltwille) este inevitabil rezolvat în conceptul logic insustenabil al unei voințe efective, ca "lucruri în sine" Din moment ce Schopenhauer asimilează lumii voința caracterul de activitate, "neliniște", atracție ireprimabilă, în măsura în care este absolut ipso față de concept Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG Aceasta explică, de asemenea, dezacordul fundamental în opiniile pesimiștilor și optimiștilor cu privire la esența procesului istoric și la rolul progresului în istoria lumii: în limbajul optimiștilor, progresul

înseamnă dezvoltarea nesfârșită a procesului mondial în sensul eternului creșterea progresivă a culturii și îmbunătățirea tipului moral al omenirii; dimpotrivă, din punctul de vedere al pesimiștilor, progresul este posibil nu ca un infinit, ci doar ca o dezvoltare temporară, trecătoare, a procesului mondial Harman, de exemplu, admite progresul doar ca "temporar", în cuvintele sale, "normă de afirmare a voinței și reconciliere cu viața", adică ca o cale de "mântuire a lumii" și un mijloc de a atinge ultimul scop al procesului mondial Într-o scrisoare către A Becker (datată august) Schopenhauer definește lumea ca "un proces necesar continuu de purificare a voinței* ("mit Nothwendigkeit sich vollziehenderJLauterungs-prozess*"), a cărui ultimă etapă coincide cu "catastrofa finală a voinței* ("finale Katastrophe des Willens"), adică cu suprimarea tuturor fiintelor *) Deoarece postulatul încetării lumii este incompatibil din punct de vedere logic cu ideea unui proces etern al lumii, atunci pesimismul, deoarece postulează încetarea absolută a ființei, este rezolvat cu inevitabilitate logică în negarea oricărui progres Dacă pesimismul, postulând sfârșitul lumii, se rezolvă într-o negare a progresului, atunci optimismul, deoarece asociază cu ideea de progres credința în procesul nesfârșit de îmbunătățire a tipului moral al umanității, duce cu inevitabilitate logică la disperare pesimistă în posibilitatea transcendenței absolute secțiuni ale răului lumii De fapt, credința în posibilitatea unei îmbunătățiri nesfârșite sau - ceea ce este la fel - perpetuă a tipului moral al umanității, presupune în mod logic inevitabil asumarea tacită a eternului proces al luptei dintre bine și rău, ca o condiție indispensabilă pentru creșterea progresivă a culturii; orice altă presupunere ar contrazice în mod evident ideea unei reînnoiri nesfârșite sau eterne a caracterului moral voinţa efectivă este atribuită eficienţei " Vezi ibid pp - Vezi şi: Kuno Fischer "Arthur Schopenhauer" Pe V P Preobrajenski Ed Moscova Psiholog Tot M , p - şi - x) "Brîfe lui Schopenhauer" herausg von E Grisebach-Verb von Reclam S ty Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA CREDINȚĂ ȘI ÎNȚELEGEREA LUMII omul, întrucât ar duce la concluzia evident absurdă că lupta dintre bine și rău ar fi posibilă și după suprimarea absolută a răului în economia morală a lumii; întrucât, mai departe, ideea procesului etern al luptei dintre bine și rău presupune răul mondial ca o condiție inalienabilă a ordinii morale mondiale, atunci nu poate fi vorba de suprimarea absolută a răului; de aici rezultă că noțiunea de progres, în măsura în care se bazează pe credința în posibilitatea unei îmbunătățiri infinite a naturii morale a omului, se rezolvă în cele din urmă ca o justificare pentru ineradicabilitatea răului ca o condiție indispensabilă pentru existența unei ordini morale mondiale, adică conduce la recunoașterea neîncetanței absolute a răului mondial Așa se explică de ce Leibniz (după cum s-a indicat mai sus) cu inevitabilitate logică a ajuns la o apologie pentru admisibilitatea răului: nu numai optimismul lui Leibniz, ci tot optimismul, în măsura în care se bazează pe cerința progresului în sensul credinței în posibilitatea nesfârșitului îmbunătățirea tipului moral al umanității, este permisă după ђdok într-o apologie pentru permisiunea răului ca o condiție inalienabilă (conditio sine qua non) a ordinii morale mondiale Așa se explică și de ce "trăsăturile învățăturii lui Schopenhauer capătă, după justa remarcă a lui Kuno Fischer, o înfățișare optimistă, nu lipsită de asemănare cu viziunea asupra lumii a lui Leibniz atât de urâtă de Schopenhauer": întrucât cererea de progres este rezolvată printr-o scuză pentru indestructibilitatea răului lumii, în măsura în care ъ Hartmann, nu fără umor numind pesimism "o transformare incorectă a

cuvântului optimism* Pentru optimismul care postulează ființa, dezvoltarea nesfârșită a procesului mondial este un scop în sine (Selbstzweck), deoarece lumea ascunde în sine o bază suficientă pentru apologia existenței sale; dimpotrivă, din punctul de vedere al pesimismului care postulează inexistența, nu se poate pune problema dezvoltării infinite a procesului mondial, deoarece lumea existentă, ca cea mai rea dintre toate posibile, conține în sine o bază suficientă pentru scuze pentru distrugerea ei, optimismul necesită viață pe viață; pesimismul, în limbajul lui Nietzsche, cere "viață împotriva vieții" ("Leben gegen Leben"); pentru optimism, lumea existentă este cel mai înalt bine; pentru pesimism, lumea existentă este cel mai înalt rău; De aceea Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG optimismul proclamă motto-ul: "fiat mundus!" ("Trăiască lumea"), iar ultimul cuvânt de pesimism spune: "pereat mundus!" ("dzz lumea va pieri!") IV Tip mixt de pesimism și optimism Teoria permisibilității răului Meliorism D Selly și L Tolstoi Antinomia de mai sus (cererea și negarea simultană a progresului), pe care, după cum am văzut, se sprijină pesimismul lui Schopenhauer și Hartmann, se reflectă și în teoria permisibilității răului, teorie care este un tip mixt de pesimism și optimism Dacă optimismul, proclamând ideea de progres, permite răul ca element necesar și inevitabil al ordinii morale mondiale, atunci pesimismul, care exclude posibilitatea progresului, nu se împacă cu însuși faptul existenței răului și a suferința vieții: "în esență", spune Schopenhauer, "este complet de prisos să discutăm despre ce este mai mult în lume - bine sau rău Un fapt deja simplu al existenței răului decide problema, deoarece răul nu poate fi niciodată șters și, prin urmare, "și este răsplătit de binele care îl însoțește sau îl urmează: "mille piacer" non vagliono un tormento" ("a mii de plăceri nu plătesc pentru o singură suferință") Prin urmare, dacă ar fi de o sută de ori mai puțin rău pe lume decât acum, atunci totuși, simplul fapt al existenței răului este suficient pentru a fundamenta adevărul exprimat , și anume, că nu trebuie să se bucure, ci mai degrabă, dimpotrivă, să plângă existența lumii și să fie preferată inexistența lumii existenței ei Spre deosebire de pesimism, optismul se împacă cu faptul existenței răului ca o condiție inalienabilă pentru existența lumii: conform învățăturilor întemeietorului optimismului filozofic, Leibniz, Dumnezeu permite răul ca "o condiție necesară - conditio sine qua non (a existenței lumii), adică coexistând indivizibil cu bunătatea și însoțind-o, începutul, fără de care este imposibil să se realizeze binele "(Teodicee, §) Potrivit lui Hartmann, dimpotrivă, răul pare a fi la fel de real ca și binele: "nu putem", spune Hartmann, "să sprijinim viziunea lui Leibniz despre rău: răul este, în opinia sa, ceva pur privat, și anume Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA LUME ŞI ÎNŢELEGEREA LUMII este un grad mai mic de bine; între timp, de fapt, răul este ceva negativ, pentru că plăcerea și durerea, bucuria și tristețea, sunt legate între ele ca pozitive cu negative, ca teză cu antiteză; în timp ce trebuie observat că negativul este la fel de real ca și pozitivul și că aceasta este o chestiune de punct de vedere subiectiv, de simplu arbitrar - pe care dintre cele două opuse se dorește să-l numească pozitiv, pe care negativ Permițând răul ca o condiție esențială (conditio sine qua non) a existenței lumii, teoria permisibilității răului face în mod evident zadarnică orice încercare de a înlătura (în scris) răul și suferința vieții și, între timp, proclamând lume existentă capabilă de îmbunătățire infinită, această teorie (ca orice optimism) admite în mod tacit posibilitatea unei suprimări complete a răului și a suferinței; astfel

teoria permisibilității răului este în cele din urmă rezolvată într-o antinomie interioară ireconciliabilă; teza acestei antinomii spune: răul este cu siguranță inamovibil, întrucât servește ca o condiție indispensabilă existenței lumii; antiteza, în contrast cu teza, afirmă: răul poate fi cu siguranță eliminat, deoarece lumea este capabilă de perfecțiune infinită • Această contradicţie este eliminată numai dacă suntem de acord să înţelegem prin progres atingerea maximului posibil al binelui şi plăcerilor vieţii şi reducerea la minimum posibil a răului şi suferinţei vieţii; într-un asemenea caz va fi însă necesar să admitem că conceptul de progres exclude în mod evident orice credinţă în posibilitatea suprimării absolute nici răul și suferința vieții Curioasă este încercarea lui James Selley de a reconcilia această contradicție internă în teoria meliorismului, care admite posibilitatea de a îmbunătăți lumea prin multiplicarea binelui pozitiv: "prin meliorism", spune Selly, "înțeleg credința nu numai în puterea noastră de a reduce răul (nimeni nu se îndoiește de acest lucru), dar și în capacitatea noastră de a crește cantitatea unui bun pozitiv Într-adevăr, doar această ultimă idee este capabilă să excite și să susțină aspirațiile umane *) James Selley: "Pesimism" Istorie și critică Transl V Yakovenko Ed F Pavlenkova SPb , STR ^ și * Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG lene Dacă nu este posibil să ne eliberăm de viață, atunci s-ar putea să fim obligați să muncim doar pentru a reduce la minimum excesul de suferință Pesimismul ar prescrie într-un asemenea caz tuturor oamenilor prudenti să grăbească, pe cât posibil, deznodământul în raport cu propria lor existență personală și cu existența tuturor celor la care le pasă Meliorismul, pe de altă parte, evită o astfel de concluzie excepțională, care este contrară însăși doctrinei vieții Recunoscând posibilitatea fericirii și capacitatea din spatele fiecărui individ de a lucra în mod conștient în beneficiul binelui uman comun, prezent și viitor, meliorismul îi inspiră pe oameni cu credință practică, suficient de puternică pentru a le inspira aspirații arzătoare și persistente Un alt meliorist modern, Lev Tolstoi, este inspirat și de posibilitatea reducerii răului mondial, cu numele căruia se asociază în mod greșit doctrina nerezistenței la rău, întrucât această doctrină a fost împrumutată de Tolstoi din Evanghelie; admițând, în urma lui Selly, posibilitatea reducerii cantității de suferință prin combaterea răului vieții, Tolstoi, însă, nu este de acord cu melioristul englez în a înțelege natura, instrumentele și scopul acestei lupte Pentru Selly, orice lupta care vizeaza prevenirea sau reducerea raului, in orice caz contribuie la cresterea unui bine pozitiv; răul, ca armă în lupta împotriva suferințelor vieții, nu este doar permis, ci chiar sfințit de Sally, ca o condiție pentru îmbunătățirea lumii; dimpotrivă, pentru Tolstoi, răul, ca instrument de luptă împotriva suferințelor vieții, este în sine o pasiune în economia morală a lumii; pentru Selly, răul este acceptabil nu ca scop, ci doar ca mijloc de a îmbunătăți tipul moral al omenirii; pentru Tolstoi, răul, ca atare, este inacceptabil în orice caz, nici ca scop, nici ca mijloc de a reduce cantitatea de suferință; pentru Selly, a face răul, dacă numai cu prețul acestui rău un rău și mai mare este prevenit sau suprimat, este un atu, plus, pentru Tolstoi, a face rău este peste tot și întotdeauna, adică în toate condițiile, reprezintă un pasiv, un minus în viața morală a omenirii; dacă pentru Selli răul, ca armă în lupta împotriva răului, este un scut cu care ne apărăm de răul mai mare, atunci pentru Tolstoi un astfel de scut este abținerea de la orice rău; dacă pentru Selly este rău, ca mijloc de apărare împotriva unui rău mai mare, Biblioteca "Runivers" PESIMISMUL CA LA ÎNTREAGĂ

LUMEA ȘI ÎNȚELEGEREA LUMII" o jertfă de băutură oferită pe altarul "binelui comun", atunci pentru Tolstoi este mai degrabă un acar adus la altarul slujirii răului: a rezista răului cu răul, învață Tolstoi, rămânând în același timp credincios legământului Evangheliei, este inacceptabil deoarece o astfel de rezistență la rău se reduce la a face rău activ și, prin urmare, contribuie la creșterea cantității de rău și suferință; singura modalitate de a reduce cantitatea răului este, potrivit lui Tolstoi, să se abțină de la comiterea răului activ: deoarece răul este în mod evident inamovibil (căci "lnrg stă în rău"), atunci o persoană este neputincioasă să reducă cantitatea răului existent: orice încercare de a se opune răului este nu numai că ar duce la o scădere a cantității răului, ci, dimpotrivă, ar contribui la creșterea acestei cantități, întrucât, rezistând răului cu răul, noi astfel comitem un nou rău activ și, în consecință, creștem suma răului existent cu un nou termen; astfel răul, ca instrument de luptă, contribuie la biruința răului asupra binelui; Din punctul de vedere al moralei creștine, o singură armă în lupta împotriva răului este acceptabilă: această armă este bună; trebuie deci să rezistăm răului nu cu rău, ci numai cu bine Cu toate acestea, cu o astfel de armă în mână, este posibilă doar o luptă pasivă împotriva răului; permițând pasiv răul existent, trebuie să ne abținem de la a face răul activ; binele pasiv constă într-o astfel de abținere de la răul activ; dacă suntem neputincioși să reducem cantitatea răului (și suntem neputincioși să oprim răul vieții, deoarece este o condiție esențială pentru existența lumii), atunci avem puterea să nu mărească, măcar, această sumă și să se abțină, din partea lor, de a face rău activ; abținându-ne de la răul activ, facem astfel un bine pasiv, deoarece, deși nu creștem direct suma binelui activ, împiedicăm astfel creșterea sumei răului activ Învățătura lui Tolstoi despre nerezistența la rău prin rău, sau, mai precis, interpretarea sa a învățăturii evanghelice despre permisiunea răului, necesită, totuși, următorul amendament: rezistența la rău prin rău nu contribuie întotdeauna la înmulțirea răului , dar în singurul caz în care, cu prețul săvârșirii unui mare rău, presa se pocăiește sau este împiedicată în mod evident un rău mai mic și, în consecință, în rezultatul final în economia morală a lumii va exista o preponderență a pasivelor față de active; din punctul de vedere al echilibrului binelui Biblioteca "Runivers" SEMEN GRUZENBERG și răul - în acele cazuri în care, făcând un rău mai mic, un rău în mod deliberat mai mare este suprimat, preponderența activului asupra pasivului va fi, desigur, de partea binelui activ și, în consecință, suma de binele pozitiv nu poate decât să crească, dar nu să scadă în niciun fel Prin urmare, învățătura lui Tolstoi poate fi acceptată, cu singurul avertisment că predicarea nerezistenței la rău trebuie înțeleasă nu în sensul unei porunci necondiționate (imperativ categoric) de a nu rezista răului vreunui rău, ci doar în sensul postulatul de a nu rezista răului mai mare față de răului mai mic, adică- e nu depășiți autoapărarea morală Încercările lui James Selley și Leo Tolstoi de a reconcilia postulatele pesimismului și optimismului suferă de un neajuns inerent oricărui meliorism în general: deoarece aceste teorii admit răul ca o condiție inalienabilă, adică, Elementul necesar al moralei ordinii minore, în măsura în care se încadrează inevitabil în aceeași antinitate internă pe care se sprijină tot pesimismul (cererea și negarea simultană a progresului), pentru că, cu cealaltă latură, acestea permit posibilitatea îmbunătățirii nefinale a pământului (sau o vârstă nesfârșită a sumei Bucurați-vă de viață), în măsura în care se încadrează cu inevitabilitate logică în aceeași antinomie

ireconciliabilă pe care se sprijină tot optimismul (asumarea simultană a eliminării și inamovibilității răului și a suferinței vieții) Astfel, teoria permisibilității răului, în timp ce combină punctele de plecare ale pesimismului și optimismului, combină inevitabil și erorile logice ale concluziilor pesimismului și optimismului (Urmează sfârșitul) Semyon Gruzenberg Biblioteca "Runivers" Principiul celei mai mici măsuri de forțe Ideea de experiență pură a fost simțită de Avenarius ca pe o nevoie deosebită convingătoare, iar toate acele principii diferite pe care le-a introdus în învățătura sa ar trebui să servească la justificarea acestei idei Supus influenței sale coercitive, Avenarius și-a dedicat toată activitatea sa filosofică pentru a o fundamenta și justifica Această idee servește ca un singur început, legând prevederile sale Dar în cursul dezvoltării sale treptate, Avenarius și-a propus, în fundamentarea ideii de experiență pură, din diferite puncte de vedere, și pentru a o justifica a invocat succesiv principii diferite După diferența dintre aceste puncte de vedere și aceste principii în dezvoltarea concepțiilor lui Avenarius, se pot contura două perioade: precritică și propriu-zis empirico-critică În prima perioadă a dezvoltării sale, Avenarius obișnuia să fundamenteze ideea de experiență pură "principiul celei mai mici măsuri de forță", pe care intenționăm să-l luăm în considerare în acest articol "Prolegomene" și prelegere introductivă Prima lucrare sistematică a lui Avenarius, în urma studiului său istoric despre Spinoza, este numele său - Philosophie ais Denken der Welt gcmãss dem Princip des kleinsten Kraft-mases Prolegomena gu einer Kritik der reinen Erfahrung - și prima sa prelegere, prelegerea introductivă la Universitatea din Leipzig - Ueber die Stellung der Psychologie gur Philosophie - cmm sunt singurele și, în plus, destul de slabe, având în vedere nesemnificația volumului lor, surse pentru restabilirea istoriei dezvoltării viitorului întemeietor al empiriocriticii în acea perioadă Biblioteca "Runivers" DAVID VIKTOROV care precede justificarea acestei din urmă În ceea ce privește tematica sa, prelegerea introductivă se alătură Prolegomenelor, fiind, parcă, un comentariu asupra unor puncte de vedere rămase în umbră în Prolegomene "Prolegomenele" și prelegerea * sunt astfel un întreg În ceea ce privește "Prolegomenele", ele sunt destinate unui spectru larg de cititori, deosebindu-se favorabil prin accesibilitate de lucrările ulterioare ale lui Avenarius, excesiv decorate cu tot felul de "ornamentări învățate" Programul conturat de Avenarius în Prolegomene nu se distinge prin originalitate și independență nici în punctele sale de plecare, nici în concluziile sale Însuși autorul, în prefața la Prolegomene, spune că consideră părerile exprimate de el "mai mult ca pe ale altcuiva decât ca pe proprietatea sa" Dar, recunoscând o asemenea autocaracterizare ca fiind corectă, trebuie să vedem totuși semnificația valoroasă a Prolegomenelor în această lipsă de independență Lipsa de independență și originalitate, firească în prima lucrare filosofică, face posibilă urmărirea influențelor mentale sub care s-a aflat tânărul doctor în filosofie Acest lucru este important pentru înțelegerea învățăturilor ulterioare ale lui Avenarius În același timp, influențele mentale experimentate de Avenarius în această perioadă a dezvoltării sale au fost atât de semnificative încât într-o analiză critică a Prolegomenelor trebuie să vorbim mai mult despre alți scriitori care au influențat autorul lor decât despre autorul lor însuși Printre astfel de scriitori, ne vom concentra în primul rând pe Karl Goering și apoi vom trece deja la o cunoaștere a principiului celei mai mici măsuri de forță Karl Goering Cu doi ani înainte de apariția Prolegomenului, în , prima parte a Sistemului de filosofie

critică a fost publicată de Karl Göring, un profesor de la Leipzig pe care Avenariu îl cunoștea personal Acest eseu, pentru o moarte prematură i) S s) Cari Gôring-System der kritischen Philosophie T Lpzg Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL CELUI MAI MIR autor, a rămas neterminată, dar acest lucru nu-i scade importanța pentru acoperirea preliminară a acelei direcții a filozofiei științifice, de la care se ramifică empiriocritica Pentru scopurile noastre, interesează doar prima parte a "Sistemului", care conține fundamentele psihologice ale teoriei cunoașterii și o schiță a teoriei cunoașterii, care, după Windelband, reprezintă cel mai nobil tip de doctrină a cunoașterii , construit pe baze antropologice În ceea ce privește puterea talentului său speculativ, Goering este semnificativ mai scăzut decât Avenarius Unele dintre ideile adoptate de Avenarius sunt prezentate de Goering într-o formă mai simplă și mai accesibilă În plus, opera sa este plină de citate și, datorită acestui fapt, cunoaște surse din care Avenarius ar putea trage și el Numind sistemul său de filosofie "critic", Hering, totuși, nu folosește acest termen în același sens pe care îl are în filosofia critică a lui Kant Filosofia acestuia din urmă este recunoscută de Hering ca fiind dogmatică, iar raționamentul pe care îl dă în favoarea opiniei sale arată cum înțelege el sarcinile speculației critice Potrivit lui Göring, Kant a acceptat învățături psihologice vechi, eronate, necritice despre esența și originea conceptelor abstracte, datorită cărora teoria experienței sale, în ciuda unui studiu critic al capacității rațiunii, s-a apropiat mult de teoria dogmatică a experienței *) Prin "critică" Goering înseamnă, în primul rând, doctrina psihologică a esenței și originii cunoașterii, teoria psihologică a cunoașterii, adică ceea ce se numește de obicei în idealismul critic descrierea cunoașterii, metoda genetică de investigare a acesteia Într-adevăr, Sistemul de filozofie critică al lui Goering se deschide cu un studiu al "fundamentelor psihologice ale cunoașterii" Întreaga primă parte a acestuia este dedicată unei analize critice a învățăturilor psihologice despre senzații, sentimente și voință, deoarece aceste experiențe emoționale afectează procesul de cunoaștere Prin urmare, în construcția sistemului lui Hering, astfel de studii sunt de o importanță capitală, ceea ce cu greu ar putea fi pe primul loc în epistemologia critică Scoate-le afară *) b I Biblioteca "Runivers" DAVID VIKTOROV Goering propune în special "Cercetarea vieții mentale a unui nou-născut uman", publicat de profesorul de medicină Kussmaul Aceste studii ale lui Kussmaul și ale altora ca ei erau cunoscute lui Avenarius și folosite de el în teoria sa ulterioară a cunoașterii Interpretarea psihologică a sarcinilor studiului critic al cunoașterii și-a jucat rolul și în empiriocritică "Critica" experienței este înțeleasă inițial la Avenarius în același sens ca și la Goering Susținându-și teoria cunoașterii despre psihologie, Gering include gândirea, procesele cognitive în general, printre alte funcții mentale În consecinţă, el vede defectul teoriei aprioristice a cunoaşterii în faptul că izolează artificial gândirea*) Conform conceptului psihologic general împărtășit de Goring, procesele cognitive sunt supuse unor funcții inconștiente, de natură mai mult organică decât psihologică În descrierea sa a dezvoltării naturale a intelectului, Goering pleacă de la Schopenhauer Voluntarismul lui Schopenhauer este o contribuție valoroasă la psihologie "Meritul incontestabil (al lui Schopenhauer) rămâne că, subliniind în mod clar dominația voinței în omul natural, a deschis calea unei înțelegeri mai corecte a vieții mentale") În conceptul psihologic împărtășit de Goering, se afirmă astfel primatul voinței, iar recunoașterea priorității voinței duce la rândul său la

recunoașterea inconștienței sale și a lipsei sale de scop: "voința precede alte funcții, deci voința în însuși este orb și fără scop") De aici rezultă natura secundară și derivativitatea sentimentului Sentimentele servesc doar ca etichete, în mijlocul conștiinței, ale acțiunii aspirațiilor inconștiente Sentimentele sunt inseparabile de voință; ca stări inseparabile de voință, sentimentele nu constituie o clasă specială de elemente mentale și, prin urmare, recunoașterea "o capacitate specială de a simți este eronată" În dependenţă directă de) Între timp, procesul de apercepție, ca orice alt proces mecanic, poate fi desfășurat numai în funcție de condițiile reale în care este plasată implementarea lui, iar a-i impune cerințele subiective de oportunitate ar fi contrar metodelor științifice de analiză psihofizică , ar fi în contradicție cu natura procesului mecanic Din această cauză, principiul celei mai mici măsuri de forţe din Prolegomene capătă în mod predominant sensul unei legi cu adevărat operatoare, căreia gândirea umană se supune inconştient în mişcarea sa înainte "Supunând principiului celei mai mici măsuri de forță", scrie, de exemplu, Avenarius, "ne-am asimilat inalienabil vorbirea nouă înșine și, conform acestui principiu, ea continuă să se dezvolte") Astfel, Avenarius folosește principiul celei mai mici măsuri de forță în primul rând în sensul său metafizic inadmisibil, în limbajul lui Wundt Unul dintre cei mai talentați studenți ai lui Avenarius, Joseph Petzoldt, a supus principiul celei mai mici măsuri de forță unei critici detaliate, parțial într-un articol special, care a fost editat de însuși Avenarius), parțial în ultima sa lucrare dedicată introducerii experiență pură în filozofie) Doar o anumită semnificație preliminară Petzoldt este gata să recunoască în spatele acestui principiu Știința nu este o economie, la fel cum lumina nu este o mișcare ondulată, iar statul nu este un organism Dacă ne amintim acest lucru, atunci, desigur, astfel de imagini nu sunt într-o anumită măsură inutile pentru concluzia psihologică inițială) Prolegomene S ') Prolegomene S) Joseph Petzoldt -Zu Richard Avenarius Princip d kleinsten Kraftmasses u zum Begriff der Philosophie V f înțelept Phil i) Joseph Petzoldt - Einfiihrung in die Philosophie der reinen Erfahrung IL B Lpzg S și d Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" DAVID VIKTOROV conceptele numeroaselor descoperiri din domeniul științei sunt la fel de necesare ca imaginea mișcării oscilatorii a eterului pentru explicarea luminii Dar faptele nu sunt acoperite de imagini, iar noi avem dreptul să cerem în viitor concepte care să corespundă direct faptelor Cu toate acestea, remarcile critice ale lui Petzoldt privesc nu numai pe Avenarius, ci si principiul economiei din teoria cunoasterii lui Mach Conștientizarea insuficienței principiului celei mai mici măsuri de forță nu a fost aparent străină lui Avenarius însuși, așa cum este indicat de soarta ulterioară a acestui principiu în istoria empiriocriticii Deja în prelegerea introductivă nu există indicii directe ale acestui principiu, iar în Critica experienței pure este complet absent Cunoscuta analogie între concluziile Prolegomenelor și Criticii, în ceea ce privește interpretarea proceselor de înțelegere și cunoaștere, se explică, în opinia noastră, nu prin efectul rezidual al acestui principiu, care a dispărut fără urmă, dând drum spre alte principii, dar din alte motive Această asemănare are, poate, principala ei sursă faptul că teoria apercepției a lui Steinthal, oarecum complicată de teoriile psihologice legate de apercepție, a trecut de la Prolegomene la Critică Punct de vedere psihologic și idealist în Prolegomene Prolegomenele criticii experienței pure au apărut în , iar primul volum din Critica experienței pure a apărut în În cei

doisprezece ani care au despărțit Prolegomenele de Critică, Avenarius nu a publicat decât o prelegere introductivă susținută la Universitatea din Leipzig și două mici articole cu caracter editorial Istorie d) O posibilă aluzie la principiul celei mai mici măsuri de forță este cuprinsă în S al Criticii Dar aici Avenarius îi atribuie un rol mai degrabă secundar, subordonat În menționatul § se spune că gândirea este întotdeauna interesată în principal de rezolvarea problemei în sine și numai indirect în simplitate Soluții Când există mai multe metode de rezolvare, de obicei se preferă nu cele mai simple, ci celei care oferă un număr mai mare de soluții Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL CELUI MAI MIR Gama de gândire interioară care a avut loc în el în acest timp nu a lăsat urme evidente în activitatea sa literară și, prin urmare, ne este necunoscută exact, în detalii separate Unele presupuneri despre aceasta pot fi făcute comparând "Prolegomenele" cu scrierile ulterioare ale lui Avenarius În același timp, va fi clarificată relația dintre opiniile exprimate în Prolegomene și empiriocritica ulterioară și, în același timp, va trebui să se clarifice și dacă Prolegomenele corespund într-adevăr conceptului de prolegomen, adică fie că pot servi într-adevăr ca primă introducere în empiriocritica, fie că se familiarizează dinainte, într-o formă mai populară, cu concluziile empiriocriticii în cele din urmă consacrate În prefața la Prolegomene, Avenarius promite să-și dedice următoarea lucrare în special "problemelor conștiinței de sine, spațiului și timpului " Dar această promisiune nu a fost îndeplinită de el și nu a fost publicată o astfel de lucrare de el Scrierile care au urmat Prolegomenelor sunt întocmite după un alt plan, în care problemele conturate de Avenarius nu sunt deloc în primul rând și nici măcar nu sunt atinse deloc în sensul pe care și-a propus autorul Prolegomenelor Interesele și convingerile filozofice ale lui Avenarius s-au abătut în mod evident de la direcția lor anterioară și el însuși subliniază acest lucru atât în Critica experienței pure, cât și în lucrarea sa ulterioară, Înțelegerea lumii umane, fără a acorda o importanță deosebită schimbării care a avut loc loc ia "Dacă Critica experienței pure", scrie Avenarius, pe cealaltă parte a ajuns la alte rezultate finale decât "Prolegomenele", atunci aceasta nu va necesita, desigur, scuze speciale M-aş bucura dacă numai Kr·ch •op nu conținea contradicții interne și mi s-ar părea lipsit de importanță dacă ar contrazice Prolegomenele într-un punct sau altul; asta ar însemna că tocmai în acest punct a mers mai departe decât munca ei anterioară" *) Cu o mai mare certitudine, invers H Prolegomene S) Kritik d Reinen Erfahrung Lpzg IBS XVI * Biblioteca "Runivers" DAVID VIKTOROV "Noua cale" a "Criticii experienței pure" este stabilită pe "vechea cale" a "Prolegomenelor" în "Înțelegerea lumii umane" Trecerea treptată de la vechea cale la cea nouă, deoarece poate fi urmărită pe datele primei perioade precritice din activitatea lui Avenarius, ar fi trebuit să se realizeze în principal în jurul relației dintre interpretarea psihologică a cunoștințelor și luarea în considerare fiziologică și biologică a acesteia, în primul rând, și în jurul relației dintre subiectiv și obiectiv, în al doilea rând În procesul de dezvoltare ulterioară, în primul rând, a fost surprins punctul de vedere psihologic și idealist, a cărui prezență în Prolegomeni a fost ulterior indicată de însuși Avenarius Să ne oprim mai întâi asupra primului dintre aceste puncte În Prolegomeni se disting trei tipuri de "înțelegere" și "explicație": fiziologică, psihologică și înțelegere din experiența pură Prin înțelegere fiziologică, Avenarius înseamnă acele cazuri în care ideile obișnuite, tradiționale, păstrate prin procesul obișnuinței, sunt implicate ca factori de explicație O astfel

de înțelegere "este determinată mai fiziologic" Acestea sunt acele percepții, a căror origine se explică prin condiții "comune sufletului și organismului trupesc", și care permit să se considere conceptele, indiferent de compoziția lor, "numai ca mijloace de activitate sufletească comună, la fel ca sentimentele , dorințe și, de asemenea, mișcări " Deasupra acestui nivel inferior de înțelegere se ridică direct al doilea nivel de explicație și înțelegere, cel psihologic Aici, orice dat de conștiință acționează ca un factor de înțelegere; ea, ca atare, este considerată cunoscută și explicativă în virtutea simplei sale date în conștiință, indiferent de obiectul cunoașterii Empirismul naiv se află în această etapă În cele din urmă, cel mai înalt nivel este acordat experienței științifice; în aceasta din urmă este permis doar un astfel de conținut, care este dat de obiectul însuși, adică este permis doar conţinutul experienţei pure) Înțelegerea fiziologică iese în evidență într-un grup special și se opune înțelegerii psihologice și științifice) I)er mensehliche Weltbegrifi' S XI-XII) Prolegomene S - Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL CELUI MAI MIR nume Pe de altă parte, în Critica experienței pure, metoda de investigare indicată în cuvintele de mai sus este extinsă, așa cum se va arăta mai jos, la tot felul de activități teoretice și practice ale sufletului Treapta inferioară a "oamenilor-prolego" le înlocuiește pe cele superioare Dintre ultimele două, treapta cea mai înaltă, treapta experienței științifice pure, nu a fost justificată nici fiziologic, nici psihologic, cu excepția referirii la principiul celei mai mici măsuri de forță Relația dintre înțelegerea științifică și înțelegerea psihologică a rămas în mare parte neexplicată Din cauza lipsei de clarificare a relației lor, criteriile pentru ambele înțelegeri ar putea intra în conflict Iar Prolegomenele nu numai că prevede posibilitatea unui astfel de conflict, ci admite în mod deschis cazuri individuale ale acestuia, atunci când criteriul dăruirii simple în conștiință, criteriul necesității psihologice, primește asupra criteriului dăruirii prin intermediul obiectului singur Și anume unele construcții care nu pot fi scoase din uz științific, de exemplu teoria atomistă și unele categorii, de exemplu, categoria substanței din sfera parțială a acestui concept, sunt recunoscute de Avenarius ca astfel de "funcții auxiliare" care sunt necesare "psihologic" pentru a genera o "impresie de înțelegere", în ciuda faptul că nu rezistă deloc testului științific, pură experiență Categoria substanței, de exemplu, este o "funcție auxiliară necesară din punct de vedere psihologic", deoarece doar cu ajutorul ei mintea noastră ajunge la ideea de variabilitate absolută *) Un fel de "temeiuri psihologice" pot participa în mod independent la purificarea experienței și chiar interzice eliminarea acestor sau a altor date de origine extraexperimentală În următoarele cuvinte, este transmisă subordonarea experienței științifice unor astfel de temeiuri psihologice" "Deși în prezent nu mai poate exista nicio îndoială fără îndoială că substanța este aparent conținută doar în experiența necontrolată și, în realitate, nu este conținută în nicio experiență verificată, cu toate acestea, chiar și în prezent, se poate îndoi dacă va nu rezultă, în ciuda acestui fapt, eliminarea necesară a unei substanțe imposibilă în i) Ib S Biblioteca "Runivers" DAVID VIKTOROV forța altor temeiuri, poate, psihologice" Ieșirea din astfel de conflicte nu este indicată și esența "temeiurilor psihologice" care sunt vinovate de ele nu este explicată mai îndeaproape Împreună cu apercepția, a fost permisă și asistența asociațiilor, fuziunii și a altor procese mentale inferioare, a căror finalizare era apercepția

Principiul celei mai mici măsuri de forțe nu era capabil să aducă unitatea finală Ulterior, Avenarius a spus că în Prolegomene a explicat apercepția teoretică "din așa-zisul punct de vedere psihologic" *) Toate acestea împreună au făcut instabilă poziția ocupată de Avenarius * în teoria proceselor cognitive și au creat condiții care au favorizat trecerea de la vechea cale la cea nouă Un alt punct în care ar putea apărea o schimbare de curs a fost problema relației dintre subiectiv și obiectiv După eliminarea substanței, la care duce cursul progresiv al gândirii umane, ființa, după părerile lui Avenarius în această perioadă a dezvoltării sale, va fi concepută în ceea ce privește conținutul său ca senzație, iar sub formă ca mișcare s) Prin urmare, în procesul de percepție, va trebui să vedem "nu doar continuarea mișcării, ci și continuarea senzației": o senzație obiectivă se transformă într-una subiectivă În legătură cu aceasta, a apărut întrebarea despre relația lor reciprocă Întrebarea este dacă corespondența dintre senzația subiectivă și obiectivă este admisibilă și posibilă Corespondența lor completă, s-ar părea, a rezultat în mod firesc din teoria percepției indicată "Cu toate acestea, scrie Avenarius despre acest subiect, ar fi prematur să tragem concluzia că, într-o asemenea viziune, senzația subiectivă trebuie să fie *) Prolegomene S) Kritik der reinen Erfahrung II B S , s) În același timp, Avenarius a fost parțial influențat de ideile fantastice ale lui Zöllner despre atomii conștienți În cartea sa Despre natura cometelor, Zöllner a apărat destul de serios opinia că diferite forme de mișcare moleculară corespund sentimentelor de plăcut și neplăcut sentimente în funcție de poziția lor în rotația orbitei Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL CEI MAI MAI MĂSURI DE FORȚĂ realizat ca obiectivul, deoarece tocmai coordonarea mișcării și a senzației ar necesita ca o schimbare a mișcării, care are loc - conform cunoștințelor noastre moderne - în actul percepției, să existe o schimbare a senzației și obiectiv i se pare lui Avenarius atât de prematur: "nu ar fi, poate, nu mai puțin prematur să afirmăm că nu vom realiza niciodată o asemenea concepție științifică a actului normal de percepție, dat mai ales în cele mai simple condiții, care ne-ar permite să echivalează mișcările inițiale și finale în acest act"? Întrebarea rămâne astfel deschisă, dar deja în prelegerea introductivă se rezolvă o întrebare asemănătoare în spiritul subiectivismului necondiționat Aici Avenarius nu mai vede nicio ieșire din "sfera subiectivă", întrucât "percepțiile sunt doar reprezentări ale subiectului gânditor", și deci și "experiența, care este o combinație de percepții, este în primul rând doar o ființă interioară, care nu conține o ființă exterioară" *) Pe de o parte, Avenarius manifestă indecizie și ezitare în această chestiune, pe de altă parte, dezvăluie o înclinație evidentă către idealismul subiectiv Această înclinație a lui a fost înțeleasă de Avenarius, care mai târziu a numit idealistă calea indicată de Prolegomeni) Noua cale pe care se îmbarca Avenarius a deviat în direcția realistului În Prolegomena, Avenarius a acționat ca un profet, punându-se, printre altele, să prezică rezultatele finale ale dezvoltării gândirii filozofice Istoria propriei sale filozofii arată cât de ingros a fost rolul pe care l-a asumat în acest domeniu Problemele puse în Prolegomene necesită, din punct de vedere empirio-critic ulterior, o altă formulare și chiar o altă soluție "Prolegomene" se referă la perioada precritică; în această primă lucrare sistematică a lui Avenarius nu există încă acelea speciale *) Prolegomena S) Ueber die Stellung der Psychologie zur Philosophie S) Der menschliche Weltbegriff S IX Biblioteca "Runivers" DAVID VIKTOROV empiriocritică, nu există nici o schemă particulară de concepte în care să fie incluse

învățăturile empiriocriticii de mai târziu Pentru înțelegerea istoriei dezvoltării personale a fondatorului empiriocriticii, Prolegomenele oferă material valoros, dar introduc puțin în Critica experienței pure În istoria empiriocriticii, Prolegomenele le vor lua locul în măsura în care concepţiile dezvoltate în ele se alătură teoriei cunoaşterii a gânditorului Ernst Mach, asemănător cu Avenarius în spirit David Viktorov Biblioteca "Runivers" geniul scandinav d) VI Ocupați cu evaluarea ideii lui Ibsen și a genezei acesteia, până acum nu am făcut aproape nicio analiză a laturii pur artistice a creațiilor lui Ibsen Partea principală a acestei sarcini, analiza simbolismului lui Ibsen, ne este dedicată, în legătură cu teoria generală a simbolismului, într-un articol special Aici, neapărat, ne vom limita doar la câțiva În primul rând, despre însăși forma operelor lui Ibsen Cultul personalității eroice, valoroase din punct de vedere formal, a făcut pentru Ibsen o formă inevitabilă de dramă Care este condiția favorabilă dramei literare, această suprafață oglindă care reflectă esența artei scenice? La citirea unei drame, se cere ca figurile oamenilor, în raport cu care ne este dat tot ceea ce este exterior (înfățișare, cuvinte, fapte), să fie, parcă, vizibile fizic, proiectate pe fundalul vizual fixat de ultimul Observație Principalul mijloc pentru această vizibilitate și proiecție este foarte simplu: este pronunția repetată, sau punerea pe foaie în linia roșie a numelui propriu - ca acea icoană, care, prin asociere pură, poate apela o anumită imagine individuală în reprezentarea Și aici este de mare avantaj să luăm personalități puternice și strălucitoare pentru drama literară: cu cât sunt mai strălucitoare și mai puternice, cu atât mai bogat este conținutul care se aprinde în noi din pronunțarea propriului nume Cezar! - și este imposibil de enumerat ceea ce apare în minte Această cerință a dramei literare era evident prezentă *) "Încercare Filosofie și Psihologie*, Nr Biblioteca "Runivers" n t a p i r b în opera lui Ibsen Dar chiar și atunci, când personajele lui nu erau puternice (de exemplu, Falk, Borkman), el a considerat în continuare px ca atare și, prin urmare, a preluat în mod natural forma dramatică *) Cât despre scena însăși, care, cu rate eterne, piesa literară își plătește însă datoria, ea cere: pe de o parte, o schimbare a conținutului dat pe ea; pe de altă parte, că acest conținut ar trebui să fie acțiunile, acțiunile oamenilor Ambele sunt exprimate într-o singură frază: dezvoltarea acțiunii Prima cerință a artei scenice se bazează pe faptul că în acest caz înrobirea conștiinței perceptive, a spectatorului, este deosebit de mare Pentru actul de percepție artistică, el nu este conectat cu un obiect parțial - el însuși a devenit o parte pasivă a unei noi vieți, autosuficientă, care include unitățile de bază ale vieții - oamenii vii Și astfel, pentru ca spectatorul să se împace cu acest dormit al său, și să trimită o sancțiune la ceea ce se întâmplă pe scenă, este necesar, în primul rând, ca acest conținut al scenei să se schimbe, înrobind atenția cu cea analitică puterea de schimbare În plus, întrucât această dinamică a scenei trebuie să urmeze un anumit plan, resimțit de spectator (altfel, un nonsens pur, fără speranță), acest dinamism al conținutului prezentat este o garanție internă a spectacolului ultim, și de aici și temporalitatea somnul privitorului: sentimentul acestei temporalități este o condiție prealabilă inconștientă pentru sancționarea scenelor de către spectator A doua cerință a artei scenice este ca conținutul vieții adus pe scenă să fie constituit în principal din acțiuni, fapte Această cerință este legată, pe de o parte, de faptul că, printre elementele autonome ale unei persoane, sunt acțiunile și acțiunile care au o dinamică tangibilă; pe

de altă parte, și faptul că numai pe această cale se creează) În sensul rolului indicat al numelui propriu, Ibsen l-a făcut adesea titlul pieselor sale ("Brand", "Peer Gynt", "Nora", "Hedda Gabler", "Builder of the Sun") Și tocmai acolo unde prezența puterii eroului este cel mai falsificată este acolo unde tendința de a folosi acest mijloc extern de sugestiv este cel mai puternic exprimată: John Gabriel Borkman - întregul nume al eroului falimentar și al eroului falimentar "este scris în întregime Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV miezul ferm al credinței că imaginea vie - mediumul (actorul) - nu este altceva decât imaginea cerută, înrădăcinată într-un fel pe această scenă Cert este că acțiunea unei persoane este singurul lucru din el care, perceput din exterior, nu poate fi simulat în esența sa: spre deosebire de cuvinte și de întregul sistem de semne expresive, o acțiune, un act, în ideea sa este un expresie intrinsec valoroasă a psihicului în exterior Pe această bază, și veșnica îndoială a motivelor fiecărui act nu îl împiedică să caracterizeze în mod specific o anumită persoană în profunzime Prin urmare, din moment ce scena este doar vorbind și mimând, nu putem fi siguri că în interiorul actorului există și o realitate individuală corespunzătoare - experiențe corespunzătoare; nu există niciodată nicio certitudine că imaginea vie a actorului, nu doar ca o cocă strălucitoare, este identică cu imaginea artistului- autor Centrul iluziei de pe scenă este creat mai întâi de un act, ca atare caracteristică externă a unei persoane, care nu este un mijloc, ci un scop Dacă un actor sărută o actriță, este într-adevăr un bărbat care sărută o femeie evazivă; când un actor devine, într-o criză de răzbunare satisfăcută, al cincilea pe capul altuia - aici este dată descriptiv dizgrația unui om În același timp, cunoașterea faptului că toate acțiunile și acțiunile scenice sunt în mod evident simulate, deoarece nu conduc la rezultatele lor reale, nu interferează cu sentimentul necesar Revenind cu aceste premise ale scenei la Ibsen, constatăm că piesele sale sunt esența piesei, destinate punerii în scenă încă din primul minut: conținut dinamic, și, în plus, constând tocmai în acțiuni-acțiuni, și trebuie să conțină lucrări artistice care vizează la înfățișarea eroilor, oameni cu voință individuală puternică ȘI Protagoras, ca prim pozitivist, se bazează doar pe fapte și nu are nevoie de nicio premisă metafizică^ Subsumând o asemenea "justificare" învățăturilor lui Protagoras, Platon nu l-a ajutat pe Protagoras, ci pe el însuși, ca critică a sa Prezentându-și învățătura ca fiind bazată pe metafizica lui Heraclit, apoi se întoarce împotriva acesteia din urmă Doctrina lui Heraclit despre variabilitatea infinită și instabilitatea ființei contrazice, după Platon, însăși posibilitatea cunoașterii și este ostilă științei Dar, de fapt, Heraclit era foarte departe de a reprezenta ființa în spiritul teogoniei hesiodice - ca ceva complet haotic; dimpotrivă, el vorbește despre foc ca "aprindere și stingere după măsură" Imobilitatea absolută nu este absolut necesară pentru posibilitatea cunoașterii; asta dovedește cel puțin existența unei psihologii-științe care studiază o astfel de ființă "fluid" precum viața noastră spirituală Astfel, Platon nu numai că a adus sub învățăturile lui Protagoras fundamentul heraclitismului, care îi era cu totul nepotrivit, ci și a prezentat această din urmă învățătură într-o formă deformată și cu o asemenea deformare, parcă ostilă științei În plus, sunt problematice și acele concluzii în spiritul subiectivismului extrem pe care Platon le trage din relativism Din teza lui Protagoras despre realitatea subiectivă a tuturor fenomenelor conștiinței, Platon trage o concluzie despre același adevăr pentru fiecare dintre opiniile sale Cuvântul este luat de Platon nu în sensul realului, ci în sensul

adevărat, iar poziția lui Protagoras că omul este măsura tuturor lucrurilor este înțeleasă de el în sensul oricărei persoane individuale Dar dacă relativismul este izolat atât de presupozițiile heracliteene, cât și de concluzii în spiritul subiectivismului extrem, atunci sub această formă relativismul, după Laas, nu ar putea fi acceptat de Platon Căci Platon exprimă un anumit tip de gândire, ghidată de anumite motive subiective care au o influență puternică asupra oamenilor și au determinat dominația istorică a platonismului Laas stabilește $ astfel de motive: i) o evaluare exagerată a matematicii și o imitație nefirească în filozofie a modelelor sale (latura matematizantă sau scolastică a planului *) Biblioteca Runiverse · RECENZIE carte tip de ton);) efortul de a aduce toate cunoștințele științifice și activitatea morală sub astfel de principii - și, dacă este posibil, sub unul singur - care, fiind absolute, nu ar mai avea nevoie de nicio fundamentare ulterioară (tândirea pentru necondiționat);) credința în existența unor astfel de norme, care, fiind ele însele de origine neexperimentală, fac posibilă pentru prima dată această experiență, dându-i un scop și direcții (latura raționalistă sau aprioristă a platonismului);) credința că, alături de stări de conștiință pasive și condiționate din exterior, precum percepția, există și manifestări spontane active ale sinelui nostru, de exemplu, un act de judecată (motivul spontaneității);) credința că principiul spiritual pe care îl găsim în noi înșine corespunde unei patrii nepământene, unei lumi suprasensibile (un motiv transcendental sau suprasensibil) În stabilirea acestor motive, Laas ia în considerare și ce influență au avut asupra diverșilor filozofi ai modului platonic de gândire A arăta cât de mult mai bine pozitivismul poate oferi o bază filosofică pentru știință și activitatea morală decât idealismul este sarcina volumelor și ale acestui studiu În literatura rusă, numele lui Laas a fost menționat destul de rar O expunere a opiniilor sale este dată de Lesevici în cartea: "Ce este filosofia științifică?" și N D Vinogradov în lucrarea sa despre filosofia lui Hume În ceea ce privește traducerea, dezavantajele acesteia includ formarea nereușită de cuvinte noi, de exemplu: allverbindlich - obligatoriu, schnellfertige Resemnare - demisii grăbite Nu este clar cum, unde în original se află cuvântul die Prosopopoeie (personificare), în rusă, traducerea s-a dovedit a fi cuvântul "prosopotya" (p) În plus, în multe locuri sunt lăsate între paranteze și alte traduceri, care doar interferează cu lectura, de exemplu: "Platonistul nostru încearcă și aici să folosească ideile (aplică ideile) ca fir de ghidare; cu toate acestea, încercarea lui se dovedește a fi complet nereușită (eșuează complet) (p) În ansamblu, traducătorul și-a făcut treaba satisfăcător, mai ales dacă se ține cont de dificultățile de traducere care constituie perioadele lungi și adesea confuze ale lui Laas - Evg Borichevski Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Dr S Meumann Einfíihrung in die Aesthetik der Gegen-wart Leipzig, În literatura modernă despre estetică, o mare problemă este absența unor astfel de lucrări care să familiarizeze mai mult sau mai puțin pe deplin cu tabloul pestriț și complex pe care îl prezintă această știință Cartea lui Maiman umple parțial acest gol Dintre vechea estetică, autorul se oprește în detaliu asupra lui Fechner și a încercării sale de a construi o estetică pur empirică pe baza metodei experimentale Mult spațiu a fost dedicat revizuirii dezvoltării esteticii experimentale de la Fechner Deși Meiman recunoaște că până acum a bâjbâit și nu și-a putut pune nicio sarcină sistematică clară, totuși el este susținătorul ei înfocat Referindu-se la luarea în considerare a diferitelor domenii ale esteticii moderne, Meiman se

oprește în primul rând asupra a două înțelegeri ostile una față de cealaltă a însăși misiunii acestei științe Un grup de esteticieni își vede scopul în stabilirea unor norme, acele reguli pe care trebuie să le respecte frumusețea (estetica normativă) Dimpotrivă, estetica descriptivă nu pornește din concepte și norme generale, ci din experiență, din descrierea acelor condiții în care se naște plăcerea artistică În timp ce estetica normativă, fără a ține seama de experiență, își începe însăși investigația cu stabilirea normelor, estetica descriptivă consideră posibilă stabilirea normelor doar la finalul unei investigații pe baza studiului empiric al fenomenelor estetice Simpatiile autorului sunt în întregime de partea acestuia din urmă • În limitele esteticii descriptive, ne întâlnim din nou cu cele mai diverse direcții Unii privesc estetica ca pe o știință care studiază experiențele estetice și este o ramură a psihologiei (estetica psihologică); în același timp, esteticianul poate pleca de la propriile experiențe și se poate baza pe metoda autoobservării (Volkelt, Lipps, Siebek) sau poate folosi metoda experimentală (Külpe, Lehmann și autorul însuși) sau - dacă te uiți la psihologie ca parte a fiziologiei - construiți o estetică fiziologică (Grant Allen, Georg Girt, Kar- stanien) În fine, alții pleacă de la fapte estetice obiective - de la artă și produsele ei, de la studiul formelor și tipurilor ei - și construiesc o estetică, care, spre deosebire de cele psihologice, se numește obiectivă Meiman distinge probleme estetice principale: i) psihologia plăcerii estetice,) psihologia creativității artistice,) teoria artei și tipurile sale individuale,) problema culturii estetice Pentru a rezolva prima problemă, problema plăcerii estetice, se propun următoarele teorii Cel mai simplu este acela care se mulțumește să accepte simțul estetic înnăscut ca un fapt care nu are nevoie de alte derivații (Shaftesbury, Gutchison, de asemenea Kant) În prezent, aproximativ același punct de vedere este apărat de neokantieni, care văd în judecățile de gust manifestarea unei proprietăți primare a spiritului uman Autorul le reproșează refuzul lor de a face orice încercare de a descompune și mai mult judecata estetică Această deficiență afectează și construcțiile acelor esteticieni care limitează analiza plăcerii artistice prin reducerea acesteia la niște sentimente estetice pre-acceptate (frumos, sublim) Al treilea grup de esteticieni (Siebek, Wundt) consideră plăcerea estetică ca un tip special de contemplare, în care obiectul estetic devine, parcă, întruchiparea proprietăților personalității noastre Esența plăcerii estetice este în contemplarea lucrurilor ca analogi cu sinele nostru Strâns legată de aceste vederi este direcția cunoscută sub numele (Einfühlungsaesthetik) și consideră plăcerea estetică ca un fel de pătrundere directă a sentimentului (Einfühlung) În cuvintele celebrului estetician Fischer, ne punem dispozițiile și gândurile în lucruri și apoi le percepem ca și cum aceste dispoziții ar aparține lucrurilor înseși În prezent, principalul reprezentant al acestei direcții este Lipps, de asemenea Volkelt, Vitazek • Teoria estetică a iluziei de prof Conrad Lange Esența plăcerii estetice, conform lui Lange, este un fel de auto-înșelare conștientă Contemplând, de exemplu, o statuie de marmură, avem serii de reprezentări: i) statuia ne face impresie despre ceva real, viu;) suntem în același timp conștienți că este doar marmură și nu realitate În fluctuația constantă dintre aceste două serii de idei - în autoînșelăciune, în distrugerea lui și crearea lui din nou - se află plăcerea artei Lange subliniază mai ales necesitatea unui moment care "distruge iluzia" și evocă conștiința naturii iluzorii

a ceea ce ne dă arta Altfel, idealul artei ar fi o panoramă sau o figură de ceară; de fapt, acesta este genul său cel mai de jos și tocmai pentru că panorama și figura de ceară ne oferă o iluzie completă a realității fără momente care să o distrugă Maiman critică aspru această teorie Obiecțiile pe care le face împotriva acesteia pot fi reduse la următoarele: i) punctul de plecare al tuturor construcțiilor lui Lange este opoziția unei opere de artă și a realității; dar o operă de artă este și ceva real Diferența dintre realitatea înfățișată și cea nereprezentată nu trebuie confundată cu opoziția dintre real și nereal;) Lange greșește când crede că plăcerea artistică necesită gândirea la natura iluzorie a ceea ce dă arta Acest gând apare doar în momentele de slăbire sau de încetare a plăcerii artistice Dacă considerăm o panoramă sau o figură de ceară ca fiind cel mai de jos fel de artă, nu este din cauza completitătii iluziei pe care o produc, ci din cauza naturii neartistice a mijloacelor prin care se realizează această iluzie; este creat aici exclusiv prin mijloace fizice și optice, care nu au nicio legătură cu reprezentarea artistică;) Opinia încă eronată a lui Lange că noi înșine creăm auto-amăgire: starea de concentrare artistică nu este cauzată de noi, ci de opera de artă în sine, uneori chiar împotriva voinței noastre În sfârșit, Meiman se oprește asupra teoriei lui Groos, pornind de la înțelegerea plăcerii artistice ca reproducere internă, precum și asupra operelor lui Karl Lange, Külpe, Kalischer, Dessoir În ceea ce privește a doua problemă estetică - psihologia creației artistice - atunci estetica se îndreaptă spre soluționarea ei Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE în patru moduri: i) întrucât esteticianul însuși este capabil de o oarecare creativitate artistică, chiar și ca amator, se poate baza pe metoda observației;) se poate baza pe declarațiile artiștilor înșiși despre munca lor (așa-numita Kûnsderaesthetik) sau pe observațiile lor despre acestea;) poate pleca de la lucrările lor și de aici trage concluzii despre natura muncii lor;) poate compara creativitatea artistică cu alte manifestări ale spiritului uman: cu jocul, cu activitatea fanteziei, cu visele, cu starea hipnotică, cu activitatea științifică, și astfel să realizeze o mai bună înțelegere a acesteia Acești esteticieni trebuie să fie și ei incluși aici care fac din obiectul studiului lor cea mai înaltă manifestare a talentului artistic - geniul artistic O sarcină la fel de importantă a esteticii este studiul obiectiv al artei însăși Aici găsim următoarele curente O serie de esteticieni sunt angajați în muncă pur analitică, încercând să ofere o definiție exhaustivă a conceptului de artă și o astfel de diviziune a artelor care ar urma din natura artei însăși De mare importanță a fost metoda genetică comparativă, care constă în compararea aceluiași obiect de artă între diferite popoare cu scopul de a stabili acele forme de bază care se repetă peste tot, și acele modificări pe care această formă de bază le suferă sub influența diferitelor condiții În epoca noastră, studiul etnologic al artei a atins o dezvoltare semnificativă, al cărei rezultat general este că printre cele mai diverse rase aflate în același stadiu de dezvoltare se observă apariția acelorași forme artistice Acest lucru respinge punctul de vedere al lui Taine, potrivit căruia rasa era considerată principalul moment definitoriu al creativității artistice Autorul se oprește și asupra încercărilor de a aplica ideea de evoluție în estetică, asupra cărții lui Guyot și a multor altele Problema culturii estetice este considerată de Meiman cea mai puțin reușită: în locul filosofiei culturii estetice, el oferă pur și simplu o privire de ansamblu asupra diferitelor încercări de a ridica nivelul general al acesteia Un neajuns grav al cărții este eliminarea completă a acelor

probleme pe care ni le pune estetul normativ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE tec Plăcerea estetică are o trăsătură care o separă brusc de orice plăcere pur subiectivă: bucurându-ne estetic de un obiect, îl considerăm nu doar subiectiv plăcut pentru noi, ci cu adevărat frumos și considerăm nerecunoașterea lui ca atare de către o altă persoană ca o lipsă de gust estetic Ar fi foarte superficial să credem că această pretenție de suprasubiectivitate în judecățile estetice este invenția unor teoreticieni dogmatici: luând orice articol critic despre artă, este foarte ușor să găsim acest moment de suprasubiectivitate în judecățile autorului său Până la urmă, dacă nu am pretinde în judecățile noastre estetice la o anumită suprasubiectivitate, nu am putea vorbi de prost și bun gust, ci doar de altele diferite Poate că acest moment de suprasubiectivitate nu este justificat, poate un subiectivism consistent ar fi corect, dar întrucât acest moment este și, mai mult, constituie un anumit fenomen general, nu poate decât să fie o problemă serioasă de estetică Este, de asemenea, clar că această problemă nu poate fi rezolvată printr-o metodă pur empirică, căci aici ne interesează nu numai faptul simplu al unor astfel de judecăți estetice suprasubiective, ci și problema dreptului nostru de a exprima astfel de judecăți și condițiile de acest drept Din păcate, această problemă nu a primit atenția cuvenită în cartea lui Meiman Considerată ca o introducere în estetica modernă, această carte suferă, fără îndoială, de o anumită unilateralitate și incompletitudine (de exemplu, despre Hartmann și Nietzsche nu se spune un cuvânt), dar ca o introducere în "estetica modernă de jos", este foarte oportun și necesar Evg Borichevski Dr Broder Christiansen Psihologie și teoria cunoașterii Tradus din germană E I Borichevkago, editat de B A Fokht Moscova pret k Pamfletul de mai sus a fost scris de un student talentat al profesorului de filozofie de la Freiburg G Rickert Cu o concizie uimitoare, ajungând uneori la virtuozitate, Christiansen dezvoltă principalele propoziții epistemologice ale acelei ramuri a gândirii moderne neo-kantiene, destul de Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE o desemnare certă pentru care este critica teleologică Reprezentanții acestei tendințe consideră nu numai Kant, ci și Fichte, care a înțeles destul de clar caracterul teleologic al metodei critice, drept fondatorii doctrinelor lor filozofice Christiansen își împarte opera în două părți Prima parte este dedicată dovedirii existenței unui domeniu independent special pentru cercetarea epistemologică în comparație cu studiul psihologic al cunoașterii și definirea metodei acestora Autorul îndeplinește această sarcină în acest fel Teoria și psihologia cunoașterii investighează aceeași cunoaștere care are loc în judecăți, dar în timp ce psihologia compară judecățile, ca și procesele mentale, între ele, descompune judecățile în componentele lor mentale și stabilește relații cauzale între elementele individuale ale judecăților, teoria cunoașterea analizează judecățile din punctul de vedere al sensului lor logic, obiectul ei este adevărul judecății, care, nefiind nici o calitate a judecății, nici proprietatea ei efectivă, își servește scopului Diferența dintre obiectele teoriei și psihologia cunoașterii determină diferența dintre metodele lor Spre deosebire de metoda științifică naturală a psihologiei cunoașterii, care stabilește relații cauzale între elementele propriu-zise ale judecății, metoda teoriei cunoașterii este teleologică: dintr-o sarcină principală derivă alta, servind ca mijloc de rezolvare a problemei primul · A doua parte a lucrării lui Christiansen se împarte în două părți În primul, autorul, pornind de la ultima sarcină a actului cognitiv - de a judeca corect valoarea unui

obiect teoretic, dezvoltă un sistem de forme și mijloace care servesc la îndeplinirea acestei sarcini A doua parte, bazată pe ideea că aspirațiile cognitive nu își găsesc desăvârșirea finală în judecăți corecte, ci negative și de aceea obiectul teoretic trebuie transformat în așa fel încât să i se poată atribui o valoare pozitivă din punct de vedere al adevărului , reprezintă deducerea acestor forme de transformare Pe drumul spre implementarea primei sarcini, întâlnim în Christiansen ideea independenței sensului logic al judecății Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE din ființa sa mentală, distincția dintre normă și legea naturii și interpretarea legilor logicii formale, ca norme pe care trebuie să le îndeplinim, străduindu-ne să judecăm corect; atunci ne întâlnim cu referire la sentimentul de necesitate în judecată și conștiința intelectuală, ca ultime criterii pentru certitudinea judecății; Prima parte a celei de-a doua secțiuni a lucrării se încheie cu stabilirea subiectului epistemologic ca idealul pe care ar trebui să devină un subiect empiric care dorește adevărul A doua parte, așa cum am menționat mai sus, fundamentează și derivă un sistem de forme pentru transformarea unui obiect teoretic Formele supraindividuale sau formele epistemologice, care servesc drept principii pentru transformarea obiectelor teoretice în astfel încât să poată fi afirmate în judecăți corecte, ca având valoarea adevărului, Christiansen le consideră pe de o parte rezultatul semnelor formelor empirice și motivele transformării lor pe de altă parte Astfel, de exemplu, este deducția uneia dintre astfel de forme, spațiul, ca fiind identică și omogenă, în contrast cu formele spațiale empirice în schimbare În concluzie, autorul găsește în ideea de realitate absolut identică cu sine o anumită scară, cu ajutorul căreia epistemologul, spre deosebire de psiholog, poate stabili valoarea oricărui sistem de realitate și respinge interpretarea biologică și psihologică a cunoașterea, ca amestecare a faptului și a validității unuia sau altuia concept Prezentarea publică a principalei probleme epistemologice face ca această mică carte să fie foarte potrivită pentru începători să se ocupe de întrebări epistemologice L Liașkevici Cărți și broșuri noi primite de la editori Astrov, Pavel Referitor la cartea lui N Morozov "Revelația în furtună și furtună" Moscova, Art ib C la Baldwin, Lames Mark Gând și Lucruri Londra Vol IL Art Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Vengerov, S A Eseuri despre istoria literaturii ruse Ed al -lea Biblioteca "Lumina" ed S A Venger Artă XII+- C ' eu p k Vetukhov, A Conspirații, vrăji, amulete și alte tipuri de vindecare bazate pe credința în puterea cuvântului Varşovia, Art +VII C i r Ezersky, θ B Alfabetul internațional SPb , Art XПψ Zi C partea Kotlyarevsky, N A Tendințele literare ale erei lui Alexandru Biblioteca "Svetocha" Ed S A Vengerova SPb Art XI - C i r J k Novikov, S A Secretele vieții noastre și sensul lor Moscova, Art C k Oppenheim, G , prof Scrisori către pacienții nervoși Transl lift ed Dr M S Gurevici Moscova, Art C k Raportul Spitalului de Psihiatrie din Orașul Odesa pentru Odesa, Stepnyak-Kravchinsky, S M Andrei Kozhukhov Poli col op partea a IV-a Biblioteca "Lumina" ed S A Vengerova St Petersburg Art XVI-|~ gusa C i r L Schițe și siluete Partea a V-a Poli col op Biblioteca "Lumina" ed S A Vengerova SPb , Art C i p Stoyan, A E Nemurirea sufletului SPb , Art C k Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova SHHHHP Procesul-verbal al următoarei ședințe (închisă cu invitații) din decembrie Ședința a fost deschisă la ora , în holul Consiliului de Administrație al Universității, sub președinția lui V P Serbsky cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor Membrii activi ai Societății: K A Andreev, A O Bachinsky, P V Bezobrazov, D V Viktorov, N

G Gorodensky, A A Grushka, Yu V Kannabikha, N P Korelina, L M Lopatina, I V Popov, P V Preobrazhensky, Prințul V k E N Trubetskoy, G I Chelpanov, G G Shpett și invitații În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) L M Lopatin a citit un rezumat sub titlul: "Chestiunea nemuririi din punct de vedere mecanic" (în memoria lui N I Shishkin)) După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: G I Chelpanov, Principe E N Trubetskoy, P V Preobrazhensky, K A Andreev și A O Bachinsky Şedinţa a fost suspendată la ora CCXXXIIL Procesul-verbal al următoarei ședințe (închisă de oaspeții ei) din ianuarie Ședința a fost deschisă la ora , în Sala de Consiliu a Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ secretar N D Vinogradov, în prezența domnilor membri actuali ai Societății: P V Bezobrazova, D V Viktorova, N G Gorodensky, A A Grushka N V Davydova, Yu V Kannabikha, H P Korelina, P D Pervov, V P Serbsky, Prinț E N Trubetskoy, A N Filippov, V M Hvostov, G I Chelpanov, G G Shpett și invitații În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: i) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) Un membru cu drepturi depline al Societății, V M Petrazhitsky") După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: Prinț E N Trubetskoy, Yu V Kannabikh, V A Savalsky și L M Lopatin) La finalul dezbaterii, L M Lopatin și-a exprimat, în numele celor prezenți, recunoștința referentului pentru un eseu profund interesant) În partea închisă a ședinței, profesorii Universității din Moscova au fost propuși pentru alegerea membrilor cu drepturi depline ai Societății: A A Manuilov (L), A S Aleksev (de aceleași persoane), D M Petrushevsky, (L M Lopatin, G I Chelpanov , N D Vinogradov, D V Viktorov, G G Shpettom)) Şedinţa şedinţei administrative anuale este programată pentru data de ianuarie Întâlnirea a fost închisă la % din noapte SSXXXXIV Procesul-verbal al reuniunii administrative anuale din ianuarie Ședința a fost deschisă la ora , în holul Consiliului de Administrație al Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri titulari ai Societății: K A Andreeva, P V Bezobrazov, D V Viktorova, N P Korelina, П P Sokolov și G G Shpett Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: i) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) Secretarul Societății N D Vinogradov a citit raportul privind starea Societății pe anul trecut) Secretarul Colegiului de redacție al revistei "Probleme de filosofie și psihologie" H P Korelina a raportat raportul trezorierului (în lipsa lui H β A Abrikosov) și raportul privind publicarea revistei) Întâlnirea a decis să-i exprime profundă recunoștință lui M K Morozova, membru al Societății, pentru noua donație către Societate în valoare de ruble IJOO) S -a discutat planul de angajare a Societății în semestrul de primăvară al anului Societatea a programat o serie de întâlniri, în care urmează să fie citite următoarele rezumate: N G Gorodensky "The Public Nature of Moral Consciousness", P K Engelmeyer "On the Psychology of Creativity"; G I Chelpanov "Despre subiectul psihologiei"; D N Ovsyanniko-Kulikovsky (subiectul nu a fost încă determinat) Următoarea ședință a Societății este programată pentru februarie) S -a discutat problema premiului lui D A Stolypin Secretarul a raportat raportul comisiei cu privire la modificarea condițiilor de primire a bonusului Comisia a considerat posibil să rețină formularea anterioară, dar a considerat necesar doar

să adauge la această formulare următorul comentariu: "Societatea de psihologie înțelege sarcina propusă în sensul că este necesar să se decidă dacă există o diferență între legi a științelor naturii anorganice și a legilor sociale și, dacă da, atunci ce Societatea de Psihologie consideră că dezvoltarea acestei teme presupune o formulare strict științifică și filozofică amplă a acesteia, bazată pe o cunoaștere serioasă a direcțiilor epistemologiei moderne și a învățăturilor logicii moderne Întâlnirea a acceptat această propunere a comisiei și a decis să anunțe un concurs pentru un premiu în valoare de de ruble (fără dobândă), fixând termenul limită de depunere a eseului pe ianuarie și anul) S-a făcut un vot pentru membrii cu drepturi depline propuși ai Societății Profesorilor de la Universitatea din Moscova Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Site-uri: A A Manuilova, A S Aleksev și D M Petrushevsky Toți candidații au fost aleși în unanimitate Şedinţa a fost suspendată la ora Raport privind starea Societății de Psihologie din Moscova pentru perioada de la martie până la ianuarie Componența Societății, ' În anul de raportare, au avut loc următoarele schimbări în componența Societății: un membru de onoare al Societății Kuno Fischer a murit, Yu Până la ianuarie , Societatea era formată din ambii membri de onoare, membri fondatori, de membri titulari, membri concurenți și membri corespondenți și un total de persoane Consiliul Societății, Consiliul Societății, ales în ședința anuală din martie , a fost format în anul de raportare din următoarele persoane: Președinte Profesor L M Lopatin, Tovarăș Președinte Prof V, P, sârb, candidat tovarăș președinte prof carte E N Trubetskoy, secretarul profesorului asistent N D Vinogradov, secretarul asistent al profesorului asistent A N Bernshtein, candidat secretar asistent H P Korelina, trezorier N A, Abrikosov, asociat trezorier asistent profesor A, S, Belkin, candidat asociat trezorier asistent profesor S A Sukhanov, bibliotecar Yu I Aikhenvald, redactori ai "Proceedings of the Society" - N A, Ivantsova și G, A Bachinsky *, membrii comitetului de audit au fost privatdocenți: Ή, V, Davydov, D V Viktorov și P, V Tikhomirov Activitățile Societății, i) ședințe Pe parcursul anului de raportare, Societatea a avut opt ședințe: una anuală administrativă și șapte ședințe regulate (închise, cu invitați) În cadrul ședințelor regulate, au fost citite și discutate rezumatele celor de mai jos Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ persoana: Yu V Kannabikha "La problema liberului arbitru"; G G Shpetpia*, Explicația fiziologică în psihologie"; L M Lopatin "Fizician-idealist" și "Chestiunea nemuririi din punct de vedere mecanic" (ambele rezumate în memoria lui N I Shishkin); Blonsky, " Doctrina lui Kant despre oportunitatea"; I V-Popova, "Idealul religios al Bisericii antice de Răsărit și fundalul ei cultural și istoric; V M Hvostova, "Teoria dreptului prof Petrazhitsky") Revista Questions of Philosophy and Psychology a fost publicată în anul de raport sub conducerea lui L M Lopatin, comitetul editorial a inclus și următoarele persoane: Yu Vinogradov, B K Mlodzeevsky, P I Novgorodtsev, G A Bachinsky, V IL Serbsky și N A Umov) Premiul D, A Stolypin Potrivit rezoluției ședinței administrative anuale din martie , comisia de acordare a Premiului D A Stolypin supune spre examinare în ședința de astăzi un proiect de amendament la anunțarea premiului (amendamentele constau în introducerea unui comentariu) asupra redactării temei) secretar N Vinogradov Raportul Trezorierului Societății de Psihologie pentru (de ani) Primit' Restul de la p / g p k Taxe de membru " - " Pentru vânzarea publicațiilor Societății " " Alocație de la universitate " - " De la M K Morozova " - " ■ R k, Emis: Pentru intalniri, etc poștală,

telegramă și plecați " papetărie, tipografie si recompensa " cărți și reviste pentru bibliotecă p c * " η ι " °" lioteks " Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ La biroul revistei "Întrebări Filosofie și psihologie" r k Datoria plătită " - La tipografie pentru tipărirea Lei- bnitsa și portret "- r Soldul venituri-cheltuieli verifică - P LA La Statul capital al Societății de Psihologie Până la ianuarie, iunie: · În casa de marcat din râu k În biroul revistei "Întrebări de Fi- loofie și psihologie" " o" Pentru curent sch la Juncker și K " " În depozit la Moscova Conturi, bănci pe biletul nr Capitala și procentele primei D A Stoly- pina " ^ " R k SSXXXV Procesul-verbal al următoarei ședințe (închise, cu invitați) din februarie Ședința a fost deschisă la ora , în holul Consiliului de Administrație al Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N "D Vinogradov, în prezența membrului de onoare V O Klyuchevsky, membri titulari: K A Andreeva, D V Viktorov, Yu V Kannabikh, N P Korelina, B K Mlodzevsky, I V Popov, P P Sokolov, G I Chelpanov, G G Shpett, membru concurent S G Shakh-Nazarov și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) Directorul Societății N G Gorodensky a citit un rezumat sub titlul: "Natura socială a conștiinței morale" Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ e) După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: P P Sokolov, G I Chelpanov, V O Klyuchevsky și L M Lopatin) La finalul dezbaterii, L M Lopatin, în numele celor prezenți, și-a exprimat recunoștința referentului pentru un rezumat interesant, gândit Întâlnirea a fost închisă la % din noapte * Biblioteca "Runivers" Lista membrilor Societății Psihologice afiliate la Universitatea Imperială din Moscova, aprilie Membri de onoare: Guerrier, Vladimir Ivanovici Zverev, Nikolai Andreevici (membru fondator) Karinsky, Mihail Ivanovici Kliucevski, Vasili Osipovich Koni, Anatoly Fedorovich Struve Genrikh Egorovici Tolstoi, sat, Lev Nikolaevici Wundt, Wilhelm (Germania) Gefding, Harald (Danemarca) io James, William (S America) l Paulsen, Friedrich (Germania) Ribault, Thomas (Franţa) Richet, Charles (Franţa) Foulier, Alfred (Franţa) Membri fondatori: Anuchyn, Dmitroi Nikolaevici, prof Moscova Univ Kovalevsky, Maksim Maksimovich, membru corespondent Academia de Științe Kolokolov, Georgy Evgrafovich, profesor la Moscova Miller, Vsevolod Fedorovich, Universitatea Muromtsev, Serghei Andreevici, profesor, Moscova univ Fortunatov, Filipp Fedorovich, Academician Imp Acad Nauk Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Membri activi: Abrikosov, Alexei Alekseevici Abrikosov, Nikolai Alekseevici Aikhenvald, Iuli Isaevici Aleksev, Alexandru Semenovici, prof Moscova univ Andreev, Konstantin Alekseevici, prof Moscova univ Henri, Victor Appelrot, German Germanovich, adjunct - profesor institut agricol Bazhenov, Nikolai Nikolaevici, doctor în medicină Baltalon, Caesar Pavlovich, profesor de liceu, educațional stabilimente Bartenev, Yuri Petrovici Basistov, Aleksey Pavlovich, masterand în filozofie Bachinsky, Aleksey Osipovich, profesor, mijlociu, educațional stabilimente Bezobrazova, Marya Vladimirovna, doctor în filozofie Bern-Universitatea skago - Bezobrazov, Pavel Vladimirovici Bernstein, Alexander Nikolaevici, medic psihiatru Boborykin, Petr Dmitrievici, scriitor Bobrov, Evgheni Aleksandrovici, profesor la Varșovia universitate Botkin, Yakov Alexѣevich, psihiatru Brun, Mihail Isakievici, jurat întors Bryukhatov, Lev Dmitrievich, profesor, gimnaziu, uc stabilire Bulgakov, Serghei Nikolaevici, pr -asoc Moscova univ Belkin, Aleksey Sergeevich, pr -asoc Moscova univ Wagner, Vladimir

Aleksandrovich, doctor în zoologie Vasiliev, Alexandru Vasilievici, prof Kazan univ Vvedensky, Alexandru Ivanovici, prof SPb univ Vvedensky, Alexei Ivanovici, prof Moscova spiritual academie Wentzel, Konstantin Nikolaevici Veselovsky, Aleksey Nikolaevici, doctor în general literatură Vernadsky, Vladimir Ivanovici, prof Moscova univ Veșniakov, Fedor Vladimirovici Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Viktorov, David Viktorovich, pr -conf Moscova univ Vipper, Robert Yurievici, prof Moscova Univ Viktorsky, Sergђi Ivanovici, asistent prov Moscova Univ Vynogradov, Nikolay Dmitrievich, profesor asociat Moscova Univ Vynogradov, Pavel Gavrilovici, prof Oxfordsk Univ Wolfert, Anton Karlovych Vyrubov, Hryhoriy Nikolaevich, scriitor Gambarov, Iurii Stepanovici, prof St Petersburg scoala politehnica Hannushkin, Petr Borisovici, medic psihiatru Gherasimov, Osip Petrovici t Hyatsintov, Vladimir Egorovych, Priv -Conf Moscova Univ Gilyarov, Aleksey Nikitich, prof Kiev Univ Golytsyn, carte, Boris Borisovych, academician Imp Acad Ştiinţă Horbov, Mykola Mikhailovici Grot, Konstantin Yakovlevici, prof St Petersburg Univ Hrushka, Apolon Apolonovici, prof Moscova Univ Gorskaia, Zinaida Stepanovna Horodensky, Mykola Gavrilovych, prof Moscova Duhov Acad Gutor, Vasilii Petrovici Davydov, Nikolai Vasilevici Danylevskyi, Vasiliy Yakovlevich, prof Ascultă Univ De-Roberty, Evgeny Valentynovich, scriitor Deryuzhynskyi, Vladimir Edorovici, redactor al revistei Ministerul Justiției Johnston, Vera Vladimirovna Dryl, Dmitri Andreevici, doctor în drept penal Eleonskyi, protopopul Nikolai Alexandrovici, profesor Moscova universitate Efimenko, Alexandra Yakovlevna, scriitoare Jukovski, Mykola Yegorovici, prof Moscova Univ Zantsevici, Konstantin Petrovici, jurat întors Zelenogorsky, Fedor Alexandrovici, prof Harkov universitate Zernov, Dmitri Nikolaevici, prof Moscova univ Zograf, Nikolai Yurievici, prof Moscova univ Zykov, Vladimir Pavlovici, pr -conf Moscova univ Ivanovsky, Vladimir Nikolaevici, priv -docent Kazan univ ' Ivantsov, Nikolai Alexandrovici Ivaniukov, Ivan Ivanovici, doctor în economie politică Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Kazansky, Alexander Pavlovici, prof Novoros univ Kamarovsky, gr , Leonid Alekseevici, prof Moscova univ Kannabikh, Yuri Vladimirovici, medic psihiatru Karev, Nikolai Ivanovici, doctor în istorie generală Kolubovsky, Iakov Nikolaevici, profesor de pedagogie desigur, la Petersburg Konissi, Daniil Pavlovici Korelina, Nadejda Petrovna, secretara editorialului bufniță Phil și Psych Kornilov, Alexandru Alexandrovici, priv -docent Moscova universitate Korobkin, Fedor Semenovich, profesor, gimnaziu, educațional cap Korsh, Fedor Evgenievici, prof Moscova, univ , academician Imp Academ Nauk Kotlyarevsky, Serghei Andreevici, rev -Conf univ Moscova univ Lange, Nikolay Nikolaevici, prof Novoross Univ Lann, Ferdinand, lector, Moscova Univ și așa mai departe Lapshyn, Ivan Ivanovici, conf priv St Petersburg Univ ιοί Lopatin, Lev Mikhailovici, prof Moscova Univ Losskyi, Nikolay Onufevici, Priv -Conf St Petersburg universitate Lyubavskyi, Matvyi Kuzmych, prof Moscova Univ Lyutoslavskyi, Vikentii Frantsevici Malshin, Alexander Ivanovici, medic psihiatru Mamuna, gr , Ivan Andreevici, doctor Manuilov, Alexandru Apollonovich, rectorul Moscovei univ u Masaryk, Toma Osipovich, prof Universitatea Cehă, în Praga Menzbir, Mihail Alexandrovici, prof Moscova univ ioo Milyukov, Pavel Nikolaevici, maestru de rusă istorie, ii Mlodzeevski, Boleslav Kornelievici, prof Moscova univ Mokievski, Pavel Vasilevici, doctor Miere Morozova, Margarita Kirillovna Morokhovets, Lev Zakharovici, prof Moscova univ și $ Nekrasov, Pavel Alekseevici Nemirovici-Danchenko, Vladimir Ivanovici, scriitor Novgorodtsev, Pavel Ivanovici, director

comercial Institut i Ognev, Ivan Florovici, prof Moscova univ Okhorovich, Yulian, doctor în medicină Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Pervov, Pavel Dmitrievich, profesor, gimnaziu, profesor stabilire Petrovskyi, Alexandru Hryhorevici, doctor Petruşevskii, Dmitri Moiseevici, prof Moscova Univ Plevako, Өedorъ Nikyforovychъ, jurat întors Popov, Ivan Vasilevici, prof Moscova, spirituală Acad Porzhezynskyi, Viktor Karlovici, prof Moscova Univ Postovsky, Nikolai Pavlovici, medic psihiatru Preobrazhenskyi, Pyotr Vasilyevich, prov -asistent Moscova Univ Przhevalskyi, Vladimir Vladimirovici Radlov, Ernest Lvovych, profesor de filozofie Facultatea de Drept Rachinsiy, Hryhoriy Aleksѣevich Rzhondkovskyi, Nikolai Ivanovici a Rozanov, Matvii Nikanorovici, conf univ Moscova Univ Rossolimo, Hryhoriy Ivanovich, conferențiar Moscova Univ Roth, Vladimir Karlovych, prof Moscova Univ Ruzskyi, Nikolay Vittovych^ priv -Conf univ Moscova Univ Rutkovskyi, L V , conf univ St Petersburg Univ Rybakov, Өedorъ Egoroviciъ, medic psihiatru Savyn, Alexandru Nikolaevici, prof Moscova Univ Savodnyk, Vladimir Өedorovych, profesor, liceu stabilit Serbsky, Vladimir Petrovici, prof Moscova Univ și Sergi, Giovanni, prof antropologia la Roma univ Sikorsky, Ivan Alekseevici, prof Kiev univ Skryabin, Alexandru Nikolaevici, prof Moscova conservate Smirnov, Fedor Alexandrovici Sobolevski, Vasili Mihailovici Sokolovsky, Pavel Emilievici, prof Byrd univ Sokolov, Pavel Petrovici, prof Moscova, spirituală acad Sofronov, Өedorъ Vasilievichъ, zemstsky vrachъ Spassky, Anatoly Aleksѣevici, prof Moscova spirit Acad Strѣltsov, Pavel Pavlovich, medic psihiatru Sukhanov, Serghei Alekseevici, medic psihiatru Tanѣev, Vladimir Ivanovici, jurat crede Tymyryazev, Klementiy Arkadievici, prof Moscova Univ Timkovski, Nikolai Ivanovici, scriitor Tihomirov, Pavel Vasilevici, prof Liceul Nizhyn" Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Trubetskoy, principe, Evgheni Nikolaevici, prof Moscova univ Ulianitsky, Vladimir Antonovici, prof Harkov universitate Uspensky, Serghei Nikolaevici, medic psihiatru Umov, Nikolay Alekseevici, prof Moscova univ Favorsky, Andrey Evgrafovich, a jurat de încredere Filippov, Alexander Nikitich, prof Moscova univ Fon-Stein, Stanislav Fedorovich, priv -docent Moscova universitate Hvostov, Veniamin Mihailovici, prof Moscova, uni Cevetaev, Ivan Vladimirovici, prof Moscova univ Tsertelev, Prinț, Dmitri Nikolaevici Chelpanov, Gheorghi Ivanovici, prof Moscova univ Chizh, Vladimir Edorovici, prof Iurievsk Univ Shaykevich, Martyn Osypovych, medic psihiatru Shvarts, Alexandru Nikolaevici, ministrul Republicii Populare Iluminarea Shervinskyi, Vasilii Dmitrievici, prof Moscova Univ Shlett, Gustav Gustavovici Shtein, Vladimir Ivanovici, scriitor Everling, Serghei Nikolaevici Yakoby, Pavel Ivanovici, medic psihiatru Yakdvenko, Vladimir Ivanovici, medic psihiatru Membri-concurenți: Abrikosova, Maria Filippovna Abrikosova, Glafira Aleksѣevna Abrikosov, Alexandru Alexevici Andreeva, Alexandra Alexѣevna Goncharova, Anna Sergheevna Gorski, Konstantin Nikolaevici Karynskaya, Maria Alexandrovna Lyubenkova, Iulia Lvovna Lviv, carte, Dmitroi Petrovici Mazarovici, Nikolai Ivanovici Moshkina, Ekaterina Dmitrievna Malkovskaia, Sofia Alexandrovna Mamontov, Mihail Anatolievici Pavlov, Alexandru Vladimirovici Biblioteca Runiverse SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Petrunkevici, Anastasia Sergheevna Remezov, Ivan Dmitrievici Selivanov, Fedor Dmitrievici Ferster, Natalia Pavlovna Shah-Nazar despre în, Semen Grigorievici Membri corespondenți: Geler fon-Ravensburg Max Dessoir A Byersderfer Schrenk fon-Notzing Levitsky, grădina zoologică I N Demkov, M I Gartwig, Andrey Fedorovich Notă Taxele de membru sunt acceptate în biroul revistei "Probleme de

filosofie și psihologie", iar în timpul întâlnirilor - în sala de ședințe Membrii din alte orașe sunt rugați să-și adreseze contribuțiile la biroul revistei "Questions of Philosophy and Psychology" Contributie pentru membrii activi J rub , pentru membrii-concurenti io r intr-un an Consiliul Societății atrage atenția domnilor membrii Societății la § din Cartă Biblioteca "Runivers" Condiții pentru concursul premiului stabilit la Societatea de Psihologie din Moscova de regretatul D A Stolypin pentru un eseu despre filosofia științei Societatea de Psihologie din Moscova anunță că, la propunerea lui D A Stolypin și cu fondurile donate de acesta, desemnează din nou un premiu de iooo ruble pentru cel mai bun eseu pe această temă: "O examinare critică a poziției lui Auguste Comte cu privire la coincidența naturală (coïncidența spontană) a legilor primitive ale naturii anorganice cu legile de bază ale vieții organice și eforturile tuturor cunoștințelor reale ale unei persoane către unitatea logică și științifică (unité logique et scientifique))" Vezi Cours de philosophie positive, leçons -me et -me, în special țări de volume ale editiei a VI-a a Littre Societatea Psihologică înțelege problema propusă în sensul că este necesar să se rezolve: "Există o diferență între legile științelor naturii anorganice și legile sociale, și dacă există, atunci ce?" Societatea de Psihologie consideră că dezvoltarea acestei teme presupune o formulare strict științifică și filozofică amplă a acesteia, bazată pe o cunoaștere serioasă a direcțiilor epistemologiei moderne și a învățăturilor logicii moderne Data limită pentru depunerea eseurilor este ianuarie Acordarea premiului de către un comitet special al Societății de Psihologie va avea loc în aprilie La discreția comisiei, conform voinței donatorului, premiul poate fi împărțit între solicitanți, iar în caz de nesatisfăcător Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ din eseurile depuse, acordarea premiului sau o parte semnificativă a acestuia poate fi reprogramată pentru un nou termen La concursul pentru premiu pot participa toate persoanele care au absolvit studii superioare Eseurile trebuie scrise în limba rusă și livrate Universității din Moscova în numele președintelui Societății de Psihologie Numele și adresele solicitanților trebuie trimise în plicuri sigilate cu desemnarea pe acestea a motto-urilor sau epigrafelor eseurilor depuse Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Cercetări filozofice, = = · recenzii ï W, publicată sub redacția prof G Chelpanova CONŢINUT TI Vol Shimansky, A K Doctrina lui Kant și Spencer despre spațiu Chelpanov, G I Despre filozofia imanenta Raport de activitate Psych Seminarii pentru - TI Vol al -lea Shcherbina, Doctrina lui A M Kant despre lucrul în sine Vainshtein, A E Predarea realității conform IP-bert-Sol turf Chelpanov, G I Avenarius și școala lui TI Vol al -lea Shcherbina, A M Doctrina lui Kant despre lucrul în sine (sfârșit) Zѣnkovsky, VV Starea actuală a problemei psihofizice Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant (Introducere) Chelpanov, G I Apriorism și empirism (replica prof Gilyarov) TI Vol al -lea Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant Chelpanov, G I Recenzia Op I S Vândut "On Memory" Raport de activitate Psych Seminarii pentru anii - T II Emisiune al -lea Blonsky Doctrina lui Berkeley despre realitate Prețul pentru fiecare număr este de p Depozitul de publicații în redacția revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" și în librăria lui N P Karbasnikov, Moscova, Mokhovaya, împotriva Universității Biblioteca "Runivers" O ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis XIX G pe revista XIX, "VESTNIK EDUCATION" Revista își propune clarificarea problemelor educației și creșterii pe baza pedagogiei științifice, în spiritul societății, al

democrației și al liberei dezvoltări a individului În acest scop, revista urmărește dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educației și educației în Rusia și în străinătate și oferă, de asemenea, recenzii sistematice ale cărților nou publicate despre pedagogie, științe naturale, științe sociale și altele, despre reviste pentru copii, publicații publice și cărți pentru copii În plus, revista conține articole de știință de popularitate despre diferite ramuri ale cunoașterii și artei, eseuri literare și pedagogice, povești, memorii și așa mai departe Cu această redacție, jurnalul a fost prezenți de: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri), Yu I Aikhenvald, A D Alferov, prof V M Arnoldi, Dr D D Bekaryukov, Yu A Bunin, I A Bunin, prof A V Vasiliev, V P Vakhterov, K N Wentzel, IO A Veselovsky, prof R Yu Whipper, A F Gartvig, pr -asoc A V Gorbunov, S T Grigoriev, A E Gruzinsky, E A Zvyagintsev, H N Zlatovratsky, Pr -Asoc V N Ivanovsky, Pr -Conf univ N A Ivantsov, Dr V E Ignatiev, prof N A Kablukov, prof I A Kablukov, prof M M Kovalevsky, prof H M Kulagin, E I Lozinsky, prof T V Lokot, A I Pototsky, prof I I Mechnikov, N Mirovici, H F Mihailov, S P Moravsky, H M Nikolsky, prof D I Ovsyaniko-Kulikovski, prof I G Orshansky, prof A P Pavlov, prof A A Radtsig, G Rokov, pr -asoc P N Sakulin, Pr -Conf univ E D Sinitsky, L D Sinitsky, S G Smirnov, N V Speransky, G A Falbork, prof A t Fortunatov, V P Hoprov, V I Charnolusky, Prinț D I Shakhovskoy, prof F F Erisman, Dr Vl I Yakovenko, V E Yakupikin, E N Yanzhul, acad I I Yan-zhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu este publicată); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în jumătate de an ruble; cu expediere in strainatate p k ; pentru studenți și persoane insuficiente, prețul se reduce cu p Se acceptă abonamente: în redacție (Moscova, Arbat, Staro-Konyushenny per , satul Mikhailova) și în toate librăriile importante din ambele capitale gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru la reviste este deschis:) "Tânăra Rusia" (•■CITIREA COPIILOR^)· revistă lunară ilustrată pentru familii și școli EDIȚIE DE PATRICE DE ANI Un departament special al Comitetului Academic al Min Nar Proev, jurnalul poate fi emis, prin abonament prealabil, în bibliotecile studențești ale instituțiilor de învățământ secundar și inferior și în sălile de lectură și bibliotecile publice gratuite În anul p k , fără transport p cu redirecționare În , revista "Tânăra Rusia *" ("Lectură pentru copii *") oferă tuturor abonaților: CĂRȚI ALE REVISTA APLICAȚII GRATUITE: L N Tolstoi - Povești alese pentru școală și familie Bret Garth - Povești selectate pentru școală și familie Oscar Wilde - Basme Prof A L Pogodin -Eseu despre istoria Poloniei Cu multe desene "Rusia tânără* cu "Listkom pedagogică"* (cărți) Fără livrare timp de un an ruble Cu livrare peres , timp de un an p DEPLEMENTAREA ESTE PERMISĂ Seturile rămase ale revistei "Lectură pentru copii" pentru anii precedenți - p fără redirecționare) "Pvdagvgnvsey Listvk", revista pentru educatori si profesori populari EDIȚIE DE PATRICE DE ANI Ministerul Educației Publice este permisă eliberarea prin abonament prealabil, pentru bibliotecile profesorilor și sălile publice de lectură gratuite, p k fara transport p cu redirecționare Revista apare de ori pe an, în cărți de până la coli ADRESA EDITORIALĂ: Nr , Bolshaya Molchanovka, Moscova Abonamentele sunt acceptate și în toate librăriile cunoscute Librării % concesiune Taxă pentru reclame în revistele "Rusia tânără"* și "Listok pedagogic"*: Pe pagina de ruble Pentru % din pagina de ruble Editura E N Tikhomirova Editor D I

Tihomirov Sub jurnalul "Rusia tânără" și "Listoc pedagogic" a fost organizat un depozit de cărți al publicațiilor lui D I Tikhomirov:) Biblioteca pentru familii și școli;) Biblioteca profesorului,) Manuale de D I Tikhomirov Catalogul se trimite gratuit la cerere Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis PE REVISTA) "Moscova €zhe Ѣliiik" Intrat în al treilea an de existență, săptămânalul Moscova păstrează neschimbate principiile care i-au determinat direcția în cei doi ani precedenți Fără a adera la niciunul dintre partidele politice existente, jurnalul își propune să servească drept organ de asociere pentru acei constituționaliști care converg pe baza unei viziuni comune a idealismului, atât creștin, cât și umanitar, și se străduiesc să acopere politica și cultura probleme din punctul de vedere al principiilor morale de nezdruncinat i rezerva E N Trubetskoy Editorii revistei sunt: <j Trubetskoy Participarea la jurnalul iipiimi: -' N N Avinov, preot K M Aggeev, prof A S Aleksev, V P Aleksev, Mikh Andreev, K K Arseniev, H N Bazhenov, P V Bezobrazov, A N Benois, N A Berdyaev, M I Vrun, O E Buzhansky, prof S N Bulgakov, P II Weinberg, II II Werner, pr -conf D V Viktorov, prof P G Vinogradov, M O Gershenzon, I M Goldstein, prof I M Gromoglasov, prof A G Gusakov, Pr -Conf univ II V Davydov, PPP, P Dobronravov, prof V E Den, Pr -Conf D N Egorov, prof M E Zdz-khovsky, M A Ivantsov, prof I I IIvaniukov, prof A V Kartashov, A A Kaufman, I D Kashkin, Priv -Conf I A Kistyakovskyi, prof M M Kavalevskyi, Priv -Conf S A Kotlyarevskii, prof N A Kotlyarevskii, prof V D Kuzmin-Karavaev, prof V F Levitsky, A G Lednitsky, prof L M Lopatin, prof I V Luchitsky, I N Lvov, V A Maklakov, A N Maksimov, M M Margolin, B M Markels, V G Mihailovski, prof B M Mlodzewski, prof P I Novgorodtsev, II D Novik, Yu A Novosiltsev, prof L I Petrazhitsky, priv -asoc A I Pokrovsky, T I Polner, prof A S Posnikov, Pr -Conf univ G K Rakhmanov, F I Godichen, Serghei Glagol, L Z Slonimsky, P B Struve (fost redactor al Osvobozhdeniye*), prof S S Salazkin, prof I A Umov, prof patov, prof V M Hvostov, prof Chuprov, prof fon-IPulde-Gevernits (Freiburg v Breisgau), M P Șcepkin, pr -asoc L N Yasioyaolsky și alții În special, au promis o serie de articole pe următoarele probleme: A N Benois - artă, S N Bulgakov - biserică, N A Berdyaev - scrisori din Paris, H θ Ezersky - viața publică A A Kaufman - politică agrară, S A Kotlyarevsky - politică internă, P B Struve - politică socio-economică Următoarele recenzii periodice vor apărea în jurnal Activitățile Dumei de Stat; administrația locală; limbi straine; arta si muzica Pe parcursul anului, abonații vor primi de cărți în foi în fiecare săptămână, cu excepția sărbătorilor de Crăciun și Paște Termeni și condiții de abonament : Pentru G* timp de luni p timp de luni p k timp de lună k * DUBLĂ ÎN STRĂINATĂ AN <J PLATA ESTE PERMISĂ numai pentru abonații anuali în următoarele condiții: la abonare - ruble, la aprilie - rub și - iulie p Anunturile sunt acceptate in birou de la - ceai zi ADRESA EDITORIALĂ: Moscova, Bulevardul Prechistensky, satul Kalmeer Tele(r) - ? Biblioteca "Runivers" ANUNTURI DESPRE an de publicare ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU Ediția a II-a marelui ziar politic financiar, economic și literar "GOLOS M SKI Y" Un organ de presă independent cu o direcție moderat progresivă "VOCEA MOSCOVEI" primește prin telefon și telegraf de la corespondenții săi speciali rapoarte complete despre ședințele Dumei de Stat și ale Consiliului de Stat și toate informațiile despre activitatea comisiilor de pe lângă aceste instituții, despre viața fracțiunilor parlamentare, a cluburilor politice, întâlniri etc VOCEA MOSCOVEI primește prin telegraf de la corespondenții săi aflați în toate marile zone populate ale Rusiei cele

mai detaliate informații despre cursul vieții provinciale "Vocea Moscovei" "are reprezentanți speciali pentru comunicațiile telegrafice: la Berlin, Vune, Paris, Londra, Roma, Bregrad, Sofia, Konstantinopol, Praga, Madrid, Seul, Beijing, Washington, New Iorkago și corespondenți militari speciali Berlin, Shanghai și Tokyo O sarcină specială a redactorilor este organizarea largă în ziar a departamentelor financiar-economice și comercial-industriale În ziarul "VOCEA MOSCOVEI" luați partea cea mai apropiată: V Avsь-enko, A Artsishevsky, prof E Berends, A Bobrischev-Pushkin, N Breshko-Breshkovsky, prof Prințul N Volkonsky, M Galkin, prof V Gerrier, prof V Gribovsky, prof I Gromogla-sov, N Demchinsky, protopopi L Dobronravov, P Kamensky, prof M Kapustin, G Kachalov, prof L Komarovsky, A Kondratiev, Prof P Kuleshov, B Kumanin, Prof A Mikhailov, Prof IO Morozov, N Nasa-kin-Simbirsky, M Nevezhin, D Odinokiy, A Osipov, M Petrov, F Plevako, A Potemkin, B Popov, V Preobrazhensky, B Sadovskoy, Ilya Sats, A Timofeev, L L Tolstoi Ziarul le-a promis colaborarea: N Avdakov, Afanasiev, prof E Bergman, S Bogushevsky, Waldi, prof A Wulfert, prof N Vysotsky, prof D Golovin, prof Dorimedontov, K Diaghilev, A Ermolov, A Eropkin, prof M Krasnozhen, prof P Krotov, P Kutler, Pr -Conf univ K Kuzminsky, prof F Latkin, prof Y Legra, prof K Lindeman, bar Meindorf, IO Miliutin, N Petrovskaya, L Polovtsev, A Remizov, prof B Sergheevici, prof V Sudeikn, M SuhoD/ib, V Tatarinov, Todorov'Petko, N Hhomyakov, P Chistyakov, prof II Tsitovich, acad I Yanzhul și alții Prețul abonamentului: cu livrare și expediere timp de un an - ruble, timp de luni - ruble k , timp de luni - p k , pentru prima lună - k În străinătate de două ori Pentru militari, clerici, profesori, studenți din învățământul superior educational stabilimente kop peste luni Ziarul va fi trimis abonaților anuali pentru gratuit până la ianuarie Redacția și sediul principal al ziarului "Vocea Moscovei" se află în Moscova, strada Leontievsky, casa numărul Editor Yu V Wulfert Editura: "Parteneriatul de la Moscova pentru editarea de cărți și ziare" unsprezece Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE "Gândirea Rusiei : A apărut cartea (a treia) din martie Cuprins: I Sunset Island Pov Osip Dymov I Vers Vic Strazhev III Afacerile Caroliei Razsk Transl din franceza O IL O IY Poem G Vyatkina V Fantome IL Bulygin YI lotul femeilor Transl din suedez M P Blagoveshchenskaya Absolvire YII Rusia în Italia Razsk M K Pervukhina III Ibrahim Michel Carmen IX Poezie S Pinusa X Partidul Muncitoresc și clasa muncitoare P M Minskago XI Partidul Laburist în Parlamentul englez G Schwittau XII Scrisori din Polonia A L Pogodina XIII Întrebări de viață sexuală în programul de educație familială și școlară A P Bernstein XIV Inteligența și religia Serghei Bulgakov X Y Iresponsabilitatea deputaților I I Polyansky XYI Trecutul și viitorul (nota critică) M I Lapchggnskaya XYII Modalități de dezvoltare a Rusiei A S Izgoeva XYIII Legislație și viață V P Linda XIX Memoria A II Chuprov A A Kizevetter XX politica externa S A Kotlyarevsky XXI Jurnal revizuire θ K Arnold XXII Din arte, cronici IV Lazarevski XXIII A treia Duma A Vergezhsky XXIY Pe diferite subiecte Peter Struve XXY Litru, note Yu I Aikhenvald XXYI Bibliografie XXIII Anunturi: Abonamentul pentru continuă TERMENI DE ABONAREA: Livrat, și pųres Doamne m m m m p r r r r In strainatate " " k " " k " k Librări concesiune de k cu exemplar integral Se acceptă abonament: la Moscova, biroul revistei Vozdvizhenka, d Kumanina În Sankt Petersburg, Vilna, Varșovia - în carte mag N Karbasnikova La Kiev - în carte mag Ogloblin La Odesa - în carte mag "Muncă* În scurt timp, cartea (a patra) aprilie va fi publicată și va fi trimisă domnilor abonati Biblioteca "Runivers" ANUNTURI NOTE SUCURSALA MOSCOVA

Societatea Tehnică Imperială Rusă (zece numere pe an) Timp de un an cu transport și livrare ruble, timp de șase luni ruble; fara transport si livrare pe an p k , timp de șase luni p k CUPRINS: Nr impare - lucrări originale și cercetări pe probleme tehnice și socio-economice pe baza realității rusești, recenzii, bibliografie (articolele traduse nu sunt tipărite) Numere pare - din viața internă a Societății, procese verbale de ședințe, rapoarte privind activitățile Filialei și departamentelor; cereri constând în lucrări finalizate ale membrilor Societății sau ale departamentelor acesteia Se acceptă abonamente:) în librăria N Lidert, Moscova, liniile Petrovsky și) în redacția Zapisok*, Znamenka, M Znamensky per , casa K K Mazinga Anunțurile sunt acceptate la S S Kalmanson, Moscova, Myasnitskaya, , ap , tel - [Ya F Kagan-Shabshay Comitetul Editorial: < PI Kedrov Eu Da I Perelman ABONAMENTUL ESTE DESCHIS la o nouă revistă lunară religioasă - filozofică - științifică "BULETIN DE TEOSOFIE" Revista va fi publicată începând cu ianuarie , data de a fiecărei luni, în cărți în format ° cu mai puțin de cinci coli tipărite fiecare, editate de A A Kamenskaya, cu participarea Annie Besant, Dr Rudolf Steiner, Alba, N Gernet, M Kamenskaya, K Kudryavtsev, N Likhacheva, A Mivtslova, E Pisareva (E P), D Stranden și alții , Pret ruble pe an cu livrare și expediere în cadrul Imperiului Rus Rata este permisă: pentru * / ani - ruble k , timp de luni - p k Abonamentele se acceptă la redacție (Sankt Petersburg, str Kabinetskaya, , ap) zilnic, cu excepția zilelor de sâmbătă și sărbători legale, între orele - zi și duminica între orele - zi, precum și în librării H P Karbasnikova (Gostinny Dvor) și Good Deed* (Basseinaya,) În scop editorial, editorul acceptă personal în zilele de luni, marți și vineri de la orele - zi ȘI* Biblioteca "Runivers" s ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis (Anul XIII de publicare) la o revistă ilustrată literară și de știință populară pentru familii și școli În , "SUSPENSIUNI" vor fi publicate în același spirit și direcție ca în anii precedenți În , abonații la ediția completă a Vskhodov* vor primi: iO №№ într-un format mare cu conținut variat Acestea includ: romane și povestiri, originale și traduse, poezii, povestiri istorice, basme, legende, biografii ale unor oameni celebri, călătorii, eseuri de științe naturale, geografie, etnografie etc Secțiuni permanente: Din știință și viață - Despre tot - Indice critic al literaturii pentru copii și populare íП Nr "Biblioteca lăstarilor" - cărți de format mic, care conțin fiecare operă întreagă, ficțiune sau știință populară poze separate La jurnal participă următoarele persoane: I Abramov, A Altaev, V Anuchin, K Barantsevich, A Boane, V Brusyanin, I Bunin, L Vasilevsky, M Watson, Vorotynsky, P Volnogorsky, A Galagay, G Galina, A Dobrokhotov, S Elpatievskiy, A Zarin, I Ignatiev, V Izmailov, S Karaskevich, V Carrick, P Levashov, M Lyalina, D Mamin-Sibiryak, S Mintslov, V Nemirovich- Danchenko, A Nechaev, A Nikolsky, N Novici, K Nosilov, N Noskov, •D Pakhomov, V Pisnyachevsky, S Poretsky, I Potanekpo, N Pruzhansky, Ragozina, B Rozov, A Svirsky, V Sroshevsky, G Tumim, A Cheglok, A Yatsuta și alții În , printre altele, va fi publicată "La Polul Nord" Expediția polară a ducelui A Abrutsky -"Fractură" Povestea lui A Altaev - "Pe înălțimile Caucazului" Bar S Wrangel - "Sub zgomotul stejarilor" Est pov S Mintslova - "Autodidatul nostru" M V Lomonosov N Noskova - "Din istoria picturii ruse" Eseuri de D Pakhomov PREȚ DE ABONAMENT cu transport și manipulare: Ediția completă a "Vskhodov": Timp de un an în Rusia ruble, ia / g ^a ruble k , timp de un an p k În străinătate ruble "Vskhody" cu cărți, dar fără "Biblioteca Vskhodov" ": Timp de un an în Rusia ruble k , timp de un an P * k , pentru * / ani k , în străinătate p Abonamentul

"BIBLIOTECA VSHHODOV*" nu este separat admis ABONAMENTUL ESTE ACCEPTAT la sediul revistei: Sankt Petersburg, th Rozhdestvenskaya, Nr ; în coptă Pechkovskaya: Moscova, linii Petrovsky și în toate librăriile cunoscute Ed -ed E Monvizh-Montvid Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU - al cincilea an de publicare - DESPRE REVISTA LUNARĂ DE ARTĂ II LITERATURĂ "În ЪС ы" Intrând în al cincilea an de publicare, "Vsy" rămâne fidel programului său și va fi publicat cu aceeași componență de angajați "Scale" pentru o taxă de abonament ieftină (cinci ruble pe an pentru cărți) oferă o publicație artistică tipărită pe cea mai bună hârtie, fiecare număr conținând reproduceri executate artistic în negru și colorate ale picturilor și desenelor ale artiștilor ruși și străini publică: romane, nuvele, povestiri, poezii, biografii ale scriitorilor și artiștilor, articole despre probleme generale și o bogată bibliografie care evaluează toate cărțile noi remarcabile care apar în limbile: rusă, poloneză, franceză, germană, italiană, engleză, Norvegiană etc ѣхъ În principalele orașe ale Europei, "Vesov" are proprii corespondenți În , Vsakh *, de altfel, va fi publicat: "Îngerul de foc *, un roman istoric de Valery Bryusov, partea I, capitolele XI-XVI (Noii abonați ai părții I a acestui roman, capitolele I-IX, pot primi gratuit) - Fragmente nepublicate (traducere autorizată dintr-un manuscris în limba engleză) din Prison Papers a lui Oscar Wilde - "The Grey-winged Dove*, o poveste din Viața modernă a lui Andrey Belago - "Oh Lermontov", un studiu critic de D Merezhkovsky - "Povești" de Alexander Blok - "Chimes of Love", un poem liric de M Kuzmin Balmont, Valery Bryusov, Vyach Ivanov și alții - Noi desene de K Somov, S Sudeikin, I Milioti, Karl Valizer, N Teofilaktov și alții Prețul abonamentului pentru un an (cărți) cinci ruble cu transport maritim în toată Rusia; timp de șase luni, trei ruble Întârziere permisă Abonații anuali care au plătit integral banii de abonament înainte de lansarea nr vor primi o primă: publicații ale "Scorpionului", la alegere, din lista care va fi atașată la nr , în valoare de până la ruble Toți abonații "Vsov" la achiziționarea cărților publicate de "Scorpion" (mai mult de de ediții) beneficiază de o reducere de la la ° / Adresa sediului central: Moscova, Piața Teatralnaya, Metropol, ap , editura "Scorpion" Filiala: Sankt Petersburg, Sadovaya, , depozitul de carte "Comisar * Editor-Editor S A POLYAKOV Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENT ACCEPTAT Singurul din Rusia YATRPSH A GT mJl liDd U V popular-științific jftj NAL V pe probleme de spiritualism, psihism, mediumnitate și misticism (Revizuire și studiu de teorii și fapte puțin cunoscute: telepatie, clarviziune, transmitere a gândurilor, personalitate divizată, obsesie, somnambulism, magnetism animal, mediumism, hipnotism, spiritism și alte fenomene și fapte oculte) Un cuvânt independent în afara școlilor și a partidelor pe toate problemele controversate ale științei și vieții Iese de cel puțin ori pe lună în numere de la una la coli tipărite Articolele sunt însoțite de desene explicative, desene și portrete, după caz Sunt postate recenzii ale cărților noi și vechi; clarificări și răspunsuri editoriale la întrebările și scrisorile abonaților Secțiunea literară va conține nuvele, nuvele, romane, poezii și nuvele care corespund direcției revistei · În ultimii ani, în jurnal, printre alte articole, au fost publicate: prof F Myers - "On the after life" și "Lifetime ghosts"; nrof A Butlerova - "Articole despre mediumitate"; A Aksakov - "Animism și spiritualism"; prof N Wagner - "Fotografia mâinii invizibile"; A Dassier - "Pozitivismul în domeniul spiritismului"; Prof C Richet - "Ar trebui să studiem spiritismul"; Dr J [Maxwell - Fenomene

psihice"; Dr M Prince - "Pluralitatea personalității"; prof C Lombroso - "Case neliniştite";A Schopenhauer - "Despre viziunea spirituală"; Dr Du Prel - "Sufletul ca principiu organizator"; M Saburova - "Moartea este doar o metamorfoză"; prof Charcot - "Despre somnambulism și hipnotism"; Dr Okhorovich - "Prelegeri despre magnetismul animal"; A Wallace - "Darwinismul spiritual";Prof W Crookes - "Despre relativitatea cunoașterii umane"; P Chistyakova - "Istoria magiei și superstiției"; "Kant ca spiritist"; "Radiumul și clarviziunea", etc ; apoi Rapoartele Societății din Londra pentru Cercetare Psihică a Societății Spiritualiste Ruse etc Plppigiaa pѣia · în Rusia: timp de un an ruble, pentru * / ani ruble IIIDiIgILpaL Intact în străinătate timp de un an ruble, pentru % din anul ruble - k Emisiune separată la vânzare de copeici (pot fi trimise cu timbre poștale) Llppypve ppiiimaotpS' (r)b Moscova: în redacția revistei - Arbat, casa Neidgart, IiiDIIIbpa IirPppIVshS I l· KVA , și în toate librăriile din Rusia Biblioteca "Runivers " ANUNTURI unsprezece ABONAMENTUL ESTE DESCHIS la un ziar cotidian politic, economic, social și literar C/ O V O Sarcina principală a Cuvântului este de a servi cauza implementării efective rapide a noului sistem de stat - monarhia constituțională în Rusia și implementarea reformelor urgente pentru reînnoirea țării, începând cu autoguvernarea locală Conștientizarea largă în toate domeniile vieții și cunoștințelor politice, sociale și economice naționale este pusă de SLOVO* ca bază a publicației Cele mai bune forțe din domeniul jurnalismului, ficțiunii, teatrului, muzicii, artei și criticii sunt atrase de departamentele literare și artistice ale SLOVA Rapoarte detaliate ale unui corespondent special despre ședințele Dumei de Stat Preț abonament: pentru an rub , m rub , m k , m r k În străinătate: timp de un an p , m Și p , m p , m p Pentru studenții din instituțiile de învățământ superior, preoții volost și rural, profesorii și profesorii și paramedicii timp de un an ruble, timp de luni p , m p k , m p k , min k publicată la Sankt Petersburg din noiembrie în ediţia şi sub redacţia lui M M FEDOROV Cu cea mai apropiată participare: Gr K Gradovekago, Maxim Kovalevsky, V D Kuzmina-Karavaeva, H N Lvova, V A Maklakova, pr Grieg Si Petrova, P B Struve, N a Tverskoy, Prinț Evg N Trubetskoy și alții Abonamentul este acceptat la sediul central din Sankt Petersburg Nevsky , ap ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU O NOUĂ REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ "Trăind viața" Participarea la jurnal: pr K M Aggeev, S A Askoldov, N A Berdyaev, pr I Brihnichev, prof S N Bulgakov, Andrei Bely, A S Volzhsky, Z N Gippius, A V Elchaninov, V V Zenkoveky, A V Kartashev, D S Merezhkovsky, A A Meyer, Arh Mihail, V A Nikolsky, G A Rachineky, V V Rozanov, V P Sventsitsky, prof carte E V Trubetskoy, D V Filosofov, P A Florensky, V F Ern Revista este publicată de două ori pe lună în cărți de - coli tipărite Prima carte va fi publicată la începutul lunii noiembrie Prețul abonamentului ruble un an cu transport maritim, p k , timp de o jumătate de an, k pe lună Cameră privată - k Preoți din mediul rural, profesori și studenți din instituțiile de învățământ superior % reducere Abonamentele sunt acceptate la biroul revistei din librăria Bratstvo, Moscova, Tverskaya, satul Olsufiev (împotriva străzii Bryusovsky) Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE REVIZIE CRITICA SERIE DE COLECȚII PERIODICE, Publicat pe lângă Comisia de organizare a lecturii la domiciliu sub redacţia: Pr -Conf univ N D Vinogradova (secția filozofică), M O Gershenzon (secția literară), priv -docent P P Hansel (economie, departament), B A Kietyakov-Ekago (Dept Juridic), Pr -Conf N K Koltsova (natur-științifică, catedra), prof D M Petrushevsky (departamentul istoric) Scopul publicației: - ridicarea la nivelul de adevărată

științifică a problemei evaluării literaturii actuale Program de publicare: Recenzii sistematice ale literaturii populare din diverse domenii ale cunoașterii, precum și în ficțiune recenzii critice ale cărților, broșurilor și articolelor de reviste nou publicate în toate ramurile cunoașterii, precum și în ficțiune Informații bibliografice Scurte știri științifice și literare Cutia poștală Programele întocmite de comisia de organizare a lecturii la domiciliu vor fi tipărite în anexă Colecțiile vor fi publicate lunar, cu excepția patru luni de vară, cărți de la - cuptoare cearșafuri, preț de la - copeici pentru o carte recenzii și recenzii au fost publicate în cele patru numere care au fost publicate C k pentru vysh Problema a ieșit la iveală VII Până în prezent, următoarele persoane au acceptat să participe: M P Avsarkisov, Yu I Aikhenvald, prof A S Aleksev, S A Askoldov, A D Alferov, pr -d E V Anichkov, S M Baratz, M V Bernatsky N A Berdyaev, S N Blazhko, pr M P Bobin, Pr -Conf M I Bogol'pov, Pr -Conf univ M M Bogoslovskiy, A A Borzov, pr -asoc A A Borovoy, V N Bochkarev, N I Bronstein, V Ya Bryusov, O E Buzhansky prof V P Buzeskul, prof S N Bulgakov, M I Belorussov, Andrey Belyi, A M Vasyutinskiy, Z A Vengerova, S A Vengerov, post acad A N Veselovsky, Yu A Veselovsky, S B Veselovsky, Pr -Conf univ D V Viktorov, A S Volzhsky, A L Volynsky, pr -asoc A E Worms, bar N N Wrangel, prof G N Vulf, B P Vysheslavtsev, pr -asoc M N Gernet conf univ V M Gessen, prof P V Gidulyanov, N B Goldengeizer, B M Goldstein, or M Goldstein, Pr -Conf univ A V Gorbunov, A G Gornfeld, Pr -Conf univ Yu V Gotye, prof V E Grabar, I E Grabar, prof I M Grevs, S G Grigoriev, A E Gruzinskiy, pr -asoc A D Gulieev, prof V E Den, prof G V Demchenko, V K Dmitriev, A M Dolmatovsky, N A Dubrovsky, priv -asoc D N Egorov, conf univ V B Elyaşevici, pr -conf E N Efimov, Pr -Conf univ S I Jivago, S O Zagorsky, pr -asoc M D Zagryatskov, G Ya Zak, A V Zaremba, prof θ F Zelinsky, Pr -Conf univ A A Ivanovsky, Vyach I Ivanov, prof L A Ivanov, R V Ivanov-Razumnik, prof I I Ivaniukov Pr -Conf univ N A Ivantsov, Pr -Conf univ V E Ignatiev, I A Ilyin, prof N A Kablukov, A I Kalishevsky, V Ya Kanel, prof N I Karev, Pr -Conf univ A A Kaufman, D N Kapikarov, B A Keltuyala, Pr -Conf univ A A Kizivetter, Pr -Conf univ I A Kistyakovsky M N Kovalevsky, P S Kogan, A P Koptyaev, prof V A Kosinsky, A N Kotelnikov, pr -asoc S A Kotlyarevsky, L I Kravets, T P Kravets, Pr -Asoc V A Krasnokutsky, pr -asoc S G Krapivin, M A Krechnar, A A Kruber, E D Kuskova, M K Lemke, N O Lerner, Pr -Assoc I O Lossky, prof P V Luchitsky, O I Rudcenko-Letnik, E A Lyatsky, prof A A Manuilov, L S Meerovich, N Mirovich, B L Modzalevsky, C OI Moravian, Pr -Conf M I Nazarevsky, priv -asoc V M Nechaev, prof P I Novgorodtsev, K M Oberuchev, prof I X Ozerov, prof R M Orzhentskiy, prof N I Palienko, prof V K Piskorsky, V I Picheta, Pr -Conf univ S V Poznyshev, pr -asoc N N Polyansky, prof I A Pokrovsky, prof M M Pokrovsky, O N Prokopovici, V S Protopopov, prof Biblioteca "Runivers" ANUNTURI E L Radlov, prof A A Raevsky, prof M I Rostovtsev, V G Rudnev, A M Rykachev, prof S G Sabinin, Pr -Conf univ V A Savalsky, Pr -Conf univ A N Savin, V t Savodnik, pr -conf P N Sakulin, prof Ya V Samoilov, N V Samsonov, N A Svavitsky, N P Pavlov-Silvansky, A P Simenenko, Pr -Conf univ E D Sinitsky, A S Sklyar, prof M N Sobolev, prof P P Sokolov, Pr -Conf E V Spektorsky, prof A V Speransky, N V Speransky, V I Storozhev, P B Struve, Pr -Asoc P P Sushkin, Pr -Conf univ B I Syromyatnikov, M A Tagansky, prof θ V ITaranovsky, Pr -Conf univ E V Tarle, Pr -Conf univ L Ya Tauber, Pr -Conf univ V N Tverdokhl-bov, prof II V Tihomirov, prof I I Tugan-Baranovsky, priv -asoc B M Ustinov, Pr -Conf univ M A Fateev, Pr -Conf univ A t Flerov, prof A t Fortunatov, S t Fortunatov, A L

Forshteter, S L Frank, prof B M Hvostov, Pr -Conf univ M M Hvostov, prof G I Chelpanov, K I Chukovsky, prof A I Chuprov, prof A A Chuprov, prof M P Chubinskiy, prof , L V Shalland, H N Shaposhnikov, priv -docent M N Shaternikov, prof G F Shershenevici, Pr -Conf univ V N Shiryaev, G N Shmelev, G G Shpet, S A Shumakov, Yu D Engel, P D Ettinger, E N Yanzhul, acad I I Yanzhul, Pr -Conf univ A I Yakovlev, L N Yasnopolsky, pr -asoc *A S Iascenko Librării reducere de % - Anunțurile (după text) despre cărți, ziare și reviste sunt acceptate la un preț de ruble per pagină Depozitul publicației se află în redacția: Moscova, B Nikitskaya, satul Semenkovicha, apt Pentru Sankt Petersburg - în carte Depozitul Prometheus*, Sankt Petersburg, Pushkinskaya, Editor-editor E N Orlova IV an de publicare ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU IV an de publicare pentru o revistă lunară ilustrată pentru copii "FAMILIE ŞI ŞCOALA" Revista este destinată copiilor de vârstă mijlocie (- ani), atât elevilor din clasele mici ale instituțiilor de învățământ secundar, cât și elevilor din școlile primare, urbane și rurale "Familie și școală" se compune din cărți lunare ale revistei și β cărți individuale ale "Bibliotecii de familie și școală" Fără a-și atrage abonații cu niciun fel de prime sau așa-zise aplicații gratuite, redacția "Familiei și școlii" acordă o atenție excepțională demnității interne a revistei în sine, selecției atentă a materialelor accesibile și distractive pentru copii și susținute într-o atitudine pedagogică - precum și față de aspectul său elegant În acest din urmă scop, textul revistei este ilustrat cu atenție cu desene executate artistic și, în plus, în fiecare carte sunt plasate imagini separate Ținând cont de distribuția revistei în școli, fiecare carte din Familia și școala este întocmită în așa fel încât să poată fi împărțită cu ușurință în părți, dacă se dorește, iar lucrările mari tipărite în mai multe numere ar putea fi legate într-una singură la sfârşitul anului carte La "Familie și școală" participă: E A Bakunina, I A Belousov, E Volkova, N A Goltseva, S D Drozhzhpin, P Zasodimsky, A P Pnfantiev, V V Kapelkin, O Karysheva, A A Kizevetter, S A Knya, S A K M A Krukovsky, V N Lvov, T N Lvov, Vl Lvov, D N Mamin-Sibiryak, I I Mitropolsky, N Novich, Yury Novoselov, K D Nosilov, Sergey Orlovsky, O P Runova, S I Rerberg, V G * Serafneimv, V * D Sokolov, N D Teleshev, M V Tilicheeva, V N Kharuzina, S A Fomichev etc PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Școala de familie" și pentru cărți "Biblioteci de familie și școală": cu livrare și taxă ruble, fără livrare ruble k În străinătate p Abonamentul fără livrare este acceptat la Moscova: în redacție, în biroul lui N Pechkovskaya și în librăriile Trud și N Karbasnikov Moscova, strada Goncharnaya, , Editor-Editor Vl Lvov Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE și psihologie , NOTE DE STUDIU Universitatea IMPERIAL Kazan pentru Notele științifice conțin: I În catedra de științe: cercetarea științifică a profesorilor și cadrelor didactice; rapoarte și observații, prelegeri și discursuri publice; rapoarte despre călătoriile științifice de afaceri și extrase din acestea; lucrări științifice ale studenților, precum și lucrări ale persoanelor din afară recomandate de facultăți II În departamentul de critică și bibliografie: recenzii profesorale ale tezelor de master și doctorat depuse la Universitatea din Kazan și lucrări ale studenților depuse pentru premii; articole critice despre cărți și eseuri nou apărute în Rusia și în străinătate în toate ramurile cunoașterii, recenzii bibliografice și note III Cronica universitară: extrase din procesele-verbale ale ședințelor Consiliului ; rapoarte despre dispute, articole dedicate revizuirii colecțiilor și situației instituțiilor de învățământ și auxiliare de la universitate, eseuri biografice și necrologie ale profesorilor și altor

persoane care au fost apropiate de Universitatea din Kazan, o revizuire a predării, distribuirea prelegerilor, o raport de act etc IV Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori; monumente istorice și literare, cu comentarii științifice, și monumente cu semnificație științifică și încă nefăcute publice Notele științifice sunt publicate lunar în cărți de cel puțin file, fără a lua în considerare extrase din protocoale și aplicații speciale Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile ruble Cărțile individuale se pot obține de la redacție pentru rub Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor d Alexandrov Tipărit prin decizia Consiliului Universității Imperiale Kazan Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ANUL PUBLICĂRII PATRUzeci și trei "ASTRAKHAN LISTOK" va fi publicat în sub aceeași ediție și cu aceeași componență de angajați permanenți Un ziar de direcție progresistă, dar independent de orice partide și cerc Sarcina principală a ziarului este de a promova implementarea unor reforme populare ample prin transformarea pașnică a statului și a modului de viață al oamenilor pe baze democratice PRET DE ABONAMENT CU LIVRARE: an - frecții copeici, */an- ruble de copeici, luni - ruble lună- frecare "Astrakh Leaf" diferă mai mult decât toate celelalte publicații Astrakhan luate împreună Abonamentul este acceptat exclusiv în Astrakhan, în biroul "Astrakh Listka", pe strada Malo-Demidovskaya, casa lui Editor-editor V I Sklabinekiy Abonamentul pentru continuă pentru ilustrare literară și științifică revista bisăptămânală "VOCE" "Vocea* este singura revistă provincială din Rusia artelor, publicată exclusiv cu participarea strânsă a celor mai buni scriitori de capitală Angajati: Leonid Andreev, Iv Belousov, Iv Bunin, A Verbitskaya, Anatol Dobrohotov, S Drozhzhin, P Zasodimskyi, Bor Zaitsev, N Stepanenko, I Teleshov, N Timkovsky, Nikolai Evristem ș a Invitați: Maxim Gorki, Gusev-Orenburgsky, A Serafimovich "Vocea" publică: romane, nuvele, nuvele, poezie, călătorii, articole etnografice și istorice, și articole în general din toate ramurile cunoașterii Articole în general și economie, întrebări Feuilleton critic și științific Bibliografie satira etc Aspect grațios Clișeele pentru desene sunt emise din străinătate Abonații anuali cu o plată suplimentară de de copeici primesc o anexă cu numărul : un volum publicat elegant al unei colecții literare, sod prod K Barantsevici, N Teleshov, Iv Belousov și mulți alții alții Toate problemele emise și atașamentele sunt trimise imediat după primirea banilor Procesul nr -pb este trimis pentru timbre de șapte copeici Pentru un an cu livrare și expediere ruble, timp de un an cu livrare și expediere: p k ' Sediul principal și redacția: Harkov, Eparhial, , ap Editor-editor I V Moguchiy, Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU Vistnsik al Libertății Poporului SĂPTĂMÂNALĂ K -D Anul III ed Săptămânalul este publicat la Sankt Petersburg cu participarea strânsă a lui V D Nabokov și A I Kaminka, conform programului anterior și cu același personal În numerele publicate ale Buletinului Narodnaya Svoboda, printre altele, au fost plasate articole de următorii autori: A Yu Gredeskul, A P Gresser, Prințul Pavel D M Dolgorukov, Prințul P D Dolgorukov, A S Izgoev, H TIIIordansky, Profesor A Kaminka, profesorul N I Karev, A A Kaufman, A A Kizevetter, A M Kolyubakin, A A Kornilov, profesor asistent S A Kotlyarevsky, H N Kutler, A R Lednitsky, P N Milyukov, M M , A M Molyukov I ch, A A Press, D D Protopopov, T I Rodichev, L Rodionov, A V Smirnov, P B Struve, L S Tal, A V Tyrkova, Z G Frenkel, Pr -Profesor asociat M I Fridman, N I Chernenkov, Prințul D II Shakhovskoy, G I Shigarev, G I , profesorii H N Shchepkin, V E Yakuipkin, L Yasnopolsky

și alții Pe lângă articole, Vestnik Narodnaya Svoboda dedică mult spațiu rapoartelor despre viața curentă de partid Materialul legat de aceasta se află sub următoarele rubrici constante: Comitetul Central: Rapoarte asupra reuniunilor și activităților c la , circulare c organizațiilor locale de partid, rapoarte privind activitățile membrilor c la agrar, muncitoresc, bisericesc etc Grupul Sankt Petersburg și Moscova: Rapoarte despre reuniunile și activitățile comitetelor orașului și provincial, precum și ale comitetelor raionale ale c -d partide în capitale Rapoarte despre întâlniri, rezumate etc Departamentul provincial: Corespondență, rapoarte și cronică a vieții de partid în teren Din viata altor partide: Mesaje despre momentele marcante din viata altor partide - stanga si dreapta Această secțiune conține, printre altele, rapoarte despre congrese și toate cele mai importante decizii și rezoluții ale organizațiilor de partid din Rusia O atenție deosebită este acordată Dumei de Stat și activităților fracțiunii parlamentare a Partidului pentru Libertatea Poporului Buletinul publică, printre altele, toate proiectele de lege ale partidului destinate să fie prezentate Dumei de Stat PREȚ DE ABONAMENT: cu livrare și expediere timp de un an ruble, timp de șase luni ruble Plan de rate: la abonament ruble și k la mai, p Dublu peste ocean Se vând numere separate în librăriile Wolf, "Duma", Karbasnikov, Mellier, Mityurpikov, Popov și "Pravo" și în chioșcurile lui Ptashnikov pentru k Schimbarea adresei k Abonamentul este acceptat: în Sankt Petersburg: în biroul revistei Kirochnaya, nr , birou pentru abonații orașului la biroul ziarului "Rech", Nevsky Prospekt, nr (în cartea Mag Wolf)) la Moscova: la depozitul de cărți "Legea poporului", B Nikitskaya, Chernyshevsky per , casa lui Pustoshkin, apt ;) în comitetele constituţiei-democrat petreceri Numărul de probă este trimis de biroul principal pentru unul de copeici marca Redacția și adresa sediului principal; Sankt Petersburg, Kirochnaya, , ap Editura V D NABOKOV Editor A Yu BLOKH Biblioteca "Runivers"